

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
EKONOMIKAS UN VADĪBAS FAKULTĀTE
FINANŠU INSTITŪTS

**IZGLĪTĪBAS FINANSĒŠANA LATVIJĀ UN EIROPAS
SAVIENĪBĀ**

DIPLOMDARBS

Autors: Profesionālo studiju programmas
Finanšu menedžments 5.kursa PLK studente
Agnese Celmiņa
Stud. apl. Nr. EkFM 020164

Darba vadītājs: M.ekon., lektore Līga Leitāne

RĪGA 2008

Saturs

	Lpp.
Anotācija	3
Annotation	4
Анотация	5
Apzīmējumu saraksts	6
Ievads	7
1. Latvijas izglītības sistēmas vispārējā struktūra un izglītības administrēšana	9
1.1. Izglītības finansējuma vispārīgie jautājumi	10
1.2. Izglītības finansēšanas pamatnostādnes	20
1.3. Izglītības iestāžu pārvalde un administrēšana	31
2. Izdevumi izglītībai Latvijā	37
2.1. Izdevumi izglītības vajadzībām Latvijas Republikas teritorijā	44
2.2. Valsts dotācijas izglītībai	46
3. Izglītības finansēšanas piemēri Eiropas Savienības dalībvalstīs	52
3.1. Izglītības finansēšanas vispārīgie jautājumi Eiropas Savienībā	57
3.2. Izglītības finansēšana Eiropas Savienības dalībvalstīs atkarībā no izglītības pakāpes	64
3.2.1. Pirmsskolas izglītības finansēšana	64
3.2.2. Obligātās pamatizglītības finansēšana	66
3.2.3. Vidējās izglītības finansēšana	75
3.2.4. Profesionālās izglītības finansēšana	77
3.2.5. Pieaugušo izglītības finansēšana	78
3.2.6. Augstākās izglītības finansēšana	79
Secinājumi	82
Priekšlikumi	84
Izmantotā literatūra un avoti	87
1.pielikums Izdevumi izglītības vajadzībām Latvijas Republikas rajonos 2000.gadā un 2006.gadā	90

Anotācija

Mūsdienu Latvijas izglītības sistēma cieš ne vien no nepietiekama finansējuma, bet arī no neefektīvas esošo resursu izmantošanas. Nekonsekventi īstenotā pedagogu darba samaksas reforma sabiedrībai izmaksā dārgāk nekā mērķtiecīga skolotāju algu palielināšana. Trūcīgo izglītības finansiāli resursu neefektīvu izmantošanu veicina arī nesakārtotais izglītības tīkls, komunālo maksājumu slogs un izglītības programmu dublēšanās.

Diplomdarba mērķis ir izprast un analizēt izglītības finansēšanas kārtību, pietiekamību un efektivitāti Latvijā. Atspoguļot un salīdzināt valsts un pašvaldību budžetu izdevumus izglītībai teritoriālajā sadalījumā analizē. Salīdzināt Latvijas izglītības finansēšanas struktūru ar Eiropas Savienības dalībvalstu finansēšanas metodēm.

Darbs ir strukturizēts trīs plašās nodaļās, kas ir izvēlētas, lai pēc iespējas skaidrāk un saprotamāk izprastu Latvijas un Eiropas Savienības dalībvalstu finansēšanas struktūras izglītībai, tās īpatnības un nozīmi sabiedrībā.

Annotation

Currently the Education system in Latvia suffers not only from an overall shortage of adequate funding but also inefficiencies in the allocation of it's finances.

Principle problems include inadequate salary reforms for educational staff, an excessive burden of payments for the use of essential utilities and overlapping educational programs.

The overall aim of this diploma work is to attempt to understand the financial expenditure on Education in Latvia and compare it to other European Countries; specifically with regards to Latvian government municipalities and their European Union counterparts, analysing the efficiencies and effectiveness of financial re-sourcing and expenditure as well as reflect on and compare the associated government budgets on Education spending within Latvia and it's Education system.

This Diploma work consists of three chapters, which have been chosen to understand and explicitly show financial flows in Education spending within Latvia and respective European Union countries.

Анотация

Цель дипломной работы понять и проанализировать порядок, достаточность и эффективность финансирования образования в Латвии. С помощью анализа территориального разделения отобразить и сравнить бюджетные выплаты государства и самоуправления на образование. Сравнить структуру Латвийского финансирования образования с методами финансирования Европейских стран.

Работа состоит из трех больших частей, которые выбраны для того чтобы как можно точнее понять структуру финансирования образования Латвийского и Европейских стран, а также ее особенности и значение в обществе.

Apzīmējumu saraksts

- - Publiska instance vai publiska varas organizācija, centrālā vai augstākajā līmenī, kas atbild par finanšu pārdali.
- - Publiska instance vietējā vai reģionālajā līmenī, kas ir iesaistīta finanšu līdzekļu pārdalē un pārvaldīšanā.
- - Organizācija, kas ir atbildīga par skolu finanšu pārdali, un kurai ir savs noteikts budžets.
- - Naudas pārvedums no publiskas instances organizācijai, kura finansē noteiktu resursu grupas, kā darbinieku atalgojumu.
- - Naudas pārvedums no valsts vai municipālajām instancēm, organizācijām, kurām ir savs budžets un tās ir tiešās resursu saņēmējas.
- - Naudas pārvedums no ne-publiskā sektora, institūcijām, kurām ir savs budžets, un kuras ir iesaistītas līdzekļu pārdalē skolām.
- - Līdzekļu pārveduma veids (nauda vai labums) no publiskā sektora instancēm
- - Līdzekļu pārveduma veids no ne-publiskā sektora organizācijām.
- - Kategorijas, kādām tiek piešķirti finanšu līdzekļi atkarībā no to izlietojuma.

Ievads

Ik gadu skolas solā nokļūst nepietiekami sagatavotu bērnu, daudzi no viņiem, tādēļ nespēj sekmīgi mācīties. Šie bērni ir nolemti atpalcībai pat īsti neuzsākot skolas gaitas. Viņiem nav dota iespēja izmatot vienu no galvenajām bērna tiesībām – tiesībām uz pirmsskolas izglītības pieejamību.

Šāda situācija ir izveidojusies valdošo partiju īstenotajās politikas rezultātā – vietu pirmsskolas izglītības iestādēs nepietiek tādēļ, ka deviņdesmito gadu sākumā apzināti tika slēgti daudzi bērnudārzi un pašvaldības vairs nespēj atjaunot kādreiz likvidētos un privatizētos bērnudārzus. Valdošās partijas plūc savas tuvredzīgās politikas augļus. Tā arī ir nosodāma tālab, ka padziļina demogrāfisko krīzi Latvijā.

Daudzas problēmas, kas apgrūtina kvalitatīvas pirmsskolas izglītības apguvi, pārmanto sākumskolas, tās ir raksturīgas arī pamatskolām, vidusskolām un augstskolām. Bērnu, kuri nav ieguvuši kvalitatīvu pirmsskolas izglītību un ir kļuvuši par atpalcējiem jau sākumskolā, neturpina mācības vidusskolā un nekļūst arī par studentiem. Viņi papildina bezdarbnieku un zemi kvalificēto darbinieku pulku, vairo likumpārkāpēju, narkomānu un alkoholiķu skaitu.

Latvijas Nacionālā attīstības plāna prioritāšu formulējumos teikts, ka „Latvijas attīstības pamatā ir jābūt sabiedrības spējai radīt jaunas zināšanas un tās izmantot tautsaimniecības attīstībai un vispārējā dzīves līmeņa celšanai. Zināšanu sasaiste ar kapitālu, tehnoloģijām un darbaspēku, to arvien pieaugošais īpatsvars ikvienā produktā un darbā ved pie „jaunās ekonomikas” nostabilizēšanas Latvijā”.

Jaunās ekonomikas nostabilizēšanās mūsdienu globalizētajai tautsaimniecības sistēmai ir būtisks valsts konkurētspējas paaugstināšanas faktors. Jaunās ekonomikas pamatnosacījums ir augstas kvalitātes izglītība visās izglītības pakāpēs un veidos. Izglītībai, kvalifikācijas celšanai un mūžizglītībai ir ļoti svarīga loma ekonomiskajā un sociālajā kontekstā.

Pagaidām Latvijā izglītības finansēšana notiek pēc normatīviem, kas noteikti vēl pirms neatkarības periodā un kuru pamatā ir mācību plāns, audzēkņu un grupu skaits. Latvijas izglītības iestādes finansē no valsts budžeta, no pašvaldību budžeta, no fizisko un juridisko personu līdzekļiem, kā arī no atsevišķu ārvalstu palīdzības fondiem, projektiem.

Lai gan ieguldījumi izglītībā un apmācībās izmaksā dārgi, tomēr gūtais labums privātā, ekonomiskā un sociālā ziņā ir tik liels, ka vidējā termiņā un ilgtermiņā atsver šīs izmaksas.

Šī darba mērķis ir analizēt Latvijas Republikas budžeta izdevumus izglītībai, iekļaujot periodu no 2004.gada sākuma līdz 2007.gada beigām, papildus apskatot informāciju arī no 1990.gada, lai noskaidrotu un analizētu izglītības iestāžu finansēšanas kārtību, pietiekamību un efektivitāti Latvijā, kā arī atspoguļotu un salīdzinātu valsts un pašvaldību budžetu finansējumu izglītībai dažādos griezumos, izdarot secinājumus un sniedzot priekšlikumus izglītības finansēšanas efektivitātes uzlabošanai Latvijā.

Darba pamatā ir izmantota izglītības iestāžu finansu un darbības oficiālās statistikas analīze un ārvalstu pieredzes izpēte, dažādu publikāciju un rakstu, līdz šim paveikto pētījumu apkopojums.

Darba uzdevumi:

- Izpētīt izglītības finansēšanas struktūru Latvijā;
- Novērtēt Latvijas budžeta izdevumus izglītībai;
- Uzzināt Eiropas Savienības valstu izglītības finansēšanas struktūras;
- Analizēt dažādus statistikas datus par izdevumiem izglītībā dažādos griezumos un laika periodos;
- Izprast izglītības finansēšanas nepieciešamību valstī.

Darbs ir strukturizēts trīs plašās nodaļās, kas ir izvēlētas, lai pēc iespējas skaidrāk un saprotamāk izprastu Latvijas un Eiropas Savienību valstu budžeta izdevumu un finansēšanas struktūras izglītībai, tās īpatnības un nozīmi sabiedrībā.

Pirmā nodaļa atspoguļo izglītības finansējuma vispārīgos jautājumus, tādus kā demogrāfiskie procesi valstī, iedzīvotāju nodarbinātība un izglītības īpatsvaru iekšzemes kopproduktā.

Otrajā nodaļā tiek aplūkoti Latvijas Republikas budžeta izdevumi izglītībai. Šī nodaļa ir sadalīta divās apakšnodaļās - Budžeta izdevumi izglītībai teritoriālajā sadalē un valsts dotācijas izglītībai. Šajās apakšnodaļās sīkāk tiek aplūkoti izdevumi izglītībai dažādos griezumos, lai spētu analizēt un novērtēt izglītības finansēšanu no valsts un pašvaldību skatu punktiem.

Trešā nodaļā ir apkopoti dati par Izglītības finansēšanu dažādās Eiropas Savienības dalībvalstīs, dažādos izglītības posmos – pirmsskolas izglītības, pamatizglītības, vidējās izglītības un profesionālās izglītības finansēšanu.

Lai sasniegtu izvirzīto darba mērķi un veiktu darba uzdevumus, autors izmantojis speciālās literatūras – likumus, Ministru kabineta normatīvos aktus un noteikumus, preses izdevumus, Valsts Kases datu analīzi un Centrālās statistikas pārvaldes datus ar kuru palīdzību noskaidroja un analizēja izdevumus izglītībai Latvijā un Eiropas Savienībā.

1. Izglītības sistēmas vispārējā struktūra un izglītības administrēšana

Izglītība ir viens no svarīgākajiem priekšnoteikumiem ilgtermiņa ekonomiskajai attīstībai un dzīves līmeņa uzlabošanai. Izglītības un zinātnes nozīme Latvijā būtiski palielinās sakarā ar nepieciešamību mainīt Latvijas tautsaimniecības orientāciju, pārejot uz zinātņietilpīgu ražošanu un orientējoties uz intelektuālā potenciāla izmantošanu un attīstību. Ņemot vērā Latvijas sabiedrības nacionālo un valodu dažādību, īpaši akcentējama ir tā loma, ko veic izglītības sistēma kā sabiedrības integrācijas mehānisms.

Līdz ar to izglītības sistēmai tiek izvirzītas jaunas prasības:

- nodrošināt zināšanas un prasmes dzīvei demokrātiskā sabiedrībā;
- nodrošināt iedzīvotāju konkurētspēju tirgus ekonomikas apstākļos, attīstot mūžizglītības sistēmu;
- saglabāt Latvijai raksturīgo kultūrvidi multinacionālas sabiedrības apstākļos.

Iepriekšminētie mērķi ir jāsasniedz sarežģītā ekonomiskā un politiskā situācijā, kad, Latvijas valsts īsteno strukturālus pārkārtojumus tautsaimniecībā, turpretī iedzīvotāju ienākumi un maksātspēja būtiski atpaliek no pastāvīgi pieaugošo vajadzību līmeņa. Tas nozīmē, ka izglītībā - nozarē, kas nodrošina visas sabiedrības un valsts kopīgās intereses, ir jāsaglabā valsts budžeta finansējums un investīcijas attīstībai, apzinoties, ka ieguldījumi izglītībā nav vērtējami kā ikdienas patēriņa izdevumi, bet gan kā ilglaicīgas investīcijas, kas resursu ietaupījumu un nacionālā kopprodukta pieaugumu rada tikai perspektīvā. Ierobežotie finansu resursi vienlaikus nosaka nepieciešamību skaidri definēt prioritātes.[4.3;13].

Pašlaik Latvijas izglītības sistēmas likumisko pamatu veido Izglītības likums [1.2], Vispārējās izglītības likums [1.14], Profesionālās izglītības likums [1.13] un Augstskolu likums [1.1].

Izglītības likuma mērķis ir nodrošināt katram Latvijas iedzīvotājam iespēju attīstīt savu garīgo un fizisko potenciālu, lai veidotos par patstāvīgu un attīstītu personību, demokrātiskas Latvijas valsts un sabiedrības locekli.

Atbilstoši izglītojamā vecumam un vajadzībām tiek nodrošināta iespēja [1.2;2]:

1. tikumiskai, estētiskai, intelektuālai un fiziskai attīstībai, sekmējot zinīgas, prasmīgas un audzinātas personības veidošanos;
2. iegūt zināšanas un prasmes humanitāro, sociālo, dabas un tehnisko zinību jomā;

3. iegūt zināšanas, prasmes un attieksmju pieredzi, lai piedalītos sabiedrības un valsts dzīvē.

1.1. Izglītības finansējuma vispārīgie jautājumi.

Viens no svarīgākajiem valsts ekonomiskās izaugsmes rādītājiem ir iekšzemes kopprodukts. Iekšzemes kopprodukts ir valsts teritorijā saražoto gala produktu un pakalpojumu summārā vērtība gada laikā. To var aprēķināt, izmantojot datus par iekšzemes ražošanu, pieprasījumu (izlietojumu) un ieņēmumiem faktiskajās un salīdzināmās cenās. Izglītības īpatsvars iekšzemes kopproduktā laika posmā no 2000.gada līdz 2007.gadam parādīts 1.1. tabulā, kā redzams izglītības īpatsvars absolūtajos skaitļos pieaug no 224,7 milj. latu 2000.gadā līdz 534,2 milj. Latu 2007.gadā. Bet izglītības procents no iekšzemes kopprodukta ir sācis samazināties no 4,7% 2000.gadā līdz 3,8% 2007.gadā, vislielākais pieaugums bija 2003.gadā – 5%.

1.1 tabula

Iekšzemes kopprodukts un izglītības īpatsvars tajā no 2000.-2007.gadam[2.7; 36]

Gadi	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Iekšzemes kopprodukts, Faktiskajās cenās, milj. Ls	4750,8	5219,9	5758,3	6392,8	7434,5	9059,1	11171,7	13957,4
Tai skaitā: izglītība, milj.Ls	224,7	237,9	256,7	321,6	347,2	386,4	441,3	534,2
Iekšzemes kopprodukts, 2000.g. Vidējās cenās milj.Ls	4750,8	5132,9	5465,1	5858,4	6366,8	7041,4	7902,9	8717,3
Tai skaitā izglītība, milj.Ls	224,7	227,5	230,5	245,2	251,4	261,7	272,7	283,7
Izglītība % no IKP	4,7	4,6	4,5	5,0	4,7	4,3	4,0	3,8
IKP pieaugums, 2000.g. vidējās cenās, % pret iepriekšējo gadu	106,9	108,0	106,5	107,2	108,7	110,6	112,2	110,3
Tai skaitā: izglītība %	100,6	101,2	101,3	106,4	102,5	104,1	104,2	104,0

Izglītības nozare ir cieši saistīta ar demogrāfiskajiem procesiem valstī, iedzīvotāju nodarbinātību un reģionālās attīstības tendencēm, pagaidām Latvijā izglītības finansēšana notiek pēc normatīviem, kas noteikti vēl pirms neatkarības periodā un kuru pamatā ir mācību plāns,

audzēkņu, grupu skaits. Latvijas izglītības iestādes finansē no valsts budžeta, no pašvaldību budžeta, no fizisko un juridisko personu līdzekļiem, kā arī no atsevišķu ārvalstu palīdzības fondiem, projektiem.

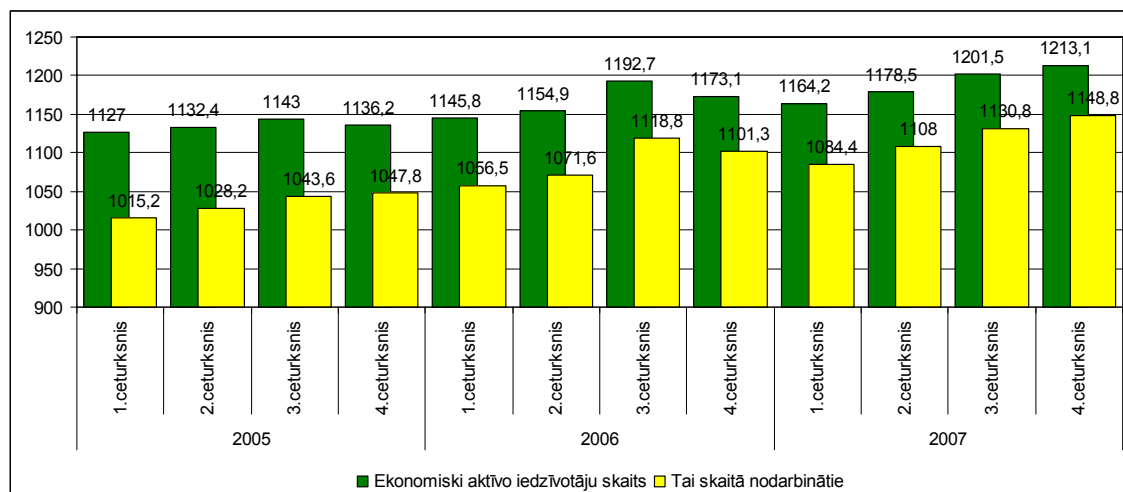
Iedzīvotāju skaits uz 2008.gada 1.ceturksnī ir 2270,1 tūkstoši iedzīvotāju - par 2,6 tūkstošiem cilvēku jeb par 0,11% mazāk nekā 2007.gada pēdējā ceturksnī, liecina Centrālās Statistikas pārvaldes dati. Ko izskaidro iedzīvotāju skaits dabiskā kustība, jo Latvijā joprojām mirstība pārsniedz dzimstību. Skat 1.2 tabulu.

1.2 tabula

Iedzīvotāju skaits Latvijā no 2006.gada - 2008.gada ceturkšņos (tūkst.) [2.8]

	I	II	III	IV
2006	2293,00	2289,17	2286,13	2284,00
2007	2280,03	2276,43	2274,33	2273,00
2008	2270,10			

Arī ekonomiski aktīvo un nodarbināto iedzīvotāju skaits pēdējos gados ir sācis pieaugt. Par to liecina statistiskie dati (skat. 1.1.att). Palielinoties ekonomiski aktīvo un nodarbināto iedzīvotāju skaitam valstī iedzīvotāju izglītības līmenis iegūst aizvien lielāku nozīmi.

1.1 attēls Ekonomiski aktīvo un nodarbināto iedzīvotāju skaits Latvijā 2005.-2007.gads pa ceturkšņiem (tūkst.)[2.8]

Eiropas nodarbinātības stratēģija lielu uzmanību pievērš izglītības un arodapmācības uzlabošanai. Ieguldījumi cilvēku kapitālā ir izšķirošs faktors produktīvās kapacitātes paaugstināšanai, lai sekmētu virzību uz zināšanu ietilpīgu ekonomiku. Šiem ieguldījumiem jānodrošina būtiski uzlabojumi izglītības sistēmas spējā pielāgoties darba tirgus mainīgajām

prasībām, jāuzlabo visu līmeņu izglītības pieejamība, jāpalielina reģionālo pašvaldību un darba devēju līdzdalība un atbildība profesionālās izglītības pieejamības nodrošināšanā, jārada efektīva mūža izglītības sistēma

Līdz ar iedzīvotāju skaita un nodarbināto skaita samazināšanos samazinās arī bērnu skaits, kas tuvākajos gados ietekmēs izglītības sistēmu, jo izmaksas ārpus lielpilsētām paaugstināsies un būs nepieciešami papildus reģionālās politikas pasākumi un papildus izglītības finansējums.

1.3 tabula

Iedzīvotāju skaita prognozes uz 2009.gadu salīdzinājumā ar 2004.gadu [3.1;4]

Vecums		2004		2009	
		Kopā grupā	% no kopējā iedzīvotāju skaita	Kopā grupā	% no kopējā iedzīvotāju skaita
Bērni	0-2	65884	2,78	81772	3,52
	3-6	74585	3,15	93707	4,03
	7-14	221471	9,35	158603	6,82
	Kopā no 0-14	361940	15,28	334082	14,36
Jaunieši	15	37834	1,60	25814	1,11
	16	30713	1,30	29785	1,28
	17	38999	1,65	31972	1,37
	18	38188	1,61	34341	1,48
	19	38291	1,62	13313	0,57
	20	38221	1,61	37662	1,62
	21	35535	1,50	38493	1,65
	22	33791	1,43	38746	1,67
	23	33549	1,42	37918	1,63
	24	32229	1,36	37980	1,63
Darba spējīgie	15-59	1497851	63,22	1494798	64,26
	15-64	1635720	69,04	1609244	69,18
Kopā		2369402	100,00	2326082	100,00

Kā redzams no 1.3 tabulas datiem paredzamais iedzīvotāju skaita samazinājums (no 2369402 2004.gadā līdz 2326082 2009.gadā) ietver arī skolas vecuma bērnu (7-14 gadi) skaita samazinājumu no 221471 2004.gadā līdz 158603 2009.gadā. Procentos no kopējā iedzīvotāju skaita bērnu skaits ir samazinājies no 9,35% 2004.gadā līdz 6,82% 2009.gadā.

Katram Latvijas Republikas pilsonim un pastāvīgajam iedzīvotājam, kuram ir tiesības uz Latvijas Republikas izdotu nepilsoņa pasi arī personai, kurai izsniegta pastāvīga uzturēšanās

atļauja, arī Eiropas Savienības valsts pilsoņiem, kam izsniegta termiņuzturēšanās atļauja, un viņu bērniem ir vienlīdzīgas tiesības iegūt izglītību Latvijā.

Valsts un pašvaldību izglītības iestādēs izglītību iegūst valsts valodā. Citā valodā izglītību var iegūt privātās izglītības iestādēs, kā arī valsts un pašvaldību izglītības iestādēs, ja tajās tiek īstenotas mazākumtautu izglītības programmas. Ikviens, kurš apgūst pamatizglītību vai vidējo izglītību citā valodā vienlaicīgi arī apgūst valsts valodu un kārtoti valsts valodas pārbaudes eksāmenu valstī noteiktajā kārtībā un apjomā. Pamatā akadēmiskā (bakalaura, maģistra) un zinātniskā (doktors) grāda ieguvei nepieciešamie darbi izstrādājami un aizstāvami valsts valodā, izņemot likumdošanā paredzētos citus gadījumus.

Kvalifikācijas paaugstināšana un pārkvalificēšanās notiek valsts valodā, ja to finansē no valsts vai pašvaldību budžeta.

Formālā izglītība ietver pirmsskolas, sākumskolas, pamatskolas, vidusskolas un augstākās izglītības līmeņus. Šo programmu apguvi apliecina valsts atzīts dokuments par iegūto izglītību vai profesionālo kvalifikāciju, kā arī dokuments par iegūto izglītību un profesionālo kvalifikāciju.

Neformālā izglītība nozīmē izglītību, kas iegūta ārpus formālās izglītības struktūras un organizēta saskaņā ar pieprasījumu un interesēm.

Izglītības galvenās mērķa grupas ir pirmsskolas vecuma bērni, obligātā skolas vecuma bērni, jaunatne, personas ar īpašām vajadzībām un pieaugušie.

Izglītības veidi ir:

1. vispārējā izglītība,
2. profesionālā izglītība,
3. akadēmiskā izglītība.

Izglītības pakāpes un veidi ir noteikti Izglītības likumā, saskaņā ar šī likuma[1.2] 5.pantu Latvijā noteiktas šādas izglītības pakāpes:

1. Pirmsskolas izglītību (ISCED līmenis 0) Latvijā, tāpat kā obligāto pamatizglītību, piedāvā vispārējās izglītības iestādes. Pirmskolas izglītības programmas apgūst bērni 5-6 gadu vecumā. Pirmskolas izglītības pamatmērķis ir sekmēt bērna vispārējo attīstību un gatavību uzsākt sākumskolas posmu pamatizglītībā. Piecgadīgo un sešgadīgo bērnu sagatavošana pamatizglītības ieguves uzsākšanai ir obligāta. Pirmskolas izglītību bērniem ar speciālajām vajadzībām īsteno speciālajās pirmsskolas izglītības iestādēs.;

2. Pamatizglītības (ISCED līmenis 1 un 2) programmas apguvi bērns parasti uzsāk tajā gadā, kurā viņam aprit pilni 7 gadi un ilgst līdz 16 gadu vecumam. Īpašos gadījumos pamatizglītības iegūšana var turpināties līdz 18 gadu vecuma sasniegšanai. Pamatizglītība Latvijā ir obligāta, programmas ilgums ir 9 gadi. Pamatizglītības obligāto saturu nosaka valsts pamatizglītības standarts, kas ietver arī sākumskolu. Pamatizglītības mērķis ir iespēju radīšana sabiedrības un cilvēka individuālajā dzīvē nepieciešamo pamatzināšanu un pamat prasmju apguvei, vērtību orientāciju veidošanai;
3. Vidējās izglītības (ISCED līmenis 3) pakāpē ir divu veidu programmas: vispārējās vidējās un profesionālās vidējās izglītības programmas. Vispārējās vidējās izglītības programmas ir akadēmiski orientētas, to pamatuzdevums ir sagatavot tālākām studijām, bet profesionālās vidējās izglītības programmas ir vairāk orientētas uz profesionālās kvalifikācijas iegūvi, t.i. ieejai darba tirgū un/vai tālākizglītībai. Uzņemot izglītojamās vidējās pakāpes izglītības programmās, izglītības iestādes ir tiesīgas rīkot iestājpārbaudījumus atbilstoši pamatizglītības standartam, izņemot mācību priekšmetus, kuros izglītojamie saņēmuši pamatizglītības sertifikātu;
4. Augstākā izglītība (ISCED 5 līmenis). Atestāts par vispārējo vidējo izglītību vai diploms par profesionālo vidējo izglītību dod tiesības turpināt izglītību augstākās izglītības pakāpē, kur var apgūt akadēmiskās augstākās izglītības programmas vai profesionālās augstākās izglītības programmas.

ISCED – International Standard Classification of Education – Starptautisks izglītības standartu klasifikators, kas domāts, lai vieglāk varētu salikt, komplicēt un prezentēt izglītības statistiskos datus un indikatorus, gan valsts, gan starptautiskā līmenī. Šie standarti nosaka koncepcijas, definīcijas un klasifikatorus, kādā būtu jāstrukturizē izglītības sistēma, lai tā aptvertu visas organizētās un apstiprinātās izglītības iespējas bērniem, jauniešiem un pieaugušajiem, iekļaujot arī cilvēkus ar speciālajām vajadzībām, neatkarīgi no tā, vai ir izveidotas speciālas skolas un klases.

Šī ir multifunkcionāla sistēma, kas izveidota izglītības politikas analīzei un lēmumu pieņemšanai, neņemot vērā nacionālo izglītības sistēmu un ekonomiskās attīstības pakāpi valstī. Šos rādītājus var izmatot dažādiem statistiskās analīzes mērķiem, kas ir tieši saistīti ar izglītību un izglītojamiem, kā, piemēram, izglītojamo skaita izmaiņas valstī – cik ir uzņemti jauni bērni, jaunieši vai pieaugušie; cilvēku un finanšu resursu piesaiste izglītībai, to izmaiņas – pedagogi uz vienu izglītojamo, finansējums uz vienu izglītojamo; iedzīvotāju sasniegumi izglītībā – cik izglītojamo ir valstī kopumā salīdzinājumā pēc vecuma pakāpēm.

**Izglītojamo skaits pa izglītības pakāpēm 2001./2002.m.g. – 2006./2007.m.g. skaits un īpatsvars
kopējā skaitā [2.1; 2.2; 2.3; 2.4]**

	2001/02.	2002/03	2003/04	2004/05	2005/06	2006/07
	Absolūtos skaitļos					
Pirmsskolas izglītības pakāpe	61451	59540	60554	62443	63938	65753
Pamatizglītības pakāpe	290755	277965	260612	244949	227741	211555
Vidējās izglītības pakāpe	61234	62343	66747	70684	70775	68317
Profesionālās izglītības pakāpe	47627	46553	46789	44651	42737	40439
Augstākās izglītības pakāpe	110500	118845	126756	130693	132058	129503
Kopā	571567	565246	561458	553420	537249	515567
	% no kopējā skaita					
Pirmsskolas izglītības pakāpe	10,8%	10,5%	10,8%	11,3%	11,9%	12,8%
Pamatizglītības pakāpe	50,9%	49,2%	46,4%	44,3%	42,4%	41,0%
Vidējās izglītības pakāpe	10,7%	11,0%	11,9%	12,8%	13,2%	13,3%
Profesionālās izglītības pakāpe	8,3%	8,2%	8,3%	8,1%	8,0%	7,8%
Augstākās izglītības pakāpe	19,3%	21,0%	22,6%	23,6%	24,6%	25,1%
Kopā	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Kā redzams 1.4 tabulā izglītojamo skaits pa izglītības pakāpēm attiecībā pret visiem izglītojamajiem ir palielinājies, tomēr ir novērojams, ka pamatizglītības pakāpē un profesionālās izglītības pakāpē ir samazinājums, attiecīgi no 50,9% 2001.gada septembrī, līdz 41,0% 2006.gada septembrī un no 8,3% līdz 7,8% tādā pašā laika periodā. Visstraujāk ir pieaudzis izglītojamo skaits augstākās izglītības pakāpē – 6,2 procentu punktiem, kas ir no 11,05 tūkstošiem izglītojamo 2001./2002.mācību gada sākumā līdz 12,95 tūkst. 2006./2007.mācību gada sākumā. Tas tomēr ir izskaidrojams ar iedzīvotāju dabiskās kustības svārstībām. Respektīvi tie, kas palielināja izglītojamo skaitu pamatizglītības pakāpē pirms dažiem gadiem, tagad palielina attiecīgi izglītojamo skaitu vidējās un augstākās izglītības pakāpē, tā kā dzimstība pēdējos gados Latvijā ir neliela, tad tas izskaidro, kāpēc pirmsskolas pakāpē un pamatizglītības pakāpē izglītojamo skaits ir samazinājies.

Izglītības un Zinātnes ministrijā ir izveidots iestāžu reģistrs, kurā iekļautas visas Latvijas izglītības iestādes. Tā kā izglītības iestādes finansējuma veidu nosaka tās dibinātājs, nozīmīgs rādītājs ir izglītības iestāžu skaits dažādās izglītības pakāpēs pēc to piederības. Šie dati sniegti 1.5 tabulā.

Izglītības iestādes Latvijā pēc to dibināšanas veida 2006./2007.m.g. [2.1; 2.2; 2.3; 2.4]

Izglītības iestāde	Valsts un pašvaldību dibinātas	Juridisko personu dibinātas	Kopā
Pirmsskolas izglītības iestādes	545	44	589
Vispārējās izglītības iestādes tai skaitā:	960	56	1016
-sākumskolas	65	10	75
-pamatskolas	495	17	512
-vidusskolas	353	29	382
-valsts ģimnāzijas	11		11
-vakara (maiņu) vidusskolas	36		36
Sociālās korekcijas iestādes	2		2
Speciālās izglītības iestādes	64		64
Profesionālās izglītības iestādes	103	35	138
Koledžas un to filiāles	13	16	29
Augstākās izglītības iestādes /to filiāles	20/26	18/21	38/47
Interesu izglītības iestādes un profesionālās ievirzes izglītības iestādes	269	18	287
Pieaugušo izglītības iestādes	23	343	366

Aplūkojot 1.5. tabulā Izglītības un Zinātnes ministrijas apkopotos datus redzams, ka lielākā daļa izglītības iestāžu ir valsts un pašvaldības dibinātas, tomēr ir jāpiebilst, ka pirmsskolas, vispārējās un speciālās izglītības iestādes ir pašvaldību dibinātas. No 589 pirmsskolas izglītības iestādēm 545 ir valsts vai pašvaldību dibinātas un tikai 44 juridisku personu dibinātas, bet no 1016 vispārējās izglītības iestādēm attiecīgi 960 un 56. Vislielākais juridisko izglītības iestāžu īpatsvars ir pieaugušo izglītības iestādēs, kur no 366 izglītības iestādēm ir juridisku personu dibinātas.

Izglītojamo skaits sadalījumā pa izglītības līmeņiem¹ mācību gada sākumā [2.1; 2.2; 2.3; 2.4]

	Mācību līmenis	2004/2005	2005/2006	2006/2007
Pavisam	0-6	553 801	537 046	516 875
Pirmsskolas izglītība (3-6 gadi)	0	62 811	64 668	67 067
Pamatzglītības 1.posms (1.-6.klase)	1	141 838	129 368	121 345
Pamatzglītības 2.posms (6.-9.klase)	2	104 532	99 648	91 142
Vidējā izglītība	3	109 980	108 212	104 603
Profesionālā izglītība pēc vidējās izglītības (ne augstākā izglītība)	4	3 934	4 025	3 221
Augstākā izglītība 1.posms	5	129 278	129 316	127 700
Doktorantūra	6	1 428	1 809	1 797

Izglītojamo skaits pa izglītības līmeņiem ar katru gadu samazinās (1.6. tabula), ja kopējais izglītojamo skaits 2004./2005. mācību gada sākumā bija 553,8 tūkstoši, tad līdz 2002006./2007. mācību gadam tas ir samazinājies par 37 tūkstošiem izglītojamo, tomēr neraugoties uz kopējo izglītojamo skaita samazināšanos, pirmsskolas izglītības mācību līmenī šajā periodā izglītojamo skaits ir pieaudzis par 4256 bērniem, kas ir izskaidrojams ar iedzīvotāju skaita pieaugumu pēdējos gados, neņemot vērā iedzīvotāju dabisko kustību.

Izglītības iestādes un audzēkņu skaits (tūkst.) tajās mācību gada sākumā [2.1; 2.2; 2.3; 2.4]

	1990/1991	2000/2001	2006/2007
Pirmsskolas iestādes			
-iestāžu skaits	1123	561	589
-audzēkņu skaits	111,5	61,7	77,3
Visu veidu vispārīzglītojošas skolas			
-iestāžu skaits	962	1 095	1016
-audzēkņu skaits	352,4	361,4	279,9
Profesionālās izglītības iestādes			
-iestāžu skaits	143	121	138
-audzēkņu skaits	67,4	47,7	40,4
Augstskolas			
-iestāžu skaits	10	33	85
-audzēkņu skaits	45,9	101,3	129,5

¹ Atbilstoši starptautiskās standartizācijas izglītības klasifikācijas 1997.gada versijai

Kā redzams 1.7 tabulā laika posmā no 1990.gada 1.septembra līdz 2006.gada 1.septembrim samazinājies gan pirmsskolas iestāžu skaits, gan audzēkņu skaits tajās, lai gan periodā no 2000.gada gan skolu, gan audzēkņu skaits ir nedaudz palielinājies. Visu veidu vispārīzglītojošo skolu skaits no 2000.gada līdz 2006.gadam ir samazinājies par 81 skolu un samazinājies arī audzēkņu skaits tajās, bet palielinājies skolu un audzēkņu skaits no 1990. līdz 2006.gadam. Ir stabilizējies profesionālo izglītības iestāžu skaits tomēr ir audzēkņu skaitam ir tendence samazināties. Joprojām turpina palielināties studēt gribošo skaits un no 1990.gada līdz 2006.gadam ir izveidotas 75 augstākās izglītības iestādes, ieskaitot to filiāles un ārvalstu augstskolu filiāles.

Nozīmīgs rādītājs izglītības finansēšanā ir pedagoģisko darbinieku skaits. 1.8.tabulā

1.8.tabula

Skolēnu un pedagoģisko darbinieku skaits vispārīzglītojošās dienas skolās no 2000./2001 līdz 2006/2007. mācību gadam [2.8; 293]

Mācību gads	Skolēnu skaits	Pedagogu skaits	Skolēnu skaits uz vienu pedagoģu
2000./2001.	344 822	32 936	10
2001./2002.	336 941	32 612	10
2002./2003.	325 503	32 723	10
2003./2004.	312 489	33 067	9
2004./2005.	300 667	33 324	9
2005./2006.	283 947	33 278	9
2006./2007.	266 111	32 879	8

1.8. tabulā apkopotie dati ir par vispārīzglītojošo dienas skolu skolotāju un skolnieku skaitu attiecību, iekļaujot tikai – sākumskolas, pamatskolas, vidusskolas un speciālās skolas un klases bērniem ar garīgās un fiziskās attīstības traucējumiem. Pedagoģisko darbinieku skaits uz vienu izglītojamo ir samazinājies no 10 līdz 8 pedagogiem attiecīgā laika posmā no 2000./2001. Līdz 2006./2007. mācību gadam.

Galvenie likumdošanas akti, kas regulē izglītības sistēmas darbību un tās finansējumu ir Izglītības likums[1.2], Vispārējās izglītības likums [1.14] un Augstskolu likums[1.1]. Atbilstoši šiem likumiem ir pieņemta virkne Ministru kabineta Noteikumu.

Kvalitātes izglītības pieejamības nozīmību ir atzinušas visas Latvijas Republikas valdības, izglītības jomā iecerēto deklarējot valdības Deklarācijās [4.1, 4.2; 3]. Arī pašreizējās valdības Deklarācijas saturs un plānotie pasākumi atspoguļo valdības plānus galveno izglītības sistēmas problēmu risināšanai. Izstrādātajā dokumentā izglītība, zināšanas un konkurētspēja nosauktas kā izaugsmes pamats.

2008.gada Deklarācijā par Ivara Godmaņa vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību[4.2;8] izklāstīti galvenie pasākumi, kurus Ministru kabinets plānojis veikt izglītības jomā. Deklarācijā atzīmēti šāds pasākumi izglītības sistēmas finansēšanas uzlabošanai:

(2) Jāpārstrukturē izglītības sistēma :

- reģionāli – atbilstoši jaunajam administratīvi teritoriālajam sadalījumam,
- profesionāli – lai spētu sagatavot speciālistus, pēc kuriem akūti pieaug pieprasījums Latvijas tautsaimniecībā,
- lai adaptētos turpmākam studējošo skaita straujam samazinājumam demogrāfijas izmaiņu dēļ.

(3.1) Veiksim vispārējās vidējās izglītības sistēmas sakārtošanu, nodrošinot mērķu un finanšu līdzekļu plānošanu, tai skaitā skolotāju darba samaksas un darba slodzes sistēmas pilnveidošanu.

(3.2) Tuvināsim attaisnoto izdevumu par izglītību apjomu reālajām izmaksām.

(3.15) Nodrošināsim atbilstošu valsts budžeta finansējuma pieaugumu augstskolām maģistrantūras un doktorantūras studiju ciešākai sasaistei un pēctecībai (īpaši inženiertehnisko un dabaszinātņu programmās), zinātnes attīstībai un pētnieciskās bāzes un infrastruktūras nostiprināšanai, lai sasniegtu jauno zinātņu doktoru skaita pieaugumu.

Šajā deklarācijā noteiktie izglītības finansēšanas sistēmas uzlabošanas mērķi ir ļoti daiļrunīgi apskatīt, tomēr ir jāņem vērā tas, ka novirzot finanšu līdzekļus atbilstoši jaunajam administratīvi teritoriālajam sadalījumam netiks noņemts slogs no pašvaldībām, tā tikai pastiprinās reģionu noslogotību finanšu līdzekļu sadalīšanai pa skolām un to izlietošanas administrēšanai.

Latvijas tautsaimniecībā nepieciešamo speciālistu sagatavošana ir lieliska iecere, tomēr ir jāreķinās ar šo speciālistu noturēšanu valsts robežās, ņemot vērā to, ka ar iestāšanos Eiropas Savienībā šiem speciālistiem ir iespēja strādāt kādā citā no Eiropas Savienības valstīm, kur atalgojums par viņu darbu ir daudz augstāks, nekā Latvijā, tātad šai iecerei paralēli ir jāapspriež, kā atalgot šos speciālistus, lai noturētu viņus Latvijas robežās.

Demogrāfiskās izmaiņas ir saistītas tikai ar iedzīvotāju dabisko kustību, kaut gan mirušo skaits Latvijā pārsniedz dzimušo skaitu, tomēr ir jāatzīmē, ka pēdējo gadu laikā dzimušo skaits ir palielinājies, kas, veiksmīgas pirmsskolas izglītības sistēmas rezultātā, papildinās arī obligātās un augstākās vai profesionālās izglītības iestādēs izglītojamo skaitu.

Vispārējās vidējās izglītības sistēmas sakārtošana, nodrošinot mērķu un finanšu līdzekļu plānošanu, ir realizējama tikai tādā gadījumā, ja valsts noteiks finanšu līdzekļu plūsmas galamērķi. Kas attiecas uz skolotāju darba samaksas un darba slodzes sistēmas pilnveidošanu, valstij ir jāizskata arī tas, ka noteikumi par to, ka skolotājam ir atļauts strādāt tikai vienu slodzi nemazina skolotāju pārslodzi citās skolās. Skolotāji ir jāpiesaista tikai vienai konkrētai skolai, bez iespējas strādāt citās skolās un izstrādāt plānu par skolotāju algu sistēmu, kas stimulētu skolotājus strādāt tikai vienā skolā, kas nodrošinātu arī skolotāju darba kvalitāti konsultatīvajā darbā.

Lai tuvinātu attaisnoto izdevumu par izglītību apjomu reālajām izmaksām ir jānosaka galamērķi finanšu plūsmām, kā, piemēram, nosakot piesaistīto privāto līdzekļu izlietošanu tikai uzturēšanas izdevumiem, un nosakot noteiktus uzņēmumus, kas apgādātu skolas kapitālizdevumiem nosakot konkursus, lai varētu samazināt izmaksas līdz minimālajām, bet galaprodukts būtu efektīgs. Jo nereti skolu valdes nemeklē jaunus piegādātājus ar izdevīgākiem nosacījumiem.

1.2. Izglītības finansēšanas pamatnostādnes

Izglītības finansēšanas pamatnostādnes iekļauj, finansēšanas avotu aprakstu, Latvijas Republikas atsevišķu ministriju darbību izglītībai novirzīto finanšu līdzekļu pārraudzību un administrēšanu, kā arī izglītības finansēšanu atsevišķos izglītības līmeņos.

Izglītības finansēšanas avoti Latvijā ir:

- valsts finansējums (budžets un mērķdotācijas);
- pašvaldību finansējums;
- audzēkņu un studentu maksa par studijām;
- sponsoru un donoru nauda (t.sk. darba devēju piešķirtie līdzekļi);
- izglītības iestāžu nopelnītie līdzekļi;
- starptautisko organizāciju līdzekļi par piedalīšanos dažāda veida un līmeņa projektu realizācijā.

Budžets ir līdzeklis valsts politikas realizācijai ar finansiālām metodēm. Budžets ir valdības finansiālās darbības un vadības pamatā[1.10].

Latvijas valsts budžeta ieņēmumi veidojas no nodokļiem, nodevām, citiem maksājumiem (piemēram, maksājumi par valsts kapitāla daļu izmantošanu) un ārvalstu finanšu palīdzības maksājumiem (pamatā ES fondu līdzekļi).

Finanšu ministrija gatavo valsts makroekonomiskās attīstības scenāriju un nodokļu ieņēmumu prognozes, ko apstiprina Ministru kabinets.

Izglītības un zinātnes ministrija gatavo budžeta pieprasījumu, līdzekļu papildus pieprasījumus prioritāriem pasākumiem (1.9. tabula, nākošajā lapā), un nosūta to Finanšu ministrijai, kas šo informāciju apkopo un iesniedz Ministru kabinetā.

Ministru kabinets akceptē makroekonomiskās attīstības scenāriju, nodokļu ieņēmumu prognozes, budžeta prioritātes, katras ministrijas izdevumu maksimālo apjomu nākamajam gadam. Visi ministriju budžeta pieprasījumi un pieteiktās budžeta prioritātes tiek diskutētas Ministru kabinetā un lēmums par finansējuma sadali tiek pieņemts Ministru kabinetā. Ministru kabinets akceptē arī likuma par valsts budžetu projektu un iesniedz to Saeimā.

Saeima izskata valsts budžeta likumprojektu divos lasījumos un lemj gan par ieņēmumu daļu, gan par izdevumu daļu – likumdevējiem ir tiesības mainīt jebkuru normu MK sagatavotajā valsts budžeta likumprojektā.

**Ministriju prioritāro pasākumu izglītībai un zinātnei finansējums no valsts budžeta 2008 –
2010.gadam (prognoze) [1.11]**

Ministrijas prioritārais pasākums	2008	2009	2010
Pavisam kopā:	416 497 047	605 284 886	841 112 953
Valsts pamatbudžetā	397 293 225	569 745 231	807 821 229
Valsts speciālajā budžetā	19 203 822	35 539 655	33 291 724
Izglītības un zinātnes ministrija	39 944 209	97 774 209	218 101 209
Pedagogu darba samaksas paaugstināšanai atbilstoši 2005.gada 29.augusta rīkojumam Nr.579 „Par pedagogu darba samaksas paaugstināšanas programmu 2006.–2010.gadam”	32 000 000	91 330 000	208 657 000
Minimālās mēneša darba algas paaugstināšanai no 120 latiem uz 160 latiem ar 2008.gada 1.janvāri saskaņā ar MK 2007.gada 28.augusta noteikumiem Nr.592	2 641 799	2 641 799	2 641 799
Pedagogu darba samaksas iekļaušanas vienotajā valsts sektorā strādājošo darba samaksas sistēmā turpināšanai	1 500 000	0	0
Valsts pētījumu programmu īstenošanai	2 277 977	2 277 977	2 277 977
Zinātnes bāzes finansējuma nodrošināšanai	1 000 000	1 000 000	1 000 000
Latvijas Zinātnes padomes darbības nodrošināšanai	57 552	57 552	57 552
X Latvijas skolu jaunatnes dziesmu un deju svētku sarīkošanai Rīgā 2010.gada jūlijā	0	0	3 000 000
Speciālās izglītības iestāžu, vispārējās izglītības iestāžu speciālās izglītības klašu (grupu) un internātskolu uzturēšanas izdevumu sadārdzinājuma nodrošināšanai IZM padotības iestādēm („Strautiņiem”, „Naukšēniem” un Juglas sanatorijas tipa internātskolai)	100 000	100 000	100 000
Izglītības inovācijas fonda projektu īstenošanai	80 000	80 000	80 000
Darba samaksas paaugstināšanai valsts tiešās pārvaldes iestādēs nodarbinātajiem saskaņā ar MK 2005.gada 20.decembra noteikumiem Nr. 995:			
Izglītības un zinātnes ministrijas sistēma	286 881	286 881	286 881
No 2007.gada 1.septembra uzsāktajai vispārējās pamatizglītības un vispārējās vidējās izglītības, kā arī profesionālās izglītības iestāžu pedagogu samaksai par individuālo darbu ar izglītojamiem divu stundu apmērā uz vienu darba likmi un vienu darba likmi par izglītojamo darbu labošanu valodu, matemātikas, dabaszinību cikla un vēstures mācību priekšmetu pedagogiem saskaņā ar Ministru kabineta 2007.gada 7.augusta noteikumiem Nr.545			
Tieslietu ministrija	16 911	16 911	16 911
Kultūras ministrija	432 627	432 627	432 627
Veselības ministrija	11 361	11 361	11 361

Izglītības un zinātnes ministrija 2008.gadā par savām prioritātēm izvirzījusi turpināt darbu pie pedagogu atalgojuma paaugstināšanas, pie sekmīgas Eiropas Savienības (ES) struktūrfondu

aktivitāšu īstenošanas, pie zinātnes attīstības, kā arī pie atbalsta nodrošināšanas speciālās izglītības iestādēm un internātskolām[4.4].

Izglītības un Zinātnes ministrijas darba prioritātes saskaņā ar Izglītības attīstības pamatnostādnēm 2007.–2013. gadam[4.4]:

1. Kvalitatīvas pirmsskolas izglītības nodrošināšana, sagatavojot tālākai izglītības ieguvei.
2. Pedagoģiskā procesa efektivitātes paaugstināšana pamatzglītības posmā.
3. Vidējās izglītības satura un mācību sasniegumu vērtēšanas sistēmas pilnveide.
4. Mācību priekšmetu kvalitatīvai apguvei atbilstošu mācību un metodisko līdzekļu nodrošinājums.
5. Vērtībizglītības īstenošana izglītības iestādēs sadarbībā ar skolēnu vecākiem.
6. Karjeras izglītības pilnveide jauniešu motivētas un apzinātas tālākās izglītības iegūšanai un savas karjeras veidošanai.
7. Profesionālās izglītības sistēmas modernizācija un prestiža paaugstināšana
8. Augstākās izglītības konkurētspējas uzlabošana.
9. Zinātnes un pētniecības lomas palielināšana augstskolās.
10. Darba tirgum atbilstošu praktisko iemaņu apguvei un mācību procesa nodrošināšanai nepieciešamās mācību un studiju materiālās bāzes pilnveide.
11. Izglītojamo ar speciālām vajadzībām iekļaušana izglītības sistēmā.
12. Atbalsta nodrošinājums izglītojamiem no sociālā riska grupām.
13. Interesu izglītības piedāvājuma paplašināšana.
14. Profesionāli orientētas pieaugušo un neformālās izglītības attīstība.
15. Latvijas mazākumtautību izglītības iespēju nodrošināšana.
16. Pedagogu izglītības un tālākizglītības sistēmas uzlabošana.
17. Pedagogu darba kvalitātes novērtēšanas un atbilstošas darba samaksas sistēmas izveide.
18. Izglītības kvalitātes vērtēšanas sistēmas pilnveide.
19. Savlaicīgas un kvalitatīvas informācijas nodrošinājums izglītības attīstības politikas veidošanai.
20. Sadarbības un dialoga veicināšana ar citām institūcijām un sabiedrību izglītības jautājumu risināšanā.

Pašvaldības budžets ir pašvaldības finansu sistēmas pamatākmenis, tā mērķis ir noteikt un pamatot, kāds līdzekļu apjoms tām nepieciešams ar likumu noteikto funkciju, uzdevumu un brīvprātīgo iniciatīvu izpildei periodā, kuram šie līdzekļi ir paredzēti¹.

Praksē pašvaldības budžeta mērķis ir sadalīt pieejamos finansu līdzekļus attiecīgajā saimnieciskajā gadā pašvaldību funkciju un uzdevumu izpildei atbilstoši pašvaldības prioritātēm.

Vispārējo izglītības finansēšanas kārtību nosaka LR likumi, Ministru kabineta noteikumi un atbilstošo ministriju izdotie dokumenti. Saskaņā ar Izglītības likuma 12.pantu „Maksa par izglītības ieguvu”[1.2]:

1. Maksu par pirmsskolas izglītības, pamatizglītības un vidējās izglītības ieguvu valsts vai pašvaldību dibinātā izglītības iestādē sedz no valsts budžeta vai pašvaldību budžetiem Ministru kabineta noteiktajā kārtībā. Privātā izglītības iestāde var noteikt maksu par izglītības ieguvu.
2. Augstākās izglītības programmās valsts sedz maksu par izglītības ieguvu noteiktam studiju vietu skaitam atbilstoši attiecīgajā gadā noteiktajam valsts pasūtījumam; pārējām studiju vietām katra augstākās izglītības iestāde var noteikt maksu par izglītības ieguvu.
3. Studijām augstākās izglītības programmās studējošais var saņemt valsts kredītu. Saņemtais kredīts atmaksājams vai dzēšams Ministru kabineta noteiktajā kārtībā.
4. Ārvalstnieks vai bezvalstnieks maksā par izglītības ieguvu saskaņā ar noslēgto līgumu ar attiecīgo izglītības iestādi.
5. Eiropas Savienības valstu pilsoņiem un viņu bērniem, kas izglītību iegūst Latvijā, maksa par izglītību tiek noteikta un segta tādā pašā kārtībā kā Latvijas Republikas pilsoņiem un pastāvīgajiem iedzīvotājiem

Valsts finansējums izglītības nozarē sadalās bāzes izdevumos un attīstības izdevumos.

Bāzes izdevumi paredzēti izglītības iestāžu uzturēšanas kārtējo izdevumu, darba samaksas pedagoģiskajiem un citiem izglītības iestādē strādājošiem darbiniekiem, transporta izdevumu kompensācijas, materiālu, izejvielu, energoresursu iegādes u.c. izdevumu segšanai.

Vēl viens nozīmīgs rādītājs izglītības finansēšanā ir pedagoģisko darbinieku skaits. Latvijā pirmsskolas izglītībā strādā 10 005 pedagogi, 445 darba vietas ir vakantas (dati uz 2007.gada 15.septembri[2.3]). 2 % pirmsskolas pedagogu ir pensijas vecumā. Visvairāk - 71 % - pirmsskolas izglītības iestādēs strādājošo pedagogu darba stāžs ir 10 gadu un vairāk (viņu vecums - ap 40 gadiem). Vecumā virs 55 gadiem ir 8,6 % pirmsskolas pedagogu. Pēc IZM

¹ [Likuma “Par pašvaldību budžetiem” 2.pants]

speciālistu aplēsēm, pēc 10 – 15 gadiem, pedagogu sastāvam novecojot, varētu sarukt pirmsskolas izglītībā strādājošo pedagogu skaits, jo jauniešu vidū pedagoga profesija nav populāra. Lai risinātu šo problēmu, 2006.gadā izdarīti grozījumi Ministru Kabineta (MK) noteikumos Nr.347 „Noteikumi par prasībām pedagogiem nepieciešamajai izglītībai un profesionālajai kvalifikācijai”[1.5] nosakot, ka pirmsskolas izglītībā var strādāt arī speciālists, kurš ieguvis 1.-4.klašu pedagoga kvalifikāciju (pabeidzot 72 stundu apmācību programmu).

2007.gada budžetā pedagogu darba samaksai bāzes izdevumi ir 206 301 788 latu, un papildus no 1.septembra tika nodrošināts pielikums 23 792 264 latu. No šīs pielikuma summas pedagogu darba samaksai un valsts sociālās apdrošināšanas obligātajām iemaksām 2 180 660 latu ieplānots pašvaldību speciālajās pirmsskolas iestādēs, internātskolās un speciālajās internātskolās bērniem ar fiziskās un garīgās attīstības traucējumiem; 196 747 latu – pašvaldību speciālās izglītības iestādēs; 32 875 latu – pašvaldību profesionālās izglītības iestādēs; 17 990 111 latu – pašvaldību pamata un vispārējās izglītības iestādēs; 576 550 latu – interešu izglītības programmās; 841 032 latu – pašvaldību izglītības iestādēs piecgadīgo un sešgadīgo bērnu apmācībā nodarbinātajiem pedagogiem. Savukārt 1 974 289 latu no pielikuma summas ir paredzēti pašvaldību pirmsskolas izglītības iestādēs nodarbināto pedagogu darba samaksas paaugstināšanai un valsts sociālās apdrošināšanas obligātajām iemaksām [4.5]

Pasaules Bankas kreditētā Izglītības sistēmas attīstības projekta Izmaksu efektivitātes apakšprogrammas ietvaros tika veikti pasākumi energoefektivitātes paaugstināšanai un avārijas remontdarbi 106 vispārējās izglītības iestādēs ar finansiālo ieguldījumu 17,65 miljoni latu. Izmaksu efektivitātes paaugstināšanas pasākumu rezultātā izmaksu samazinājums renovētajās skolās sasniedz vidēji 25–27%, bet dažās pat 70%. Kārtējās ēku uzturēšanas izmaksas uz vienu skolēnu samazinājās vidēji par 21%. Renovācijas projekta īstenošanas rezultātā ir uzkrāta pieredze un izstrādāta renovācijas darbu plānošanas metodika, tā radot priekšnoteikumus izglītības iestāžu tālākai renovācijai un energoefektivitātes paaugstināšanai[4.4]

7% izglītības iestāžu pastāv draudi ēku drošībai un cilvēku dzīvībai. Saglabājoties pašreizējam investīciju apmēram, pēc 10 gadiem Latvijā šādu izglītības iestāžu īpatsvars būs 60%, to atjaunošanai būs nepieciešami 500 miljoni latu. Prioritāro uzlabojumu izmaksas ir apmēram 158,7 miljoni latu, kas ir 20 reizes vairāk nekā gada laikā tiek investēts infrastruktūras attīstībā no valsts un pašvaldību budžeta. Šajā jomā ir jāņem vērā Eiropas Savienības standartu prasības, kas jāievēro, organizējot izglītības iestāžu darbību. Kavējošais faktors ir arī tas, ka Latvijā nav noteikti kopējie izdevumi izglītībā % no IKP[4.4;18]

Uzturēšanas izdevumu segšanai pašvaldību speciālajām pirmsskolas iestādēm, internātskolām, sanatorijas tipa internātskolām un speciālajām internātskolām bērniem ar fiziskās

un garīgās attīstības traucējumiem 2007.gada bāzes izdevumos paredzēti 17 956 693 lati, 2008.gada bāzes izdevumos – 19 756 693 lati. Savukārt pielikums šo uzturēšanas izdevumu segšanai ar 2008.gada 1.janvāri ir paredzēts 1 800 000 latu [4.5]

Attīstības izdevumi sekmē uzlabojumus un pārmaiņas izglītības nozares darbībā, nosaka attīstības stratēģiju saskaņā ar spēkā esošajiem konceptuāla rakstura dokumentiem (programmām u.tml.). Tie ir izdevumi, kuri nav saistīti ar iestāžu kārtējo uzturēšanu, bet virzīti uz skolotāju tālākizglītošanu, mācību līdzekļu, kustamā un nekustamā īpašuma iegādi u.c. Lielāko daļu no attīstības izdevumiem sastāda valsts investīcijas. Izglītības un zinātnes investīciju programma 2005.-2009. gadam paredz investīcijas izglītības nozarē apmēra 67,3milj Ls apjomā uz četriem gadiem, 2/3 no šīs summas finansēs no valsts budžeta. Investīciju apjoms izglītības un zinātnes jomā 2008.gadā ir apmēram 11,9% no kopējiem budžeta līdzekļiem.[4.6]

Ierobežoto budžeta līdzekļu dēļ pēdējos gados no valsts budžeta piešķir tikai bāzes finansējumu ar nelielu ikgadējo pieaugumu. Tas, protams, neveicina kompleksu izglītības nozares pilnveidošanu. Lai gūtu vērā ņemamus rezultātus, bāzes un attīstības izdevumu proporcijai jābūt vismaz līdzvērtīgai.

Atrisināt izglītības finansēšanas sistēmas problēmu ir viena no valdības prioritātēm. Izglītības un zinātnes ministrijā ir uzsākts darbs pie profesionālās izglītības mācību iestāžu finansēšanas principu izmaiņas, kā arī tiek izstrādāti finansēšanas normatīvi uz vienu audzēkni.

Bērniem līdz 6 gadu vecumam vai izdevumiem, kas saistīti ar pirmsskolas izglītības iestāžu uzturēšanu, uz vienu bērnu vecuma grupā tiek plānoti republikas pilsētās vidēji Ls 835 un pagastos un rajonu pilsētās vidēji Ls 685. Jauniešiem vecumā no 7 līdz 18 gadiem vai vispārīzglītojošo iestāžu uzturēšanai, izdevumi uz vienu audzēkni plānoti vidēji Ls 723 republikas pilsētās, Ls 594 pagastos un rajonu pilsētās un Ls 79 rajonu pašvaldībām ārpuskolas izglītības iestāžu uzturēšanai.[1.11;2.3]

Pirmsskolas izglītības finansēšana [1.2]

Pirmsskolas izglītības iestādes ir pašvaldību pārziņā. Kā dibinātājas, tās atbild par šo iestāžu finansēšanu (algas skolotājiem, administratīvajam un tehniskajam personālam, mācību materiāli, ēku uzturēšana un komunālie pakalpojumi). Valsts budžeta līdzekļi ir paredzēti to skolotāju algām, kas īsteno obligāto 5-6 gadīgo bērnu pirmsskolas izglītošanu.

Vecāki veic iemaksas, sedzot bērnu ēdināšanas un, daļēji, uzturēšanās izdevumus.

Pirmsskolas iestādes var saņemt papildu līdzekļus no sekojošiem avotiem:

- Ziedojumi un dāvinājumi.

- Pakalpojumu nodrošināšana.
- Citi ieņēmumi.

Pamatizglītības un vidējās izglītības finansēšana

Vispārējās izglītības pamatskolas un vidusskolas ir pašvaldību pārziņā. Šo skolu pedagoģiskā personāla algām līdzekļi tiek iedalīti no valsts budžeta, bet uzturēšanas un komunālās izmaksas tiek segtas no pašvaldības budžeta.

Valsts nodrošina visu nepieciešamo finansējumu skolām, kas paredzētas bērniem ar īpašām vajadzībām, internātskolām, sociālās korekcijas skolām un klasēm.

Izglītības iestādes var saņemt papildu līdzekļus no sekojošiem avotiem:

- Ziedojumi un dāvinājumi.
- Pakalpojumu nodrošināšana.
- Citi ienākumu avoti.

Valsts ģimnāzijas saņem papildu līdzekļus, jo tām ir arī reģionālo metodoloģijas centru funkcijas un citas funkcijas skolotāju tālākizglītības jomā.

Profesionālās izglītības finansēšana [4.7]

Pagaidām Latvijā izglītības finansēšana notiek pēc normatīviem, kas noteikti vēl pirms neatkarības periodā un kuru pamatā ir mācību plāns, audzēkņu, grupu skaits. Latvijas izglītības iestādes finansē no valsts budžeta, no pašvaldību budžeta, no fizisko un juridisko personu līdzekļiem, kā arī no atsevišķu ārvalstu palīdzības fondiem, projektiem.

Analizējot valsts kopējos izdevumus izglītībai, ik gadus 52% no tiem ir Izglītības un zinātnes ministrijas budžeta izdevumi, 14% - pārējo valsts pārvaldes iestāžu izdevumi un 34% - pašvaldību budžeta izdevumi.

Profesionālās izglītības mācību iestādes galvenokārt ir pakļautas centrālām valsts pārvaldes iestādēm - Izglītības un zinātnes ministrijai vai kādai citai ministrijai. Finansējums tiek piešķirts atbilstoši attiecīgo ministriju budžetos minētajām izglītības iestādēm paredzētajiem līdzekļiem.

Pašvaldību pārziņā ir atsevišķas arodizglītības iestādes, kurām darba samaksas fondu un sociālā nodokļa maksājumus pilnībā finansē no Izglītības un zinātnes ministrijas budžeta.

Augstākās izglītības finansēšana [3.2]

Agrāk par iespēju iegūt augstāko izglītību nebija jāmaksā. Šodien budžeta līdzekļu trūkums un pieaugošais studēt gribētāju skaits radījis situāciju, ka publiskajās augstākās izglītības iestādēs līdztekus par valsts budžeta līdzekļiem studējošajiem ir arī studenti, kas par studijām maksā.

Valsts augstākās izglītības iestāžu finansu līdzekļus veido līdzekļi no valsts pamatbudžeta un ienākumi no citiem avotiem. Augstākās izglītības iestādes var izmantot šos līdzekļus saskaņā ar noteikumiem par bezpeļņas organizācijām. Augstskolai ir tiesības pieņemt un izlietot ziedojumus un stipendijas no bankām, citām kredītiestādēm, kā arī stipendijas un ziedojumus no juridiskām personām, un no privātpersonām. Augstskolas senāts nosaka augstskolas finansu līdzekļu struktūru, bet revīzijas komisijai ir jākontrolē budžeta izlietojums. Reizi gadā rektors senātam, izglītības un zinātnes ministram, kā arī attiecīgās nozares ministram vai augstskolas dibinātājam sniedz ziņojumu par budžeta līdzekļu izlietojumu.

Valsts dibinātas augstskolas saņem sekojošu, no valsts pamatbudžeta izglītībai paredzētu finansējumu – optimālajam studiju programmu sarakstam un studējošo skaitam atbilstošs bāzes finansējums, kas sastāv no līdzekļiem komunālajiem maksājumiem, nodokļiem, infrastruktūras uzturēšanai, inventāra un iekārtu iegādei, kā arī personāla algām; no maksas par studijām, kuru sedz valsts vai kura tiek saņemta atmaksājama vai neatmaksājama kredītu veidā saskaņā ar Ministru kabineta 2001.gada 29.maija noteikumiem Nr.219 "Kārtība, kādā tiek piešķirts, atmaksāts un dzēsts studiju kredīts no valsts līdzekļiem"; no līdzekļiem, kas paredzēti noteiktu mērķu realizācijai.

No valsts budžeta līdzekļiem finansējamo studējošo skaitu katrā augstskolā iesaka Augstākās izglītības padome, to apstiprina izglītības un zinātnes ministrs.

Studentiem, kuri nokārtojuši iestājek sāmenus, bet nav izturējuši konkursu uz valsts finansētām studiju vietām, jāmaksā studiju maksa.

Par studiju maksu ir bijušas plašas diskusijas un dažkārt ir izskanējis priekšlikums, ka par studijām būtu jāmaksā visiem studentiem. Noraidošā studentu un sabiedrības reakcija pagaidām ir apstādinājusi šo iniciatīvu.

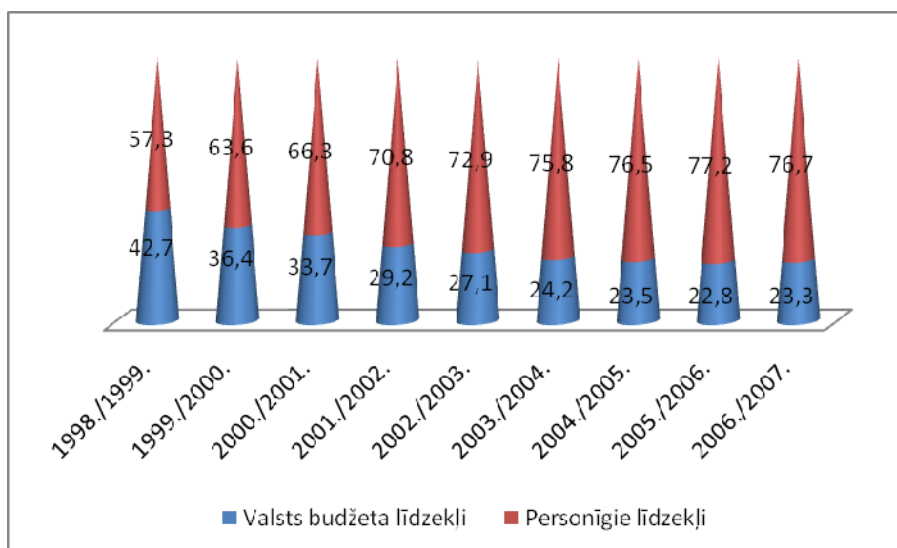
Finansiāls atbalsts studentiem

Valsts finansēto izglītības iestāžu studenti, kuri studē profesionālās vidējās, ne universitātes tipa augstākās profesionālās izglītības un augstskolu mācību programmās personiskiem izdevumiem saņem ikmēneša stipendiju.

Kredītu var saņemt pilna laika, valsts licencētās izglītības programmās studējošie. Katru gadu centralizēti tiek izlemts, cik daudz naudas tiks atvēlēts kreditēšanai.

Kredīti var segt gan mācību maksu, gan dzīvošanas izmaksas. Ministru kabinets katru gadu apstiprina profesiju sarakstu un speciālistu skaitu, kuriem kredītu var dzēst no valsts budžeta līdzekļiem. Par katru pilnu nostrādāto gadu attiecīgajā valsts vai pašvaldības iestādē kredīta ņēmējam dzēš 10 procentus no kopējās kredīta summas.

Ja students strādā, ik gadu viņš var pretendēt uz nodokļu atlaidi noteiktai ienākumu summai, un valsts viņam šo naudu atmaksā.

1.2. attēls Studentu īpatsvars augstskolās un koledžās sadalījumā pa mācību maksas finansējuma veidiem 1998./1999. līdz 2006./2007.mācību gadam [2.8:303]

1.2. attēlā apkopotie Centrālā Statistikas biroja dati liecina par to, ka valsts finansējums augstskolās un koledžās ir samazinājies, tas nozīmē, ka valsts periodā no 1998./1999.mācību gada līdz 2006./2007.mācību gadam ir samazinājusi mācību maksas finansējumu par 19,4 procentu punktiem. Skaitliskā izteiksmē, tas nozīmē, ka attiecīgajā periodā studentu skaits augstskolās un koledžās, kuri mācību maksu sedz no personīgiem līdzekļiem, ir palielinājies par 55 tūkstošiem, turpretī to studentu skaits, kuru mācību maksu sedza no valsts budžeta ir samazinājies par 2,9 tūkstošiem. Ņemot vērā to, ka studējošo skaits katru gadu pieaug, loģiskā variantā būtu, ka arī valsts finansētās mācību maksas palielinātos.

Pamatojoties uz starpvaldību un starpministriju līgumiem par sadarbību izglītībā un zinātnē, Latvijas Izglītības un zinātnes ministrija saņem šādu valstu stipendiju piedāvājumus:

- Čehija;
- Beļģija (Flandrija un Valonija);
- Grieķija;
- Igaunija;
- Izraēla;
- Ķīna;
- Lietuva;
- Meksika;
- Vācija (prakse VFR Bundestāgā).

Ar šīm valstīm Latvijai sadarbības līgumu izglītībā nav, taču tās piedāvā stipendijas Latvijas studentiem:

- Šveice;
- Dānija;
- Islande (islandiešu valodas un kultūras studijām);
- Slovākija.

Ar minēto valstu valdību piedāvāto stipendiju administrēšanu nodarbojas Izglītības un Zinātnes ministrijas Eiropas lietu departamenta Starptautisko sakaru nodaļa. To darot, Starptautisko sakaru nodaļa sadarbojas vai nu ar attiecīgās valsts izglītības un zinātnes ministriju vai arī ar īpašu aģentūru, kuras pienākumos ietilpst starptautiskā sadarbība un stipendiju administrēšana (Igaunijā – „Archimedes”, Dānijā – „Cirius” u.tml.).

Šīs stipendijas ir paredzētas Latvijas studentiem (pirmkārt, maģistrantūras un doktorantūras studentiem, arī bakalaura līmeņa studentiem), augstskolu pasniedzējiem un pētniekiem. Valdību piedāvāto stipendiju nosacījumos parasti nav minētas noteiktas nozares, kurām tiek dota priekšroka.

Ārvalstu valdību stipendijas netiek piešķirtas visām maģistrantūras studijām, t.i., diviem gadiem. Stipendijas ilgums ir no diviem līdz deviņiem mēnešiem. Noteikti jāņem vērā, ka stipendijas tiek izsludinātas diezgan ilgu laiku pirms studiju uzsākšanas.

1.3. Izglītības iestāžu pārvalde un administrēšana

Izglītības un zinātnes ministrija galvenā izglītības izpildinstitūcija Latvijā. Tā ir pakļauta Saeimai un Ministru Kabinetam Un darbojas Latvijas konstitūcijas un likumu ietvaros.

Ministrijas pārraudzībā ir visas pašvaldību dibinātas pirmsskolu iestādes, pamatskolas vidusskolas. Valdība tieši ir atbildīga par speciālajām skolām (bērniem ar speciālām vajadzībām), vairākumu arodskolu un profesionālo vidusskolu. Augstākās izglītības iestādes to pārvaldē ir autonomas.

Izglītības vispārējā nacionālā pārvalde [4.12]

Saeima pieņem likumus un īsteno likumos noteikto varu. Saeima deleģē noteiktas funkcijas citām institūcijām, kuras piedalās izglītības sistēmas administrēšanā.

Ministru kabinets:

- Nosaka valsts atzītu izglītības dokumentu paraugus, to izsniegšanas kritērijus un kārtību.
- Nosaka kārtību, kādā valsts piešķir līdzekļus privātām izglītības iestādēm.
- Nosaka studiju kredītu piešķiršanas kārtību.
- Nosaka obligātās izglītības vecumu sasniegušo bērnu uzskaites kārtību.
- Apstiprina augstāko izglītības iestāžu satversmes (neskaitot universitātes tipa iestādes).
- Dibina valsts izglītības un izglītības atbalsta iestādes.
- Nosaka izglītības iestāžu reģistrācijas un akreditācijas kārtību.
- Nosaka valsts un pašvaldību skolu direktoru atestācijas kārtību.
- Nosaka augstākās izglītības iestāžu akreditācijas noteikumus un kārtību.
- Nosaka izglītības programmu licencēšanas un akreditācijas kārtību.
- Apstiprina pedagogu profesiju un amatu sarakstu.
- Apstiprina prasības (atbilstoši profesijām) pedagogiem nepieciešamai izglītībai un profesionālai kvalifikācijai.
- Nosaka kārtību, kādā valsts organizē un finansē mācību grāmatu izdošanu un iegādi.
- Nosaka pedagogu atalgojumu.
- Nosaka kārtību, kādā tiek finansētas izglītības iestādes, klases un slēgtās mācību iestādes cilvēkiem ar īpašām vajadzībām.
- Nosaka vienotu valsts izglītības politiku un stratēģiju, un iesniedz parlamentam apstiprināšanai izglītības attīstības koncepciju nākamajiem četriem gadiem.

- Nosaka valsts izglītības standartus.
- Nosaka izglītības programmas īstenošanas minimālos izdevumus vienam skolēnam.
- Nosaka kārtību, kādā skolēniem izglītības iestādēs un to organizētajos pasākumos tiek nodrošināta preventīvā veselības aprūpe, pirmā palīdzība un drošība.
- Nosaka pedagogu darba slodzi.
- Nosaka stipendiju saņemšanas kārtību.
- Nosaka kārtību, kādā tiek finansēta neformālā izglītība.
- Nosaka kārtību, kādā tiek organizētas bērnu vasaras nometnes.

Izglītības un zinātnes ministrija:

- Īsteno vienotu valsts izglītības politiku un stratēģiju.
- Izstrādā normatīvos dokumentus izglītības jomā.
- Veido izglītības iestāžu, izglītības programmu un pedagogu reģistrus.
- Licencē izglītības programmas.
- Akreditē izglītības iestādes un programmas.
- Organizē pedagogu tālākizglītību.
- Izstrādā valsts izglītības standartus.
- Izstrādā priekšlikumus un iesniedz pieprasījumu par valsts budžeta līdzekļu piešķiršanu izglītībai, zinātnei, sportam un pasākumiem jaunatnei.
- Kontrolē valsts budžeta līdzekļu izmantošanas likumību pārraugāmajās iestādēs.
- Koordinē sadarbību starp valsts izglītības iestādēm un citvalstu izglītības iestādēm, un starptautiskajām organizācijām.
- Izstrādā izglītības standartiem atbilstošus izglītības programmu paraugus (izņemot augstāko izglītību).
- Izstrādā regulējošus noteikumus izglītības un izglītības atbalsta iestādēm.
- Nosaka mācību līdzekļu izstrādes un izdošanas kārtību valstī.
- Nosaka prasības pedagoga izglītības ieguvei un apstiprina pedagogu profesionālās pilnveides kārtību.
- Organizē pedagogu profesionālās kvalifikācijas un skolu vadītāju novērtēšanu.
- Nosaka valsts pārbaudījumu saturu, laiku un norises kārtību akreditētās vispārējās izglītības programmās, nosaka valsts noslēguma pārbaudījuma norises kārtību profesionālajās izglītības iestādēs un eksaminācijas centros.
- Izstrādā un īsteno pasākumus mācību procesa kvalitātes pilnveidei.
- Apstiprina koledžu, valsts izglītības iestāžu un izglītības atbalsta iestāžu nolikumus.

- Saskaņo pašvaldību izglītības pārvalžu vadītāju, kā arī pašvaldību izglītības iestāžu vadītāju pieņemšanu darbā un atbrīvošanu no darba, ja nepieciešams, ierosina pašvaldību izglītības iestāžu vadītāju atbrīvošanu no amata.

Citas ministrijas ir tiesīgas ierosināt izglītības iestāžu izveidošanu, reorganizāciju vai likvidēšanu. Tās izstrādā saturu un standartus profesionālajiem priekšmetiem un kontrolē standartu īstenošanu pārraugamajās iestādēs. Ministrijas kontrolē arī to pārraudzībā esošo iestāžu finansiālo darbību.

Izglītības vispārējā reģionālā pārvalde

Pilsētu un pagastu vadītāji veido reģionālo pārvaldi saskaņā ar likumu "Par pašvaldībām".

Reģionālās pārvaldes:[1.12]

- Ir atbildīgas par internātskolām, speciālās izglītības iestādēm, bāreņu namiem, aroda un profesionālajām izglītības iestādēm, ārpuskolu centriem, izņemot valsts vai privātās iestādes.
- Organizē pieaugušo izglītību, bērnu un jaunatnes profesionālo orientāciju, skolotāju tālākizglītību; koordinē skolotāju metodisko darbu un ar izglītības jomu saistītos jautājumus bērnu aizsardzībā.
- Veido un uztur izglītības informācijas datubāzi.
- Finansē pārraugamās izglītības iestādes.

Izglītības administrēšanu pašvaldībās organizē pašvaldību Izglītības pārvaldes. Tādas pārvaldes izveido un finansē rajoni vai rajonu centri, un, saskaņojot ar Izglītības un zinātnes ministriju, ieceļ pārvalžu vadītājus. Izglītības pārvalžu pārziņā ir mācību procesa un metodoloģisko materiālu nodrošināšana skolām, pieaugušo izglītības organizēšana, skolotāju tālākizglītības iespēju nodrošināšana. Svarīgākās funkcijas ir reģionālās izglītības politikas īstenošana un valsts budžeta līdzekļu sadale skolu pedagogu darba algām.

Izglītības vispārējā vietējā pārvalde – pilsētu, administratīvo centru un pagastu pārvaldes darbojas vietējā līmenī. [4.14]

Katras pašvaldības pienākums ir nodrošināt iespēju tās teritorijā dzīvojošajiem bērniem saņemt pirmsskolas un sākumskolas un pamatskolas izglītību viņu dzīvesvietai tuvākajās izglītības iestādēs. Pašvaldībām ir jānodrošina jaunatne ar iespēju iegūt vidējo izglītību, kā arī jānodrošina interešu izglītības iespējas, jāsniedz atbalsts ārpuskolas darbam un bērnu vasaras nometnēm. Skolēniem ir brīva izvēle apmeklēt skolu citā pašvaldībā. Šādā gadījumā pašvaldības savstarpēji vienojas par izdevumu segšanu izglītības iestādei, ko apmeklē skolēns.

Vietējās pašvaldības:

- Dibina, reorganizē un slēdz pirmsskolas iestādes, sākumskolas, pamatskolas, vidusskolas un arodmācību iestādes, saskaņojot to ar Izglītības un zinātnes ministriju.
- Nodrošina obligātās izglītības vecumu sasniegušos un administratīvajā teritorijā dzīvojošos bērnus ar vietām pirmsskolas iestādēs, sākumskolās, pamatskolās un vidusskolās.
- Pieņem darbā un atbrīvo no darba pārraugāmo iestāžu vadītājus, saskaņojot to ar Izglītības un zinātnes ministriju.
- Nosaka pārraugāmo izglītības iestāžu finansēšanas kārtību no pašvaldību budžetiem; saskaņā ar savstarpējo vienošanos, piedalās valsts izglītības iestāžu, citu pašvaldību izglītības iestāžu un privāto izglītības iestāžu finansēšanā; sadala un piešķir pašvaldības budžeta finansu līdzekļus izglītības iestādēm, un kontrolē šo līdzekļu racionālu izmantošanu.
- Uztur pārraugāmo skolu aprīkojumu.
- Garantē valsts budžeta piešķirto līdzekļu pārskaitījumu skolotāju algām, mērķmaksājumu pārskaitījumu un valsts dotāciju pārskaitījumu skolu kontos.
- Izmaksā algas pārējiem skolu darbiniekiem.
- Nodrošina skolēniem pirmo palīdzību un veselības preventīvo aprūpi.
- Gadījumā, ja skolēni nevar nokļūt uz skolu ar sabiedrisko transportu, nodrošina viņiem transportu uz un no skolas.

Autors uzskata, ka pašvaldības ir pārlietu noslogotas ar izglītības finansu plūsmas noteikšanu, izglītības un zinātnes ministrijai ir jāuzņemas daļa, no pašvaldību pienākumiem, jo ne vienmēr pašvaldības spēj racionāli pārdalīt līdzekļus. Kā arī piesaistot skolotājus valsts sektorā nodarbināto vienotajai darba samaksas sistēmai, tiks samazināta neracionāla valsts mērķdotāciju pārdale, ņemot vērā to, ka skolotāji strādā vairākas slodzes dažādās skolās, neatkarīgi no tā, kurā pašvaldībā skola atrodas..

Izglītības iestādes, to vadīšana un administrēšana. [4.14]

Pirmsskolas līmeņa iestādi vada direktors, kuru pieņem darbā pirmsskolas izglītības iestādes dibinātājs. Direktors algo skolotājus un pārējo personālu, pārvalda finansu līdzekļus, nodrošina izglītības jomu reglamentējošo normatīvu ievērošanu

Sākumskolas, pamatskolas un vidusskolas ir neatkarīgas izglītības programmu izstrādē un īstenošanā, darbinieku piesaistīšanā un skolas vadīšanā. Piemēram, izglītības iestādes direktors,

kuru pieņem darbā iestādes dibinātājs, savukārt pieņem darbā skolotājus un pārējos darbiniekus, pārvalda finansu līdzekļus, nodrošina izglītības jomu reglamentējošo normatīvu ievērošanu.

Augstākās izglītības iestāde ir autonoma attiecībā uz organizatorisko procesu, izglītības procesa īstenošanu, iekšējiem noteikumiem, izglītības un tehniskā personāla algošanu un atstādināšanu un piešķirto līdzekļu sadali. Augstākās izglītības iestādes darbu reprezentē un vada administratīvās vienības, kas ir ievēlētas saskaņā ar augstākās izglītības iestādes satversmes kārtību. Augstākās izglītības iestāžu rektoros apstiprina Ministru kabinets.

Privātpersonas vai juridiskas personas ir tiesīgas dibināt, reorganizēt un slēgt privātas izglītības iestādes. Turklāt, iestādes reģistrācijas, akreditācijas, izglītības programmu licencēšanas, reģistrācijas un akreditācijas noteikumi ir tādi paši kā publiskā sektora skolām.

Privāto izglītības iestāžu dibinātāji ir šo iestāžu finansētāji. Privātās izglītības iestādes ir tiesīgas brīvi noteikt mācību maksu.

Privātās pirmsskolas izglītības iestādes no valsts nesaņem nekādu finansējumu. Privātās pirmsskolas iestādes ir tiesīgas parakstīt vienošanās līgumu ar vietējo pašvaldību par finansu līdzekļu piešķiršanu, ja tās kopš 2002. gada 1. septembra īsteno obligāto 5 un 6 gadīgo bērnu pirmsskolas izglītību.

Akreditētās privātās skolas, kas īsteno sākumskolas, pamatskolas un vidējo izglītību valsts valodā, saņem naudas līdzekļus no valsts. Šis piešķirtais budžets sedz skolotāju algu izmaksas. Privātās skolas var parakstīt līgumu ar vietējām pašvaldībām un saņemt finansu līdzekļus atbilstoši noteiktajām izmaksām uz vienu skolēnu. Šīs izmaksas nosaka Ministru kabinets.

Privātās arodapmācības pamatskolas un vidusskolas var parakstīt vienošanos ar attiecīgo ministriju par noteiktu speciālistu sagatavošanu. Tādā gadījumā, šim mērķim iestāde saņem budžetu no valsts.

Privātās augstākās izglītības iestādes var slēgt vienošanos ar Izglītības un zinātnes ministriju, citām ministrijām vai valsts iestādēm par noteiktu speciālistu apmācību un tādējādi saņemt finansējumu no valsts budžeta.

Iestādes reģistrācijas, akreditācijas, studiju programmu licencēšanas, reģistrācijas un akreditācijas noteikumi ir vienādi publiskā sektora un privātajām augstākās izglītības iestādēm.

Pilna studiju laika studenti no privātajām (valsts akreditētajām) augstākās izglītības iestādēm var izmantot kredītus dzīvošanas izmaksu segšanai. Nepilna studiju laika privāto augstākās izglītības iestāžu studenti var saņemt kredītu arī studiju maksas segšanai.

Latvijas izglītības sistēma un izdevumi izglītībai, to regulējošie noteikumi ir saglabājušies vēl no neatminamiem laikiem, vienīgais, ko tuvredzīgie politiķi šajā valstī spēj izdarīt ir kaut ko palabot, lai nedaudz uzlabotu situāciju valstī, pēc principa, nedaudz izlabosim, gan jau aizies pašplūsmā. Ir jāpārveido visa izglītības sistēma, jāsāk no nulles, tad arī varēs spriest par izglītības finansēšanas efektivitāti. Un nav svarīgi cik tas viss izmaksā, jo to pielietos mūsu nākamā paaudze un nākamie speciālisti, jo bieži visi aizmirst to, ka izglītības finansēšana, tas ir ilgtermiņa ieguldījums Latvijas Republikas iedzīvotājos, lai celtu valsts ekonomisko un sociālo kvalitāti Latvijā, ir jāorientējas uz jauno paaudzi un speciālistu noturēšanu valstī nodrošinot profesionālās izglītības iegūšanu un piemērojot atbilstošu atalgojumu.

2. Izdevumi izglītībai Latvijā

Ekonomiskās un sociālās pārmaiņas Latvijā 80.gadu beigās un 90.gadu sākumā ietekmēja izglītības sistēmā, jo īpaši izglītības izdevumu sistēmā, notiekošos procesus. Šim nolūkam var sadalīt izglītības izdevumus četrās grupās:

1. Skolotāju algas (algas un darba devēja sociālā nodokļa iemaksas, pabalsti, dotācijas u.c.).
2. Ar algām nesaistīto izglītības pakalpojumu izmaksas (ieskaitot mācību grāmatas, mācību materiālus, uzskates līdzekļus, mācību aprīkojumu, kā arī skolotāju kadru sagatavošanu un pārkvalificēšanu).
3. Izglītības iestāžu uzturēšana (ieskaitot tehnisko darbinieku algas un sociālā nodokļa maksājumus; tekošos maksājumus par elektrību, apkuri un ūdens piegādi, kā arī citiem komunālajiem pakalpojumiem; aprīkojuma iegādi; remontdarbus un citus maksājumus).
4. Kapitālieguldījumi (ieskaitot jaunu skolu ēku celtniecību, kapitālremontu, lielas datorizācijas programmas).

Lēmumus par ieguldījumiem izglītības sistēmā katru gadu pieņem valdība un parlaments kopējās diskusijas par visām ieguldījumu programmām kontekstā. Kapitālizdevumi ir svarīgi izglītības sistēmai kopumā, bet katras atsevišķas iestādes struktūrā tie nespēlē lielu lomu. Izdevumu struktūru ietekmē kopējais līdzekļu daudzums, kas ir pieejams izglītības sistēmas pilnveidošanai.

Budžets ir valsts ieņēmumu un izdevumu aprēķins vienam laika periodam, parasti gadam, tas ir valsts varas institūciju finansiālais pamats, kurš nodrošina valsts un pašvaldību varas funkciju veikšanu. Budžetu izstrādājot jāņem vērā nepieciešamība nodrošināt vispārējo ekonomisko līdzsvaru.

Valsts finansējums izglītības nozarē sadalās bāzes izdevumos un attīstības izdevumos:

- *Bāzes izdevumi* paredzēti izglītības iestāžu uzturēšanas kārtējo izdevumu, darba samaksas pedagoģiskajiem un citiem izglītības iestādē strādājošiem darbiniekiem, transporta izdevumu kompensācijas, materiālu, izejvielu, energoresursu iegādes u.c. izdevumu segšanai.
- *Attīstības izdevumi* sekmē uzlabojumus un pārmaiņas izglītības nozares darbībā, nosaka attīstības stratēģiju saskaņā ar spēkā esošajiem konceptuāla rakstura

dokumenti (programmām u.tml.). Tie ir izdevumi, kuri nav saistīti ar iestāžu kārtējo uzturēšanu, bet virzīti uz skolotāju tālāk izglītošanu, mācību līdzekļu, kustamā un nekustamā īpašuma iegādi u.c. Lielāko daļu no attīstības izdevumiem sastāda valsts investīcijas.

Pakalpojumu sfērā īpaši straujš investīciju pieaugums 2004.-2005. gados bija tādās nozarēs kā „viesnīcas un restorāni”, „operācijas ar nekustamo īpašumu” un „**izglītība**”. Investīcijas šajās nozarēs vidēji gadā pieauga gandrīz par 50%. Arī 2006. gada deviņos mēnešos saglabājās strauja investīciju dinamika. [4.8]

Valsts konsolidētais budžets sastāv no valsts un pašvaldību konsolidētajiem budžetiem, tā ir budžeta sistēma, tā mērķis ir noteikti un pamatoti kādi līdzekļi ir nepieciešami valdībai, citām valsts institūcijām, un pašvaldībām to valsts pienākumu izpildei, kuru finansēšana noteikta ar likumdošanas aktiem, nodrošinot, lai tajā laika posmā, kuram šie līdzekļi ir paredzēti, izdevumus segtu atbilstoši ieņēmumi.

Kā liecina Valsts konsolidētā kopbudžeta izdevumi (2.1 tabula, nākošajā lapā) sabiedriskā pieprasījuma daļa kopējā iekšējā pieprasījumā caurmērā ir viena piektdaļa. Sabiedrisko pieprasījumu veido valsts patēriņš jeb sabiedriskie pakalpojumi, kuru vērtību nosaka sniegto sabiedrisko pakalpojumu apjoms un valsts investīcijas, kas ir kapitālieguldījumi par budžeta līdzekļiem.

Valsts konsolidētā kopbudžeta izdevumi (procentos) [4.8]

	2005		2006		2006
	struk- tūra	pret IKP	struk- tūra	pret IKP	Izmaiņas pret 2005. gadu ¹
Izdevumi – pavisam	100	36,9	100	42,0	24,6
vispārējie valdības dienesti	7,8	2,9	9,6	4,0	76,9
aizsardzība	3,3	1,2	3,7	1,5	55,3
sabiedriskā kārtība un drošība, tiesību aizsardzība	5,8	2,2	5,4	2,3	28,8
izglītība	15,4	5,7	14,0	5,9	23,0
veselības aprūpe	9,3	3,4	9,3	3,9	41,5
sociālā apdrošināšana un nodrošināšana	25,5	9,4	22,5	9,5	18,0
dzīvokļu un komunālā saimniecība, vides aizsardzība	5,8	2,1	5,3	2,2	26,6
brīvais laiks, sports, kultūra un reliģija	3,3	1,2	3,2	1,4	36,6
lauksaimniecība, mežkopība un zvejniecība	8,9	3,3	6,6	2,8	4,3
transports un sakari	7,1	2,6	7,6	3,2	32,6
pārējā ekonomiskā darbība	3,1	1,2	2,6	1,1	10,5
pārējie izdevumi, kas nav atspoguļoti pamatgrupās	4,7	1,7	10,1	4,3	-1,0

Valsts pamatbudžets ir valsts konsolidētā kopbudžeta budžeta daļa, ko veido dotācijas no visiem ieņēmumiem, izņemot īpašiem mērķiem iezīmētos ieņēmumus, ziedojumus un dāvinājumus, kā arī izdevumi, kurus paredzēts segt no šiem ieņēmumiem. Valsts pamatbudžets nodrošina visu valsts augstāko institūciju darbību, kuru izdevumus plāno pēc apstiprinātiem normatīviem.

2.2 tabulā (nākošajā lapā) redzams, ka lielākais izdevumu pieaugums atbilstoši funkcionālajai kategorijai ir vērojams vispārējiem valdības dienestiem, kur izdevumi 2006.gadā salīdzinājumā ar 2005.gadu palielinājās par 176,9 milj.Ls jeb 110,0% un 2007.gadā salīdzinot ar 2006.gadu par 57%, jeb 191,0 milj.Ls, kā arī veselības aprūpei, kur izdevumi 2006.gadā salīdzinājumā ar 2005.gadu palielinājušies par 114,4 milj.Ls jeb 39,8%. Lai gan izglītībai periodā no 2005. līdz 2006.gadam uz kopējā fona izdevumi ir palikuši nemainīgi, tie tomēr pieauga 2007.gadā par 331,76 milj.Ls, kas ir par 162% vairāk nekā 2006.gadā, kad izdevumi izglītībai no valsts pamatbudžeta bija 204,39 milj.Ls.

¹ Pēc operatīvajiem datiem

Valsts pamatbudžeta izdevumi atbilstoši svarīgākajām funkcionālajām kategorijām, % no kopējā izdevumu apjoma [4.8]

Rādītāji	2005.gads	2006.gads	2007.gads
Izdevumi – pavisam	100	100	100
Vispārējie valdības dienesti	7,8	12,9	15,7
Aizsardzība	5,3	6,4	6,3
Sabiedriskā kārtība un drošība, tiesu aizsardzība	8,7	8,9	10,2
Izglītība	7,8	7,8	15,9
Veselības aprūpe	13,9	15,3	14,6
Lauksaimniecība (zemkopība), mežkopība un zvejniecība	14,0	11,5	
Transports un sakari	10,1	10,8	
Pārējās funkcijas	23,2	17,5	36,1

2.3 tabulā apkopoti dati par valsts konsolidētā kopbudžeta izdevumiem pēc valdības funkcijām, tai skaitā izdevumiem izglītībai, un to dinamiku laika posmā no 2001.gada līdz 2007.gadam.

2.3 tabula

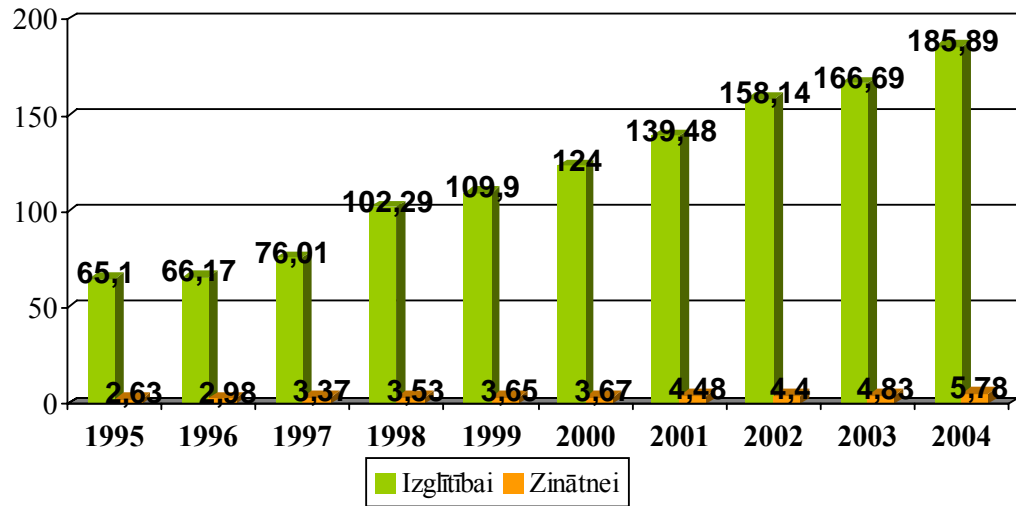
Valsts budžeta izdevumi izglītībai no 2001.gada līdz 2007.gadam[2.6]

	Valsts pamatbudžeta izdevumi (ieskaitot ziedojumus un dāvinājumus) pēc valdības funkcijām		Tai skaitā izdevumi izglītībai		Pašvaldību pamatbudžeta izdevumi pēc valdības funkcijām		Tai skaitā izdevumi izglītībai	
	milj.Ls	%¹	milj.Ls	%	milj.Ls	%	milj.Ls	%
2001	814,3	1,50	97,2	12,11	486,0	18,91	221,1	9,95
2002	927,6	13,91	108,3	11,42	500,3	2,94	255,1	15,38
2003	1054,4	13,67	119,8	10,62	550,7	10,07	275,5	8,00
2004	1552,1	47,21	132,9	10,93	628,5	14,13	309,9	12,49
2005	2077,3	33,84	163,6	23,10	757,9	20,59	360,0	16,17
2006	2628,5	26,53	206,6	26,28	953,6	25,82	433,8	20,50
2007	3383,1	29,71	537,5	160,16	1545,7	62,09	636,7	46,77

¹ % pieaugums salīdzinājumā ar iepriekšējo periodu

Kā redzams 2.3 tabulā valsts pamatbudžeta un pašvaldību pamatbudžeta izdevumi izglītībai ik gadus pieaug: tie palielinājušies no 97,2 milj.Ls 2001.gadā līdz 537,5 milj.Ls 2007.gadā valsts pamatbudžetā un no 221,1 milj.Ls 2001.gadā līdz 636,7 milj.Ls 2007.gadā. Kā rāda statistikas dati var novērot, ka izdevumi izglītībai no pašvaldību pamatbudžetiem ir daudz lielāki nekā no valsts pamatbudžeta, tas ir skaidrojams, ka vairums pirmsskolas izglītības, pamatizglītības un vidējās izglītības iestādes ir pašvaldību dibinātas.

Izglītības un zinātnes ministrijas apgūtie līdzekļi 2007.gadā bija 305,4 milj. latu, kas ir par 92,41 milj. latu, jeb par 43,39% vairāk nekā 2006.gadā.[2.6] Izdevumu pieaugumu galvenokārt veido dažādas valsts izstrādātās programmas, pedagogu darba samaksas palielinājuma nodrošināšanai, dažādu izglītības un zinātnes projektu līdzfinansēšanai un priekšfinansēšanas nodrošināšanai, kā arī administrēšanai.

.2.1. attēls Izdevumi no kopbudžeta izglītībai un zinātnei uz vienu iedzīvotāju gadā Latvijā 1995. – 2004. gadā [2.7]

Lielāka daļā valsts finansējuma izglītībai nonāk vispārīzglītojošajām skolām, kur galvenos izdevumi ir uzturēšanas un kārtējie izdevumi, atalgojumi, sociālie maksājumi un kapitālieguldījumi, kā redzams 2.1 attēlā izdevumi izglītībai un zinātnei pieaug katru gadu, kas liecina par to, ka valsts katru gadu atvēlē izglītībai vairāk līdzekļu salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu.

Vērojama pozitīva tendence noteikto mērķu: *Nodrošināt zinātnes potenciāla pieauguma tempus* (Latvijas Ilgtspējīgas attīstības pamatnostādnes, 2002) un *Kopējiem iekšzemes izdevumiem zinātniskajai darbībai un attīstībai (R&D) ir jāpieaug no pašreizējiem 0,38% no*

IKP līdz 1,1% no IKP 2008. gadā sasniegšanai, bez tam 2010.gadam noteiktais mērķis attiecībā uz zinātnisko darbinieku skaitu tika sasniegts jau 2004.gadā.

2.4 tabula

Valsts pamatbudžeta līdzekļu izlietojums izglītībai pa gadiem, tūkst.Ls [2.1; 2.2; 2.3]

N.p.k.	Finanšu līdzekļi	2003.gads	2004. gads	2005.gads	2006.gads
1.	Finanšu resursi izdevumu segšanai kopā	91938	117113	163231	211 039
1.1.	Dotācijas no vispārējiem ieņēmumiem	64530	85491	122721	163 994
1.2.	Maksas pakalpojumi un citi pašu ieņēmumi	25880	29415	34629	39202
1.3.	Ārvalstu finanšu palīdzība	1527	1743	5881	5602
2.	Izdevumi (kopā)	91659	114743	153591	198969
2.1.	Uzturēšanas izdevumi kopā	87418	111734	141226	177952
2.1.1.	Subsīdijas un dotācijas	21188	28179	34471	39601
2.1.2.	Pārējie uzturēšanas izdevumi	32703	83556	106756	137275
2.2.	Izdevumi kapitālieguldījumiem	4241	3009	12365	21016
2.2.1.	Kapitālais remonts	1961	388	2859	2777
2.2.2.	Investīcijas	2150	597	2310	3472
2.2.3.	Aizņēmums no valsts budžeta studiju un studējošo kreditēšanai	91	117	163	61

Kā redzams 2.4 tabulā izdevumi izglītībai ir palielinājušies gadu no gada visos posteņos, to var skaidrot ar valsts nekonsekvento izglītības sistēmas administrēšanu, kas izskaidrojams ar komunālo maksājumu slogu skolām un nestabilo ekonomisko sistēmu valstī, kas izraisa uzturēšanas izdevumu palielinājumu.

2.5 tabulā (nākamajā lapaspusē) sniegti dati par strādājošo vidējo neto darba samaksu pa dažādiem darbības veidiem. Tabulā tiek salīdzināta atbilstošās nozarēs strādājošo vidējā darba neto samaksa. Dati no 2004.gada līdz 2006.gadam tiek salīdzināti arī privātajā un sabiedriskajā sektorā nodarbināto personu vidējo neto darba samaksu.

Strādājošo mēneša vidējā neto¹ darba samaksa pa darbības veidiem (Ls) [2.7; 2.8]

	Strādājošo mēneša vidējā darba samaksa			Sabiedriskajā sektorā			Privātajā sektorā		
	2004	2005	2006	2004	2005	2006	2004	2005	2006
Pavisam	150	176	216	173	203	250	137	161	199
Izglītība	152	173	212	151	172	213	179	192	204
Lauksaimniecība, medniecība, mežsaimniecība	129	153	184	198	231	298	111	135	160
Zvejniecība	94	117	137	105	Nd ²	Nd	93	Nd	Nd
Rūpniecība – pavisam	144	168	205	207	261	302	136	160	197
Būvniecība	124	151	201	189	231	278	122	149	200
Vairumtirdzniecība un mazumtirdzniecība; auto, moto, sadzīves priekšmetu un aparatūras remonts	120	140	176	165	143	169	120	140	176
Viesnīcas un restorāni	94	110	137	208	213	265	91	108	135
Transports, glābšana un sakari	172	202	235	185	227	280	158	178	200
Finanšu starpniecība	338	407	496	512	571	653	320	392	483
Operācijas ar nekustamo īpašumu, noma un cita komercdarbība	163	186	234	153	174	224	167	191	237
Valsts pārvalde un aizsardzība; obligātā sociālā apdrošināšana	211	250	305	211	250	305	377	Nd	356
Veselība un sociālā aprūpe	141	166	213	142	169	216	135	151	195
Pārējie komunālie, sociālie un individuālie pakalpojumi	124	149	185	137	162	204	105	129	159

Kā redzams 2.5. tabulā izglītībā strādājošo vidējā mēneša neto darba samaksa no veselības un sociālajā aprūpē strādājošo darba samaksas. 2006.gadā izglītībā strādājošajiem tā vidēji bija 212 Ls, bet veselības un sociālajā aprūpē strādājošajiem 213Ls. Izglītība strādājošo mēneša neto vidējā darba samaksa ir augstāka nekā zvejniecībā strādājošiem (2006.gadā – 137Ls) un viesnīcās un restorānos strādājošajiem (2006.gadā – 137Ls). Tajā pašā laikā izglītībā strādājošo vidējā neto mēneša darba samaksa ievērojami atpaliek no finanšu starpniecībā strādājošo vidējās darba samaksas (2006.gadā – 496Ls) un valsts pārvaldē un aizsardzībā strādājošo vidējās darba

¹ Neto darba samaksa ir samaksa, kura nesatur nodokļus. Avots: LR Centrālā statistikas pārvalde

² Nav datu

samaksas (2006.gadā – 305Ls). Būtiskas atšķirības vērojamas arī, salīdzinot sabiedriskajā un privātajā sektorā strādājošo darba samaksu.

Skolotāji Latvijā ir zemāk atalgoti nekā viņu kolēģi Igaunijā un Lietuvā. Arī augstskolu mācībspēku stāvoklis nav labāks. Pēdējo gadu laikā ir samazinājies izglītības sistēmā nodarbināto skaits. Zemā atalgojuma dēļ nenotiek paaudžu maiņa ne izglītībā, ne zinātnē.

2.1. Izdevumi izglītības vajadzībām Latvijas Republikas teritorijās

Pirmsskolas izglītības iestādes, pamatizglītības iestādes un vidējās izglītības iestādes vairumā gadījumu ir pašvaldību dibinātas, atrodas to pārziņā un pašvaldības ir atbildīgas par to uzturēšanu. Pašvaldības sedz arī daļu no interešu izglītības izdevumiem, iespēju robežās atbalsta pieaugušo izglītību un piedalās profesionālās izglītības iestāžu finansēšanā.

Ņemot vērā pašvaldību nozīmi izglītības iestāžu darbības nodrošināšanā un finansēšanā, vispirms tiek analizēti pašvaldību budžeti un tajos paredzētie izdevumi izglītības finansēšanai.

Izglītības iestādes finansiāli atbalsta arī vietējās pašvaldības. Taču jūtami ietekmēt izglītības finansējumu spēj tikai bagātās pašvaldības (Ventspils, Rīga u.c.). Līdz ar to pastāv izglītības pieejamības un izglītības kvalitātes reģionālās atšķirības.

2.6. tabula

Izdevumi izglītības vajadzībām teritorijās 2006.gadā (republikas pilsētām kopā un rajonos kopā neskaitot pilsētas) [2.6; 2.8] turpinājums nākošajā lapas pusē

Teritorijas	Izglītība teritorijas iedzīvotājiem Ls	Izglītība teritorijas iedzīvotājiem, % no izdevumiem ¹	Iedzīvotāju skaits	Izglītībai uz vienu iedzīvotāju, Ls
1	2	3	4	5
Republikas pilsētās kopā	188 651 428	42,4	1 125 116	167,7
Aizkraukles rajons	8 995 899	51,3	40 568	221,7
Alūksnes rajons	5 870 788	55,3	24 746	237,2
Balvu rajons	6 573 556	47,3	27 753	236,9
Bauskas rajons	10 768 864	51,4	51 286	210,0
Cēsu rajons	14 474 110	46,0	57 228	252,9
1	2	3	4	5

¹ Izdevumi atbilstoši funkcionālajām kategorijām bez norēķiniem

Daugavpils rajons	5 564 268	37,8	40 069	138,9
Dobeles rajons	7 753 223	44,6	38 414	201,8
Gulbenes rajons	6 303 047	58,2	26 681	236,2
Jelgavas rajons	6 316 261	44,8	37 049	170,5
Jēkabpils rajons	9 276 135	48,7	53 004	175,0
Krāslavas rajons	5 892 980	44,3	33 967	173,5
Kuldīgas rajons	7 745 552	48,4	36 236	213,8
Liepājas rajons	8 999 384	48,3	44 297	203,2
Limbažu rajons	7 741 174	45,4	38 261	202,3
Ludzas rajons	7 574 307	60,4	31 939	237,1
Madonas rajons	10 496 850	52,4	43 543	241,1
Ogres rajons	12 085 329	43,0	63 536	190,2
Preiļu rajons	8 962 465	55,2	38 900	230,4
Rēzeknes rajons	8 136 185	53,3	41 006	198,4
Rīgas rajons	29 049 499	46,1	156 883	185,2
Saldus rajons	9 570 734	57,2	37 124	257,8
Talsu rajons	10 511 543	49,8	47 062	223,4
Tukuma rajons	13 762 970	47,2	55 088	249,8
Valkas rajons	6 673 577	45,0	32 126	207,7
Valmieras rajons	13 504 265	44,8	58 715	230,0
Ventspils rajons	2 571 040	45,9	13 993	183,7
KOPĀ VALSTĪ:	433 825 433	46,9	2 294 590	210,2

Kā redzams 2.6. tabulā vidēji izglītībai valstī tiek tērēts 46,9% pašvaldību budžeta līdzekļu. Visaugstākais izdevumu īpatsvars izglītības vajadzībām ir Ludzas rajonā 60,4%, bet viszemākais – Ogres rajonā 43,0%, kas liecina, ka izdevumi izglītībai ir mazāki salīdzinot ar pārējiem rajoniem. Vidēji uz vienu iedzīvotāju 2006.gadā valstī tika iztērēti 210,2Ls, tomēr jāņem vērā faktors, ka ne visi valsts iedzīvotāji mācās, tāpēc uz vienu izglītojamo iedzīvotāju šī summa ir daudz lielāka.

Uz vienu iedzīvotāju izglītībai 2006.gadā vidēji republikas pilsētās iztērēti 167,7Ls un tas ir mazāk nekā vidēji valstī – 210,2Ls.

Salīdzinājumā ar 2000.gadu, izdevumi izglītības vajadzībām ir pieauguši (1.pielikums) 2006.gada republikas pilsētās kopā pieaugums ir par 109,4% salīdzinājumā ar 2000.gadu, tomēr izglītība teritorijas iedzīvotājiem % no izdevumiem ir samazinājusies vidēji valstī par 0,9 procentu punktiem, ņemot vērā to, ka iedzīvotāju skaits ir samazinājies vidēji valstī par 5,3%, tomēr neskatoties uz to izglītībai uz vienu iedzīvotāju vidēji valstī ir palielinājies trīskārtīgi (150,3%).

Izdevumi izglītībai republikas pilsētās uz 1 iedzīvotāju 2000.gadā un 2006.gadā [2.6; 2.7]

Republikas pilsētas	Iedzīvotāju skaits		Izglītībai teritorijas iedzīvotājiem %* ¹		Izglītībai uz vienu iedzīvotāju, Ls	
	2000	2006	2000	2006	2000	2006
Rīga	766 381	727 578	43,1	41,8	74,6	165,5
Daugavpils	115 574	109 482	57,3	51,1	73,9	171,8
Jelgava	63 743	66 087	55,2	45,6	71,7	177,7
Jūrmala	55 673	55 602	39,4	36,9	67,3	166,7
Liepāja	89 641	85 915	48,0	38,4	68,1	155,9
Rēzekne	39 430	36 646	60,7	54,4	78,0	198,1
Ventspils	43 951	43 806	42,2	36,8	89,4	177,0

Kā atspoguļots 2.7 tabula, iedzīvotāju skaits vidēji pilsētās ir samazinājies, kas liecina, ka izdevumi izglītībai uz vienu iedzīvotāju ir iespaidīgi palielinājušies sešu gadu laikā, neskatoties uz to, ka izglītībai paredzēto izdevumu īpatsvars kopējos izdevumos neskaitot norēķinus ir samazinājies. 2006.gadā Rēzeknes pilsētā izdevumi izglītībai uz vienu iedzīvotāju bija 198,1Ls, kas ir vislielākais rādītājs uz kopējā pilsētu fona, turpretī Liepājas pilsētas izglītības izdevumi uz vienu iedzīvotāju sastādīja 155,9Ls, šajā pilsētā arī ir vismazākais izglītības izdevumu īpatsvars kopējos izdevumos 36,8%, nedaudz atpaliekot no Jūrmalas pilsētas – 36,9%.

2.2. Valsts dotācijas izglītībai

Valsts palīdzība var izpausties dažādos veidos, kuri atšķiras gan pēc sniegtās palīdzības rakstura, gan pēc nosacījumiem, kuri parasti attiecas uz to.

Valsts piešķir finansējumu privātajām mācību un audzināšanas iestādēm, ja privāto izglītības iestādi dibina fiziskās vai juridiskās personas un ja ir Ministru kabinetā ir apstiprināta juridiskās personas dibinātas augstskolas satversme un ir akreditēta tās studiju programma, tad tās var pretendēt uz valsts dotāciju pedagoģiskā personāla darba samaksai un darba devēja sociālā nodokļa maksājumiem. Valsts dotāciju var piešķirt, ja Izglītības un zinātnes ministrijā ir iesniegts attiecīgs privātās izglītības iestādes pieprasījums.

Valsts dotāciju var piešķirt arī nacionālo minoritāšu sākumskolām un pamatskolām, kurās mācības notiek valsts valodā un nacionālās minoritātes valodā. Izglītības un zinātnes ministrija katrā konkrētajā gadījumā pieņem atsevišķu lēmumu atbilstoši akreditācijas rezultātiem.

¹ Īpatsvars izdevumos atbilstoši funkcionālajām kategorijām (bez norēķiniem)

Privātajām izglītības iestādēm noteiktais valsts dotācijas apmērs pedagoģisko darbinieku darba samaksai un darba devēja sociālā nodokļa maksājumiem nedrīkst pārsniegt 80% no visiem attiecīgās privātajās izglītības iestādes izdevumiem mācību procesa nodrošināšanai.

Saskaņā ar „Izglītības likumu” [1.2] un „Vispārējās izglītības likumu”[1.14] pašvaldības sedz pirmsskolas izglītības iestāžu izdevumus. Vispārīzglītojošo skolu pedagogu algas un valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas tiek segtas no valsts dotācijām, bet pašvaldības ir atbildīgas par pārējiem izdevumiem, kas nepieciešami vispārīzglītojošo skolu uzturēšanai.

Mērķdotācijas tiek piešķirtas rajonu un republikas pilsētu pašvaldībām un novirzītas pašvaldības teritorijā esošajām speciālajām pirmsskolas iestādēm, internātskolām, sanatorijas tipa internātskolām un speciālajām internātskolām bērniem ar fiziskas un garīgas attīstības traucējumiem.

2.7. tabula

Skolu skaits un mērķdotācijas republikas pilsētu un rajonu pašvaldībām – pašvaldību pamata un vispārējās vidējās izglītības iestāžu pedagogu darba samaksai un valsts sociālās apdrošināšanas obligātajām iemaksām 2005. un 2006. gadam [1.7; 1.8]

Rajoni	Republikas pilsētas	2005	2006	Salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu, %	Skolu skaits 2006.gadā
1	2	3	4	5	6
	Rīga	29 573 590	32 244 151	9,0	166
	Daugavpils	4 655 284	4 894 498	5,1	23
	Jelgava	2 581 338	2 765 871	7,1	16
	Jūrmala	2 293 857	2 550 817	11,2	18
	Liepāja	3 466 100	3 787 202	9,3	20
	Rēzekne	1 763 883	1 955 609	10,9	11
	Ventspils	1 872 041	2 004 243	7,1	10
Aizkraukles		2 272 676	2 543 977	11,9	26
Alūksnes		1 641 113	1 800 692	9,7	25
Balvu		1 756 471	1 935 924	10,2	25
Bauskas		2 825 423	3 101 650	9,8	31
Cēsu		3 378 347	3 954 726	17,1	43
Daugavpils		1 891 129	2 070 754	9,5	27
Dobeles		2 272 775	2 453 891	8,0	25
Gulbenes		1 769 115	1 904 172	7,6	22
Jēkabpils		2 722 723	3 115 860	14,4	32
Jelgavas		2 053 713	2 112 261	2,9	22

1	2	3	4	5	6
Krāslavas		2 017 038	2 139 500	6,1	26
Kuldīgas		2 159 169	2 377 126	10,1	27
Liepājas		2 270 683	2 571 558	13,3	33
Limbažu		2 141 781	2 341 167	9,3	22
Ludzas		1 808 219	1 967 976	8,8	25

Madonas		2 549 267	2 791 578	9,5	30
Ogres		2 874 134	3 181 014	10,7	28
Preiļu		2 501 331	2 816 800	12,6	31
Rēzeknes		2 432 382	2 592 140	6,6	35
Rīgas		5 642 621	6 138 766	8,8	51
Saldus		2 277 050	2 606 986	14,5	28
Talsu		2 646 367	2 902 361	9,7	29
Tukuma		2 935 169	3 273 594	11,5	32
Valkas		1 830 870	2 018 286	10,2	23
Valmieras		3 305 472	3 625 619	9,7	33
Ventspils		756 989	829 125	9,5	13
KOPĀ		108 938 120	119 369 894	9,6	1 008

Mērķdotācijas republikas pilsētu un rajonu pašvaldībām – pašvaldību pamata un vispārējās vidējās izglītības iestāžu pedagogu darba samaksai un valsts sociālās apdrošināšanas obligātajām iemaksām attēlotas 2.7. tabulā. Mērķdotāciju piešķiršana ir atkarīga no skolu, skolēnu un pedagogu skaita pilsētā vai pašvaldībā, ņemot vērā to, ka pārsvarā skolu skaits ir pamatā skolēnu un pedagogu skaitam tajā, tad 2.7. tabulā aplūkots tiek tikai skolu skaits. Rīgas pilsētai ir piešķirtas vislielākais apjoms mērķdotāciju, jo Rīgā ir lielākais skolu skaits 166 skolas, 2006.gadā mērķdotāciju apmērs bija 32 244 151 Ls, lielākais pieaugums mērķdotācijām bija Jūrmalas pilsētai, kur mērķdotāciju pieaugums 2006.gadā, salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu bija 11,2%. Rajonu skatījumā vislielākās mērķdotācijas 2006.gadā tika piešķirtas Rīgas rajonam - 6 138 766Ls, bet vismazāk Ventspils rajonam – 829 125Ls. Kopā 2006.gadā mērķdotācijās pašvaldību pamata un vispārējās vidējās izglītības iestāžu pedagogu darba samaksai un valsts sociālās apdrošināšanas obligātajām iemaksām tika izlietoti 119 369 894 Ls.

2.8. tabulā (nākošajā lapā) ir attēloti dati par mērķdotācijām pašvaldību speciālajām pirmsskolas iestādēm, internātskolām un sanatorijas tipa internātskolām, speciālajām internātskolām bērniem ar fiziskās un garīgās attīstības traucējumiem, pavisam 2006.gadā tika novirzīti līdzekļi 36,5 milj.Ls apmērā, kas ir par 26,1% vairāk nekā 2005.gadā.

Mērķdotācijas republikas pilsētu un rajonu pašvaldībām – pašvaldību izglītības iestādēs piecgadīgo un sešgadīgo bērnu apmācībā nodarbināto pedagogu darba samaksai un valsts sociālās apdrošināšanas obligātajām iemaksām (Ls) [1.7; 1.8]

Rajoni	Republikas pilsētas	2005	2006	salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu, %
	Rīga	1 845 521	2 127 822	15,3
	Daugavpils	329 429	341 298	3,6
	Jelgava	193 625	226 105	16,8
	Jūrmala	172 808	194 004	12,3
	Liepāja	272 904	350 781	28,5
	Rēzekne	99 203	128 972	30,0
	Ventspils	139 840	161 684	15,6
Aizkraukles		124 353	149 748	20,4
Alūksnes		114 674	124 392	8,5
Balvu		94 661	112 638	19,0
Bauskas		183 067	237 562	29,8
Cēsu		202 619	216 959	7,1
Daugavpils		108 509	127 110	17,1
Dobeles		110 013	143 297	30,3
Gulbenes		98 309	107 059	8,9
Jēkabpils		159 406	185 063	16,1
Jelgavas		110 981	134 866	21,5
Krāslavas		130 146	158 377	21,7
Kuldīgas		151 529	164 829	8,8
Liepājas		166 613	172 311	3,4
Limbažu		116 118	138 430	19,2
Ludzas		91 980	109 061	18,6
Madonas		167 283	183 600	9,8
Ogres		214 606	236 899	10,4
Preiļu		130 667	168 913	29,3
Rēzeknes		177 275	192 059	8,3
Rīgas		355 116	483 951	36,3
Saldus		124 204	150 708	21,3
Talsu		204 883	257 538	25,7
Tukuma		189 381	215 100	13,6
Valkas		111 934	125 225	11,9
Valmieras		187 847	253 889	35,2
Ventspils		46 325	48 784	5,3
KOPĀ		6 925 829	8 129 034	17,4

Mērķdotācijas republikas pilsētu un rajonu pašvaldībām – pašvaldību izglītības iestādēs piecgadīgo un sešgadīgo bērnu apmācībā nodarbināto pedagogu darba samaksai un valsts sociālās apdrošināšanas obligātajām iemaksām attēlotas 2.8. tabulā, kā redzams arī šajā ziņā lielākās mērķdotācijas 2006.gadā ir piešķirtas Rīgas pilsētai 2,1 milj.Ls apmērā un 0,5 milj.Ls Rīgas rajonam, turpretī vismazāk dotācijas saņem Rēzeknes pilsētas pašvaldība – 128,9 tūkstoši Ls un Ventspils rajona pašvaldība – 48,7 tūkst.Ls.

Mērķdotācijas republikas pilsētu pašvaldībām – pašvaldību speciālās izglītības iestāžu pedagogu darba samaksai un valsts sociālās apdrošināšanas obligātajām iemaksām (Ls) [1.7; 1.8]

Republikas pilsētas	2005	2006	Salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu, %
Rīga	1 012 141	1 126 721	11,3
Daugavpils	381 361	438 525	15,0
Jelgava	173 229	165609	-4,4
KOPĀ	1 566 731	1730855	10,5

2.9.tabulā attēlotas mērķdotācijas no valsts budžeta pašvaldībām, pašvaldību speciālās izglītības iestāžu pedagogu darba samaksai un valsts sociālās apdrošināšanas obligātajām iemaksām, redzams, ka kopējās mērķdotācijas 2006.gadā salīdzinājumā ar 2005.gadu ir palielinājušās par 10,5%, tomēr Jelgavā ir vērojams samazinājums par 4,4%

2.10. tabula

Mērķdotācijas republikas pilsētu un rajonu pašvaldībām – pašvaldību profesionālās izglītības iestāžu pedagogu darba samaksai un valsts sociālās apdrošināšanas obligātajām iemaksām (Ls)

[1.7; 1.8]

Rajoni	Republikas pilsētas	2005	2006	salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu, %
	Jelgava	149 976	156 245	4,2
Dobeles		65 072	77 347	18,9
KOPĀ		215 048	233 592	8,6

Arī mērķdotācijas pašvaldību profesionālās izglītības iestāžu pedagogu algām ir palielinājušās 2006.gadā salīdzinot ar 2005.gadu (2.10. tabula), kur Dobeles rajonā mērķdotācijas 2006.gadā tika piešķirtas par 18,9% vairāk nekā 2005.gadā.

Rajona pašvaldības finansē tās pārziņā esošās izglītības iestādes vismaz Ministru kabineta noteiktajā apmērā un kontrolē finansu līdzekļu izmantošanu, kā arī nodrošina pedagogu algām piešķirto valsts budžeta līdzekļu ieskaitīšanu izglītības iestāžu kontos.

Izglītības iestādes var saņemt papildus finansu līdzekļus ziedojumu vai dāvinājumu veidā, sniedzot maksas pakalpojumus, bet šos līdzekļus var izmantot tikai izglītības iestādes attīstībai, mācību līdzekļu iegādei, iestādes aprīkojuma iegādei un pedagogu un izglītojamo materiālai stimulēšanai.

3. Izglītības finansēšanas piemēri ārvalstīs.

Skolu resursu finansēšana un pārraudzība ir debašu galvenā tēma par obligātās izglītības nākotni. Šis attiecas uz visām iesaistītajām Eiropas Savienības dalībvalstīm. Kritērijus noteiktos punktos un tos sasita ar resursu skalu, svarīgi kurš no lēmumu pieņēmējiem ir centralizēts vai decentralizēts, kurš ir pieņemamāks līdzekļu piešķiršanas veids, un kalkulēšanas metodes, kā tiks sadalīti līdzekļi pa skolām lai efektīvāk tiktu apmierinātas dažādās vajadzības.[4.11]

Izglītībai, kvalifikācijas celšanai un mūžizglītībai ir ļoti svarīga loma ekonomiskajā un sociālajā kontekstā. Iespējas ko Eiropas Savienības piedāvā saviem pilsoņiem, mācības un darbu citās valstīs, veido lielu ieguvumu starp kultūru sapratnei, personiskajai attīstībai un iespēju realizēt Eiropas Savienības pilnu ekonomisko potenciālu. Katru gadu, vairāk kā miljons Eiropas Savienības pilsoņu visās vecuma grupās gūst labumu no Eiropas Savienības finansējuma izglītības un profesijas attīstības programmām.

Nesen veiktais Lisabonas stratēģijas starpposma pārskats apliecināja, ka izglītībai un mācībām ir būtiska nozīme saistībā ar Eiropas Savienības programmu darbavietām un izaugsmei. Šajās integrētajās pamatnostādnēs dalībvalstīs ir aicinātas paplašināt un uzlabot ieguldījumus cilvēk kapitālā, kā arī jāpielāgo izglītības un mācību sistēmas atbilstīgi jaunajām kvalifikācijas prasībām. Tādēļ Eiropadome prasīja turpināt īstenot darba programmu “Izglītība un apmācības 2010” pilnā apjomā.

Lai gan ieguldījumi izglītībā un apmācībās izmaksā dārgi, tomēr gūtais labums privātā, ekonomiskā un sociālā ziņā ir tik liels, ka vidējā termiņā un ilgtermiņā atsver šīs izmaksas. Tādēļ, veicot reformas, būtu jāturpina centieni panākt sinerģiju starp ekonomiskās un sociālās politikas mērķiem, kas faktiski viens otru pastiprina.

Šie apsvērumi ir ārkārtīgi būtiski saistībā ar Eiropas Savienības pašreizējām pārdomām par Eiropas sociālā modeļa turpmāko attīstību. Eiropai jārisina ārkārtīgi samilzušās sociālekonomiskās un demogrāfiskās problēmas saistībā ar iedzīvotāju novecošanu, lielo pieaugušu cilvēku skaitu ar zemu kvalifikāciju, augsto jauniešu bezdarba līmeni, utt. Tajā pašā laikā aizvien vairāk ir nepieciešams paaugstināt prasmju un kvalifikācijas līmeni darba tirgū. Šie grūtie uzdevumi ir jārisina, lai veicinātu Eiropas sociālo sistēmu ilgtermiņa stabilitāti. Izglītība un apmācības ir daļa no šo problēmu risinājuma.

Arvien lielākā skaitā valstu tagad ir ieviesta konkrēta kārtība koordinācijai starp ministrijām (jo īpaši izglītības un darba lietu ministrijām), kas atbild par darba programmas “Izglītība un apmācības 2010” īstenošanu, un apspriedēm ar ieinteresētajām personām,

piemēram, sociālajiem partneriem. Daudzas valstis ir noteikušas vai pašlaik nosaka pašas savus mērķus, kas lielākā vai mazākā mērā ir saistīti ar Eiropas vidējā snieguma robežlīmeņiem (kritērijiem) attiecībā uz izglītību un apmācībām. Tas ir sevišķi svarīgi arī attiecībā uz Eiropas nodarbinātības stratēģiju (Trīs no pieciem kritērijiem ir minēti kā mērķi arī ES nodarbinātības pamatnostādnēs). [4.11]

Daudzas valstis veicina privātpersonu un mājsaimniecību privātos ieguldījumus, jo īpaši jomās, kurās ir augsti privātā kapitāla atdeves rādītāji, piemēram, izmantojot tāda veida stimulus kā kuponi vai personīgie mācību konti), nodokļu atvieglojumi, vai mācību maksa. Nav daudz pierādījumu, ka vispārēji būtu auguši darba devēju veiktie ieguldījumi tālākizglītībā. Tādēļ ir jāpieliek lielākas pūles, lai mudinātu darba devējus ieguldīt vairāk.

Lielākajā daļā valstu galvenā reformas tēma ir veicināt efektivitāti, uzlabojot kvalitāti, un tiek uzsvērtā arī decentralizācija un iestāžu vadības uzlabošana. Lai gan lielākā daļa valstu tajās pastāvošo sistēmu novērtēšanai izmanto starptautiskus salīdzinošus datus par rezultātiem, daudzas valstis nav izstrādājušas atbilstīgus valsts snieguma rādītājus vai kārtību nepieciešamo datu vākšanai. Tādēļ ir grūti novērtēt veikto pasākumu ietekmi.

Attiecībā uz sociālo integrāciju visas valstis norāda, ka to politikas noteicošie komponenti ir mērķa grupu pieejamība un nodarbinātība. Vairākas valstis uzsver, ka finansiāli ierobežojumi kavē to spēju īstenot visas nepieciešamās politikas nostādnes.

Vairākas valstis uzsver, ka to izglītības un apmācību politikā ekonomiskie un sociālie mērķi savstarpēji papildina cits citu. Citas valstis apgalvo, ka, ja ir veiksmīga ekonomiskā un nodarbinātības programma, ir daudz vieglāk risināt jautājumus saistībā ar sociālajiem mērķiem (taisnīgumu un sociālo kohēziju). Šie jautājumi ir īpaši svarīgi saistībā ar diskusiju par Eiropas sociālo modeli.

Daudzām valstīm galvenās grūtības saistās ar finansējumu, kas kavē arī modernizācijas programmas īstenošanu.

Finansēšanas decentralizācija

Finansēšanas decentralizācija nozīmē lejupejošu līdzekļu pārvietošanu no instancēm augstākajā vai centrālajā līmenī uz vidējā līmeņa dalībniekiem atbilstoši to reģionālajām vai vietējām instancēm. Vidējā līmeņa dalībnieki ir atbildīgi par līdzekļu finansēšanu skolām, kas īsteno obligāto izglītību, pieņemot lēmumus attiecībā uz nepieciešamo līdzekļu daudzumu un citu publisko izdevumu formām un sadalīt tos starp iesaistītajām skolām. Līdzekļu sadale ir atkarīga no normatīvajiem aktiem un likumdošanas. Vietējās instances pamatā izmanto no augstāka līmeņa piešķirtos līdzekļus izglītībai, kas domāti dažādu komunālo pakalpojumu

segšanai, un pašu ienākumus no nodokļiem un citām ienākumu formām, lai novirzītu tos tālāk pa skolām.

Dažās valstīs finanšu līdzekļu decentralizācija ir mazāk pārredzama, jo noteiktos finanšu līdzekļus dažām izglītībai nepieciešamo resursu kategorijām nosaka centrālās vai augstāka līmeņa instances, kuras piešķir līdzekļus izglītības finansēšanai reģionālajām vai vietējām institūcijām. Vietējās institūcijas var arī pašas piešķirt šos līdzekļus no saviem ienākumiem vai ir spiestas to darīt obligāti. Šo var attiecināt uz Franču Kopienas Beļģijā (ja izglītības administrēšanu veic pašvaldība vai province), Lihtenšteina (pirmsskolas izglītībai – līdzekļu asignējums ir ekspluatācijas un kapitālizdevumiem), Vācija (speciālie asignējumi kapitālizdevumiem) un Francija (ja naudas līdzekļu novirzīšana paredzēta īpašam nolūkam domātām *koledžu* telpām un aprīkojumam).

Piecās Ziemeļvalstīs, Apvienotajā Karalistē, Bulgārijā, Lietuvā un Polijā, ir ļoti plaša finansēšanas decentralizācija vietējās instancēs (un Polijā arī reģionālajās instancēs), kopš tās ir atbildīgas par skolu cilvēkresursu, uzturēšanas un kapitālizdevumiem. To pašu var attiecināt uz Ungāriju un Slovēniju, bet šajās divās valstīs skolas tiek apgādātas ar fondiem, kas ir paredzēti šo izdevumu segšanai arī no citām publiskām organizācijām. [4.11]

Visplašāk izplatīta situācija ir, kad skolu kapitālizdevumu un uzturēšanas izdevumu arī bieži to darbinieku, kas nav saistīti ar apmācību izdevumu segšana, notiek decentralizēti, bet ne to izdevumu daļu, kas saistīti ir tieši ar apmācību. Šo var attiecināt uz Franču Kopienas Beļģijā (ja izglītības administrēšanu veic pašvaldība vai province), Vāciju, Spāniju (pamatizglītības gadījumā), Franciju, Itāliju, Portugāli (ja skola nodrošina pirmo līmeni *ensino basico*), pamatizglītību Luksemburgā (kurā vietējās instances finansē daļu no skolotāju algām), Nīderlandi (tikai nekustamajam īpašumam), Austriju, Lihtenšteinu (pirmsskolas izglītībā), Čehu Republikā, Igaunijā, Latvijā un Rumānijā. [4.11]

Dažās valstīs, tādā kā Grieķija, Īrija profesionālās izglītības iestādes un kopienu koledžas, un Slovākijā, obligātā izglītība tiek finansēta decentralizēti, tikai tad, ja reģionālās vai vietējās instances nes atbildību par līdzekļu sadali un piešķiršanu skolām, kuru daudzumu ir noteikusi augstāka līmeņa instance. [4.11]

Visbeidzot, par resursu finansēšanu Kopienas gandrīz pilnībā ir atbildīgas Francijas kopienā Beļģijā, ja skolu administrē Kopienas instance un grantu atbalstītas skolas privātās izglītības iestādes un Flāmu Kopienā Beļģijā visām skolām. Austrijā izglītības finansēšana ir augsti centralizēta federālās valdības līmenī, Portugālē (ja skolas piedāvā otro vai trešo līmeni *ensino basico*), Īrijā (ja pamatizglītība vai kādā zemākas pakāpes vidējā izglītība), Kipra un Malta. [4.11]

Kā kontrasts vairākās instancēs kur finansēšana vai skolas resursu sadale notiek decentralizēti, ir jāpiebilst, ka dažās valstīs centrālās vai pirmā līmeņa instances pārskaita līdzekļus skolu materiāliem - pārsvarā mācību grāmatām, ticībā, ka tas izveidos vienveidīgu un saskaņotu vienlīdzīgu resursu sadali visā valstī. Šāda shēma ir attiecināma uz Grieķiju, Austriju, Bulgāriju (pirmajā obligātās izglītības gadā), Lietuvu, Rumāniju un Slovākiju.

Līdzās daudzām variācijām, kur finansēšana ir decentralizēta pa rajonu institūcijām, daudzas valstis deleģē skolām noteiktu finanšu resursu pārvaldīšanu, kopš tiek piešķirtas dotācijas svarīga loma to pārvaldīšanā ir piešķirta pašvaldībām, kā rezultātā pašvaldībām tiek paredzēta noteikta naudas līdzekļu piešķiršana izdevumu segšanai skolās. Izmantojot piešķirtos līdzekļus, skolas sniedz pakalpojumus, kur ienākumi no tiem nosedz dažas resursu kategorijas, pašvaldībām un skolām pienākumi palielinās, jo ir jāizlemj par relatīvu summu asinējumu dažādām budžeta pozīcijām.

Publiskā sektora finansējums izglītībai

Atbildīgās publiskās organizācijas skolu finansēšanā obligātajai izglītībai var tikt uzskaitītas noteikumos atkarībā no to daudzveidības un darbības sfēras katras valsts aspektā. Patiesi, tas ir atkarīgs no tā, uz kādām organizāciju interesēm tiek balstīta izglītības politika un obligātās izglītības finansēšana, tas attiecas uz to, vai fondi ir vienoti vai tie ir nelieli fragmenti. Šis jautājums ir svarīgs katrai valstij, kā arī, tā robežās, katrai skolai ir sava noteikta finansēšanas programma obligātajai izglītībai (publiskā sektora skolas, dotētās privātskolas skolas, pirmsskolas vai zemākā līmeņa vidusskolas, skolas kurām ir vai nav piešķirts legāls organizācijas vai saimnieciskās vienības statuss utt.)

Dažās valstīs nav variāciju par publiskā finansējuma avotiem, jo šī ir ekskluzīva atbildība tikai vienai publiskajai instancei. Šo var attiecināt uz tādiem no valsts valdību vai augstāko instanču fondu līdzekļu izlietošanu izglītībai, par ko ir atbildīgas šīs instances. Respektīvi, līdzekļi izglītībai tiek p iešķirti tieši no augstākajām varas instancēm, pārsvarā tās ir valsts dibinātās skolas.

Pastāv arī tāda iespēja, ka skolām tiek piešķirti līdzekļi tikai no otrā līmeņa instancēm, kā pašvaldības vai reģionālās instances. Jāpiebilst, ka Somijas un Polijas pašvaldības saņem noteiktu valdības nosacījumu, ka pašām pašvaldībām ir jāfinansē izglītība no saviem ienākumiem.

Līdzās standarta modelim, kurā resursu finansēšana tiek sadalīta starp valsts un rajonu instancēm, kā aprakstīts iepriekš, pastāv sistēmas, kur dažas resursu kategoriju grupas tiek finansētas no dažādiem publiskiem avotiem. Starp jaunajām Eiropas Savienības dalībvalstīm

Slovēnija ir viena no valstīm kurā skolotāju un skolas darbinieku atalgojums, kā arī uzturēšanas izmaksas un kapitālizdevumi tiek finansēti gan no valdības gan no reģionālajām instancēm. Ungārijā, tas pats attiecas uz kapitālizdevumiem (kustamo un nekustamo mantu) un Itālijā tikai uz nekustamajiem kapitālizdevumiem.

Privātais finansējums izglītībai

Vairākumā Eiropas valstu, skolām ir iespēja saņemt finansējumu no ne-publiskā sektora avotiem. Attiecībā uz viņu brīvību, tā tiek regulēta ar likumdošanas aktiem, bet joprojām pastāv nepilnības jebkurā legālā drošības pasākumu nodrošināšanā.

Ir tikai dažas valstis, kurās netiek saņemts privātais finansējums, tās ir Grieķija, Luksemburga un Kipra, bet Vācijā, Dānijā, Somijā, Norvēģijā un Zviedrijā privātā sektora telpu manevriem šajā jomā nosaka reģionālās instances. Čehijā un Slovēnijā skolām ir nepieciešams legālas organizācijas statuss, lai pārņemtu ne-publiska sektora fonda līdzekļus. Dažās valstīs, kā, piemēram, Dānijā un Somijā, ir iespēja līdzekļu vākšanai skolām, tomēr praksē tas parādās ļoti reti. [4.11]

Lielākoties gadījumā, iespējas katrai valstij piesaistīt līdzekļus no ne-publiskajiem avotiem ietver gadījuma organizācijas, naudas līdzekļu vākšanas kampaņas, ziedojumus un sponsorēšanu. Diezgan reti viņi nodod skolu īpašumu trešajām personām, paredz pakalpojumus vai iesaistās reklamēšanā. Joprojām skolas maz akumulē finansiālās rezerves, pārņem investīcijas, vai palielināt aizņēmumus, kā tas ir Spānijā, Francijā (vidusskolās), Īrijā, Nīderlandē, Austrijā, Apvienotajā Karalistē un Bulgārijā, kur skolām ir atļaujas pārdot aktīvus.

Skolas, kuras ir spējīgas piesaistīt privātā sektora finansēšanas avotus, parasti izlieto naudas līdzekļus kārtējiem uzturēšanas izdevumiem, mācību materiālu iegādei. Ne-publiskā finansējuma līdzekļi parasti netiek novirzīti mācībspēku vai skolas darbinieku atalgošanai.

Skolas budžeti var pieaugt pamatojoties no privātā sektora fondu piesaistīto līdzekļu apjoma, kas pamatā var būt ļoti atšķirīgs no valsts piešķirtā finansējuma apjoma. Tomēr visās skolās Spānijā, Itālijā, Nīderlandē, Apvienotajā Karalistē, Latvijā, Ungārijā un Rumānijā, ir iespējams kombinēt iegūtos līdzekļus no privātā sektora ar valdības piešķirtajiem asignējumiem un iegūtajiem līdzekļiem no sniegtajiem pakalpojumiem.

3.1. Izglītības finansēšanas vispārīgie jautājumi Eiropas Savienības dalībvalstīs

Pētot informāciju par izglītības finansēšanas sistēmām ārzemēs, par piemēriem tika izvēlētas Eiropas Savienības dalībvalstis, jo Latvija iestājās Eiropas Savienībā ar 2004.gada 1.maiju un tāpēc ir iespēja gūt pieredzi izglītības finansēšanas jomā, aizgūstot nepieciešamās nianšes mūsdienu izglītības finansēšanas sistēmā.

3. 1.tabula

Iedzīvotāju skaits Eiropas Savienībā un tās dalībvalstīs 2006.gadā un prognozes 2020. un 2050. gadā % pret 2006.gada datiem [4.13]

Teritorija	Iedzīvotāju skaits 2006.gada 1.janvāris (milj.iedz.)	Iedzīvotāju skaits uz 1.janvāri (% pret 2006.gadu) *-prognoze		
		1990	2025*	2050*
ES-27 ¹	493.0	94.6	100.7	95.7
Eiro zona ²	316.7	:	100.9	96.1
Beļģija	10.5	94.6	102.7	103.7
Dānija	5.4	94.6	101.3	99.5
Vācija	82.4	96.0	100.3	90.5
Īrija	4.2	83.3	114.0	130.7
Grieķija	11.1	91.0	102.5	95.3
Spānija	43.8	88.7	104.2	97.8
Francija	63.0	89.8	101.0	104.3
Itālija	58.8	96.5	99.2	89.7
Luksemburga	0.5	82.5	108.8	130.6
Nīderlande	16.3	91.2	105.3	106.5
Austrija	8.3	92.5	101.6	99.2
Portugāle	10.6	94.6	102.2	94.6
Somija	5.3	94.6	102.7	98.9
Zviedrija	9.0	94.2	106.1	112.7
Anglija	60.4	94.6	104.2	106.5
Čehija	10.3	101.1	96.6	86.8
Igaunija	1.3	116.8	89.2	81.8
Kipra	0.8	74.7	117.4	130.5
Latvija	2.3	116.3	91.5	82.8
Lietuva	3.4	108.5	94.0	85.2
Ungārija	10.1	103.0	96.3	88.3
Malta	0.4	87.2	123.7	123.7
Polija	38.2	99.7	97.2	88.2
Slovēnija	2.0	99.7	99.8	94.8
Slovākija	5.4	98.1	98.3	87.2
Bulgārija	7.7	113.4	88.1	66.1
Rumānija	21.6	107.4	93.9	79.1

¹ Eiropas Savienības 27 dalībvalstis no 2007.gada 1.janvāra

² Euro zonas 11 dalībvalstis uz 2006.gada 1.janvāri (2001.gadā tai pievienojās Grieķija un 2007.gadā – Slovēnija; Kipra un Malta kļūs par tās locekļiem 2008.gadā)

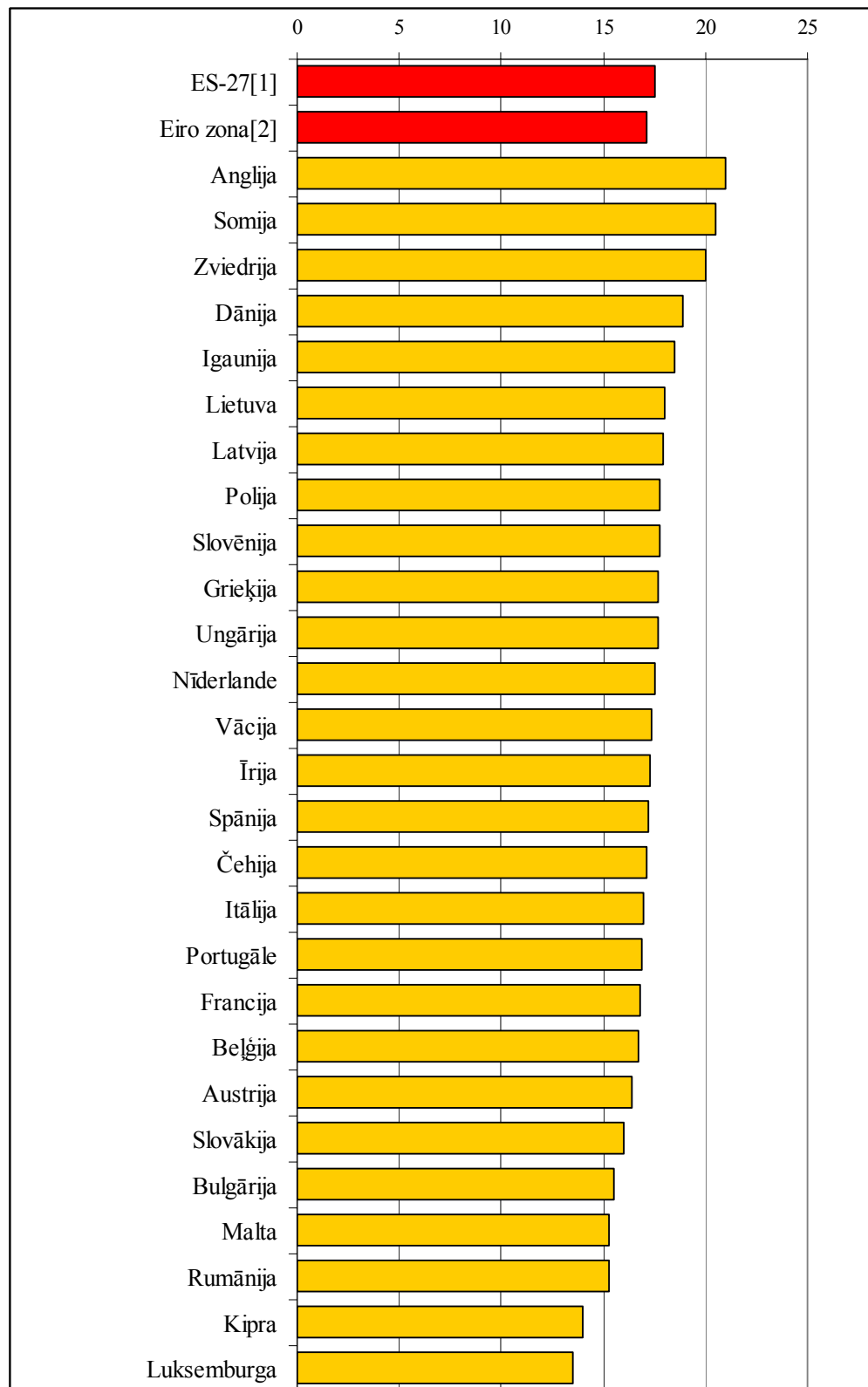
Kopējais iedzīvotāju skaits tiek rēķināts uz katra gada 1.janvāri, statistiskie dati tiek apkopoti par visiem iedzīvotājiem noteiktā teritorijā (neņemot vērā to nacionalitāti) (3. 1. tabula). Pārsvārā dati tiek balsīti uz visplašāk izmantotās tautas skaitīšanas bāzes, papildinot to ar iedzīvotāju skaita izmaiņām, ņemot vērā migrāciju un iedzīvotāju dabiskās kustības izmaiņām.

Eiropas statistikas biroja dati paredz, ka pie nemainīgiem apstākļiem, ES-27 iedzīvotāju skaits 2025.gadā pieaugs apmēram par 496 miljonu cilvēku, pēc kā tiek paredzēta iedzīvotāju daudzuma samazināšanās. 2025.gadā ir paredzēts vienmērīgs iedzīvotāju skaita pieaugums ES-15¹ dalībvalstīs, izņemot Itāliju, kamēr pārējās Eiropas Savienības dalībvalstīs, kas iestājās Eiropas Savienībā 2004.gadā un 2007.gadā, paredz, ka iedzīvotāju skaits 2025.gadā samazināsies, arī Latvijai tiek paredzēts iedzīvotāju skaita samazinājums līdz 91,5% no 2006.gada iedzīvotāju skaita. Tomēr Maltas un Kipras iedzīvotāju skaita pieaugums tiek paredzēts ļoti straujš.

Izglītības statistika apkopo informāciju par dažādām tēmām, ieskaitot, līdzekļu izlietojumu, personālu un sasniegumus. Galvenie informācijas avoti ir UNESCO (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization – Apvienoto Nāciju Izglītības, Zinātnes un Kultūras Organizācija), OECD (Organization for Economic Cooperation and Development – Ekonomiskās Sadarbības un Attīstības Organizācija) un Eurostat (Eiropas Savienības statistikas birojs) aptaujās iegūto datu par izglītību apvienojums. [3.11]

Indikatori par Eiropas Savienības iedzīvotāju vidējais izglītības ilgumu visā mūža garumā, tiek izteikts, kā vidējais gadu skaits, ko viens iedzīvotājs pavada skolā, neatkarīgi no izglītības pakāpes vai iedzīvotāja vecuma. Kā redzams 3.1. attēlā visilgāk izglītības iestādēs ir pavadījuši Apvienotās Karalistes iedzīvotāji, 2005.gadā šis rādītājs sasniedza vidēji 21 gadu, kas salīdzinājumā ar Latvijas iedzīvotājiem ir par 3,1 gadu vairāk, un par 7,5 gadiem vairāk nekā Luksemburgai. Latvijai šis rādītājs ir vidējā līmenī, salīdzinot ar pārējām Eiropas Savienības dalībvalstīm.

¹ Eiropas Savienības 15 dalībvalstis no 1995.gada 1.janvāra līdz 2004.gada 30.aprīlim

3.1. attēls Viena iedzīvotāja izglītšanās gadu skaits Eiropas Savienības dalībvalstīs 2005.gadā [4.13]

Mūzikglītība ir svarīga iespēja ikvienam indivīdam turpināt vai uzlabot iegūtās zināšanas. Izglītība, kvalifikācijas celšanas apmācība un mūzikglītība spēlē svarīgu lomu ekonomiskajā un

sociālajā Eiropas stratēģijā. Eiropas Konsuls ir apspirinājis stratēģiskos mērķus un uzdevumus izglītībai un apmācībai, kas jāīsteno līdz 2010.gadam. Apmācības kvalifikācijas celšanai ir mazāk regulāras un formalizētas nekā izglītība un praktiski tās ir grūtāk sasistematizēt statistikas vajadzībām. 3.2. tabulā ir attēloti mūžizglītības dati ir par personām no 25 līdz 64 gadu vecumam, kas aptaujās ir apliecinājuši par izglītības saņemšanu vai apmācību kvalifikācijas celšanai ne vēlāk, kā četras nedēļas pirms aptaujas. Apkopotie dati ir attiecināmi uz visiem izglītības vai apmācības subjektiem, neatkarīgi no tā, vai tie ir vai nav stājušies darba attiecībās, jāpiebilst, ka formālās un neformālās izglītības un apmācības programmas ir iekļautas, bet pašizglītošanās nav pieskaitāma.

3.2.tabula

Mūžizglītību ieguvušie vecumā no 25 līdz 64 gadus veci Eiropas Savienības dalībvalstu iedzīvotāji (% no kopējā iedzīvotāju skaita) 2001. un 2006.gadā [3.11]

Valsts	2001	2006	Valsts	2001	2006
ES-27	7,1	9,6			
Eiro zona	5,2	8,2	Zviedrija	17,5	32,1
Beļģija	6,4	7,5	Anglija	20,9	26,6
Dānija	18,4	29,2	Čehija	:	5,6
Vācija	5,2	7,5	Igaunija	5,4	6,5
Īrija	:	7,5	Kipra	3,4	7,1
Grieķija	1,2	1,9	Latvija	:	6,9
Spānija	4,4	10,4	Lietuva	3,5	4,9
Francija	2,7	7,5	Ungārija	2,7	3,8
Itālija	4,5	6,1	Malta	4,6	5,5
Luksemburga	5,3	8,2	Polija	4,3	4,7
Nīderlande	15,9	15,6	Slovēnija	7,3	15
Austrija	8,2	13,1	Slovākija	:	4,3
Portugāle	3,3	3,8	Bulgārija	1,4	1,3
Somija	17,2	23,1	Rumānija	1,0	1,3

3.2. tabulā apkopotie dati atspoguļo mūžizglītību ieguvušo skaitu īpatsvaru kopējo iedzīvotāju skaitā, kas liecina par to, cik iedzīvotāji pēc saņemtās vispārējās obligātās izglītības ir turpinājuši izglīties gan skolās gan apmācībuursos, neskaitot pašizglītošanos. Kopā Eiropas Savienībā (ES-27) mūžizglītību ieguvušo īpatsvars ir pieaudzis no 7,1% 2001.gadā līdz 9,6 % 2006.gadā, kas liecina par to, ka ir palielinājusies vajadzība pēc tālāk izglītošanās vai kvalifikācijas celšanas.

Skolēnu un studentu skaits Eiropas Savienības dalībvalstīs 2005.gadā [4.13]

	Izglītojamo skaits (tūkst.)		Skolēnu skaits uz vienu pasniedzēju	Studējošo skaits koledžās un universitātēs (% no kopējā izglītojamo skaita)
	2000	2005	2005	2005
ES-27	95 840	98 318	:	16,5
Eiro zona	56 682	57 585	:	16,6
Beļģija	2 235	2 380	12,8	14,0
Dānija	1 003	1 144	10,8	16,6
Vācija	14 549	14 467	18,8	13,6
Īrija	990	1 037	17,9	18,0
Grieķija	1 884	2 053	11,1	29,5
Spānija	7 769	7 537	14,3	20,2
Francija	11 934	12 315	19,4	14,6
Itālija	9 049	9 409	10,6	18,2
Luksemburga	69	73	10,7	18,0
Nīderlande	3 171	3 289	15,9	15,5
Austrija	1 459	1 462	14,1	14,6
Portugāle	2 032	1 913	10,8	17,5
Somija	1 152	1 240	15,9	22,2
Zviedrija	2 090	2 114	12,2	17,4
Anglija	14 955	16 714	20,7	12,9
Čehija	1 906	1 912	17,5	15,3
Igaunija	303	289	14,7	19,7
Kipra	138	147	17,9	12,3
Latvija	499	491	12,2	23,6
Lietuva	767	805	11,3	21,9
Ungārija	1 906	1 976	10,6	18,9
Malta	78	80	12,1	10,7
Polija	9 074	8 887	11,7	21,8
Slovēnija	389	410	15,0	24,9
Slovākija	1 123	1 101	18,9	14,5
Bulgārija	1 357	1 226	16,3	16,7
Rumānija	3 962	3 847	17,4	16,4

3.3.tabulā sniegtie dati ir atbilstoši ISCED (International Standard Classification of Education – Starptautiskais Izglītības Klasifikatora Standarts) standartam un aptver visu skolēnu un studentu skaitu visos izglītības līmeņos, sākot ar pirmsskolas izglītības līmeni un beidzot ar

augstākās izglītības līmeni. Skolēnu skaits uz vienu pasniedzēju tiek rēķināts, kā pilna laika klātienes skolēnu skaita un pilna laika strādājošo pasniedzēja skaita attiecība.

Aplūkojot Angliju, Franciju un Vāciju, kā lielākos Eiropas Savienības lielākās un spēcīgākās valstis un Baltijas valstis – Lietuvu, Latviju un Igauniju, redzams, ka izglītojamo skaits Anglijā, Francijā un Vācijā 2005.gadā salīdzinājumā ar 2001.gadu ir palielinājies, taču Baltijas valstīs samazinājies, izņemot Lietuvu, kur izglītojamo pieaugums ir no 767 tūkst. 2001.gadā līdz 805 tūkst. 2005.gadā.

Kā liecina 3.3.tabulas dati, tad Anglijā, Francijā un Vācijā valstīs izglītojamo skaits uz vienu pasniedzēju 2005.gadā ir robežās no 18 līdz 20, kas ir vairāk nekā Baltijas valstīs ~ 13 skolēni uz vienu pasniedzēju. No visām Eiropa Savienības valstīm visvairāk izglītojamo uz vienu pasniedzēju ir Anglijā – 20,7, bet vismazākais skaits ir Itālijā un Ungārijā – 10,6. Kas nozīmē, ka Anglijā pasniedzējiem ir lielāka slodze nekā Itālijā vai Ungārijā.

Pārsvarā publiskā sektora fondu līdzekļi izglītībai tiek novirzīti tieši izglītības iestādēm kārtējo vai kapitālo izdevumu segšanai, vai studentu un viņu ģimeņu atbalsta veidā ar stipendijām vai procentu aizdevumiem.

Izglītības iestāžu izdevumus no publiskā sektora finanšu avotiem var iedalīt divās formās:

1. Publiskā sektora dalībnieki netieši atbalsta izglītības iestādes, kā piemēram valsts apņemas finansēt skolotāju algas no Izglītības ministrijas budžeta.
2. Publiskā sektora dalībnieki tieši atbalsta izglītības iestādes, piešķirot subsīdijas un dotācijas, dodot iespēju izglītības iestādēm brīvi, vai konkrētam mērķim izlietot piešķirtos līdzekļus.

Izdevumi izglītības iestādēm no publiskā sektora ietver mācību maksu un iestāšanās nodevas, mācību materiālu un aprīkojuma iegādi, transporta izdevumus, ja tas tiek organizēts no skolas skolēnu vadāšanai no vai uz skolu, skolu nodrošināto maltīšu izdevumus un izdevumus darbiniekiem par sākotnējo profesionālo izglītību.

Izdevumi izglītībai no privātā un publiskā sektora Eiropas Savienības dalībvalstīs 2002. un 2006. gadā % no Iekšzemes Kopprodukta [4.13]

	Izdevumi izglītībai no publiskā sektors (% no IKP)		Izdevumi izglītībai no privātā sektora (% no IKP)	
	2002	2006	2002	2006
ES-27	4,59	4,79	0,57	0,64
Eiro zona	4,75	4,68	0,55	0,6
Beļģija	4,91	5,69	0,43	0,34
Dānija	6,38	6,9	0,27	0,32
Vācija	4,19	4,25	0,97	0,91
Īrija	4,02	4,25	0,42	0,32
Grieķija	3,65	4,13	0,24	0,20
Spānija	4,17	4,13	0,60	0,61
Francija	5,46	5,59	0,48	0,54
Itālija	4,35	4,38	0,44	0,46
Luksemburga	:	3,85	:	:
Nīderlande	4,07	4,57	0,45	0,5
Austrija	5,28	5,04	0,33	0,39
Portugāle	5,30	5,21	0,08	0,13
Somija	5,40	5,95	0,12	0,13
Zviedrija	6,19	6,48	0,20	0,20
Anglija	4,46	4,96	0,78	0,95
Čehija	3,75	4,22	0,43	0,61
Igaunija	5,66	4,91	:	:
Kipra	4,84	5,87	1,72	1,17
Latvija	5,08	5,10	0,63	0,82
Lietuva	5,66	4,80	:	0,48
Ungārija	4,29	5,05	0,58	0,52
Malta	4,07	4,96	0,47	0,46
Polija	4,86	5,37	:	0,59
Slovēnija	:	5,41	:	0,86
Slovākija	3,89	3,99	0,15	0,76
Bulgārija	3,79	3,89	0,77	0,65
Rumānija	2,80	3,21	0,25	:

3.4. tabulā atspoguļoti izdevumi izglītībai privātajā un publiskajā sektorā attiecībā pret Iekšzemes Kopproduktu visās 27 Eiropas savienības valstīs, kuru kopējā tendence ir palielināties gan publiskajā, gan privātajā sektorā.

3.2. Izglītības finansēšana Eiropas Savienības valstīs atkarībā no izglītības līmeņa.

Finanšu līdzekļu plūsmas parasti tiek dalītas piecās kategorijās: personāla izmaksas, kārtējie izdevumi, kustamā un nekustamā īpašuma izmaksas, speciālie resursi un citi resursi. Speciālie resursi ietver sevī fiziskos un cilvēciskos resursus, kas tiek nodoti ar noteiktu mērķi ņemot par pamatu ģeogrāfiskos, sociālos, lingvistiskos un citas pozitīvi diskriminējošas programmas, kā, piemēram, aktīvās izglītības zonās, kurās tiek pasniegta minoritāšu valodas, un speciālās programmas bērniem ar kustību traucējumiem. Pie citiem resursiem tiek pieskaitīti tie izdevumi, kuri ir nepieciešami papildus mērķiem, kā piemēram skolas transportam, ēdināšanai, gultasvietu nodrošināšanai.

3.2.1 Pirmsskolas izglītības finansēšana [4.11]

Zviedrijā darbojas triju veidu pirmsskolas izglītības iestādes: pirmsskolas, ģimenes dienas mājas un atvērtās pirmsskolas. Tās tiek finansētas no valsts grantiem, pašvaldību grantiem un mācību maksas. Pirmsskolas mācību maksa dažādās pašvaldībās atšķiras. Tās lielumu bieži nosaka atkarībā no ģimenes ienākumiem, bet vērā tiek ņemts pirmsskolas iestādes apmeklējošo skaits ģimenē. Valsts granti, ko saņem pašvaldības, ietver arī papildus resursus, kas paredzēti bērniem ar speciālām vajadzībām. Šie resursi tiek sadalīti starp pašvaldībām. Aizvien populārāki kļūst arī privātie bērnu dienas aprūpes centri un pēcskolas (ārpuskolas) centri. Daudzās pašvaldībās šie centri saņem kompensējošu finansējumu no pašvaldību fonda.

Francijā ir senas pirmsskolas izglītības tradīcijas, tādēļ vairāk nekā 90% trīsgadīgo bērnu apmeklē skolu. Nodarbības valsts bērnudārzos ir par brīvu. Privātajos bērnudārzos vecāki maksā skolas naudu. Valsts apmaksā pedagoģiskā, pārvaldes un profesionālās ievirzes personāla algas. Pašvaldības ir atbildīgas par ieguldījumiem un kārtējām izmaksām: par bērnudārziem ir atbildīgas komūnas.

Savukārt Vācijā ar pirmsskolas uzturēšanu nodarbojas jaunatnes palīdzības iestādes, kas darbojas uz brīvprātības principiem, izmantojot sabiedrisko finansējumu. Pirmsskolas audzināšana sākas pirms obligātā skolas vecuma sasniegšanas un tā nav skolu sistēmas sastāvdaļa. Pirmsskolas izglītība nav valsts izglītības sistēmas sastāvdaļa, un bērnudārza apmeklēšana parasti nav bezmaksas. Lai segtu daļu izmaksu, ir nepieciešams vecāku atbalsts. Valsts (vietējo pašvaldību) uzturētus bērnudārzus finansē vietējās pašvaldības (Kommune), privātos bērnudārzus, kurus uztur baznīcas un vecāku iemaksas arī finansē vietējās pašvaldības.

Austrijā bērnudārza apmeklēšana ir brīvprātīga. Valstī ir publiskie un privātie bērnudārzi. Publiskos bērnudārzus ierīko un uztur federācija, federālā zeme vai pašvaldība. Bez tam vēl pastāv autonomas bērnu grupas, kuras organizē paši vecāki un aprūpētāji. Vislielāko bērnudārzu skaitu ierīko pašvaldības, gandrīz $\frac{3}{4}$ no kopējā bērnudārza skaita. Personāla un citu materiālo vērtību finansējumu sedz bērnudārza uzturētājs. Attiecībā uz federālās zemes daļību finansējumā ir lielas atšķirības, tas īpaši attiecas uz privātu bērnudārzu vadīšanu. Tie privātie bērnudārzi, kuri ir apvienību, baznīcu vai ordeņu pārziņā, zināmos gadījumos saņem finansiālu atbalstu personāla un materiālo vērtību apmaksai. Tas notiek pēc brīviem apsvērumiem vai, pamatojoties uz pastāvošo bērnudārzu likumu, pēc noteiktiem procentiem. Privātie bērnudārzi, kuri atrodas citā pārraudzībā, nesaņem nekādu finansiālo palīdzību. Dažviet bērnudārzi ir bezmaksas, tomēr daudzās pašvaldībās tiek iekasēta neteikta maksa, ņemot vērā ģimenes ienākumus.

Īrijā nedarbojas valsts pirmsskolas izglītības iestāžu un skolu sistēma, tomēr valsts skolas (pamatskolas) var uzņemt četrgadīgus un piecgadīgus bērnus tā saucamajā jaunākajā mazuļu klasē (Junior Infant class), bet piecgadīgus un sešgadīgus bērnus – vecākajā mazuļu klasē (Senior Infant class). Izglītība valsts skolās ir par brīvu, un skolas tiek oficiāli atzītas saskaņā ar Izglītības departamenta likumiem. Dažos apgabalos Izglītības departaments finansē pirmsskolas izglītības programmu īpašām grupām (Early Start), kurās ir četrus gadus nenasnieguši bērni. Pārējās pirmsskolas izglītības iestādes ir izveidojušās, galvenokārt, pateicoties brīvprātīgai privātai ierosmei. Parasti šādas iestādes nesaņem finansiālu atbalstu no Izglītības departamenta, un tās neietilpst formālajā izglītības sistēmā. Pie tādām iestādēm pieder spēļu grupas, īru valodas spēļu grupas un dienas aprūpes centri. Pēdējos parasti finansiāli atbalsta Veselības departaments. Gan spēļu grupās, gan dienas aprūpes centros no bērnu vecākiem tiek prasīta maksa.

Somijā pirmsskolas izglītība iedalās dienas aprūpes un pirmsskolas nodarbībās. Bērnu dienas aprūpi reglamentē īpašs likums un nolikums un to administrē Sociālo lietu un Veselības aizsardzības ministrija. Likumā paredzēts, ka viss dienas aprūpei nepieciešamais jānodrošina pašvaldībai. Atkarībā no vecāku ienākumiem un ģimenes lieluma noteikta maksa par bērnu dienas aprūpi. Visiem bērniem līdz trīs gadu vecumam ir tiesības uz dienas aprūpi, ja viņu vecāki to vēlas. Ja vecāki nevēlas bērnu sūtīt dienas aprūpes iestādē, viņi no municipalitātes var saņemt dienas aprūpei paredzēto naudas pabalstu un paši organizēt sava bērna aprūpi.

Norvēģijā pirmsskolas apmeklēšana nav obligāta, tāpat nav arī formālu uzņemšanas noteikumu. Par aprūpes iestādes apmeklēšanu ir noteikta vecāku iemaksa, no kuriem atbrīvoti vecāki ar minimāliem ienākumiem un vecāki, kuru bērni ir invalīdi; tādā gadījumā tos sedz pašvaldība. Vecāku maksas lielums dažādās iestādēs un dažādās municipalitātes ir atšķirīgs. Par pirmsskolas iestāžu uzturēšanu atbild pašvaldības. Lielu daļu pirmsskolas iestāžu vada privātās

organizācijas, un pašvaldības uzrauga to darbību. Valdība visām atzītajām un privātajām iestādēm sedz daļu (30-40%) no ikgadējiem izdevumiem. Pārējo maksu savā starpā dala vecāki un pašvaldības. Pašvaldības pašas var noteikt, vai tās finansiāli atbalstīs privātās iestādes.

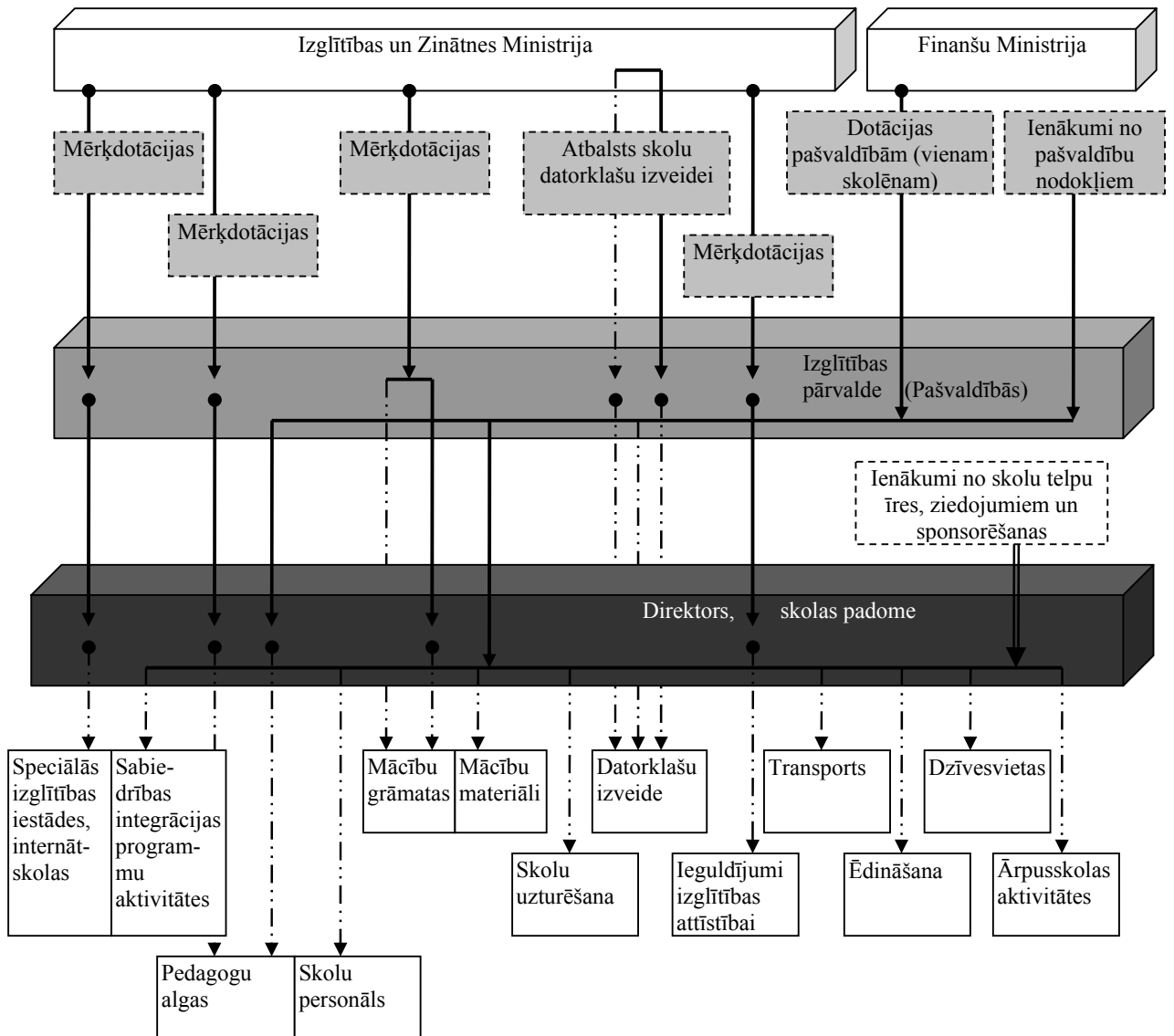
3.2.2 Obligātās pamatizglītības finansēšana

Analizējot informāciju par pamatizglītības finansēšanu ārvalstīs ir jāatzīmē, ka Eiropas valstīs pamatizglītība tiek dalīta vairākos līmeņos. Vispārīgi izšķir trīs dalījumu grupas pēc tā, kā tajās tiek iedalīts pamatizglītības līmenis.

Pirmajā valstu grupā obligātā pamatizglītība sastāv no viena cikla, un tā ilgst deviņus gadus (Latvijā, Dānijā, Somijā un Zviedrijā) vai desmit gadus (Norvēģijā). Šajās valstīs pamatizglītību administrē viena lēmuma pieņēmēja vara, un līdzekļi tiek ieguldīti caur tiem pašiem administratīvajiem kanāliem. Portugālē pamatskolas izglītība sastāv no trijiem secīgiem cikliem, kuru ilgums attiecīgi ir 4, 2 un 3 gadi. Šajā valstī resursu vadīšanas procedūra skolām, kas piedāvā vienīgi pirmā cikla pamatizglītību atšķiras no skolām, kas piedāvā otrā un trešā cikla pamatizglītību, kā arī no tām, kas piedāvā visus trīs pamatizglītības ciklus. [4.11]

Otrajā valstu grupā, kur ietilpst Grieķija, Spānija, Francija, Īrija un Itālija, pamatizglītībai ir divi cikli – pirmā izglītības pakāpe un otrā izglītības pakāpe. Visās šajās valstīs skolu resursu vadīšana un piešķiršana atšķiras atkarībā no tā, kurš pamatizglītības cikls tiek apskatīts. [4.11]

Trešajā valstu grupā, kurā ietilpst Beļģija, Vācija, Luksemburga, Nīderlande, Apvienotā Karaliste un Lihtenšteina, obligātā pamatizglītība ir iedalīta primārajā un vispārizglītojošajā līmenī. [4.11]

3.1.attēls Finanšu līdzekļu plūsma obligātās izglītības finansēšanai Latvijā [4.12]

Latvijā obligātās izglītības iegūšanas izmaksas valsts vai pašvaldības izglītības iestādēs tiek segtas no valsts budžeta līdzekļiem (3.1. attēls) saskaņā ar ikgadējo likumu „Par valsts budžetu”, bet pašvaldību izglītības iestādes tiek finansētas no pašvaldību budžetiem. Ja skolēns pāriet uz citas pašvaldības izglītības iestādi, attiecīgās pašvaldības veic starpnieciskus. Privātās izglītības iestādes finansē tās dibinātājs, bet valsts un pašvaldība piedalās finansēšanā, ja pamatizglītības vai vidējās izglītības tiek īstenotas valsts valodā.

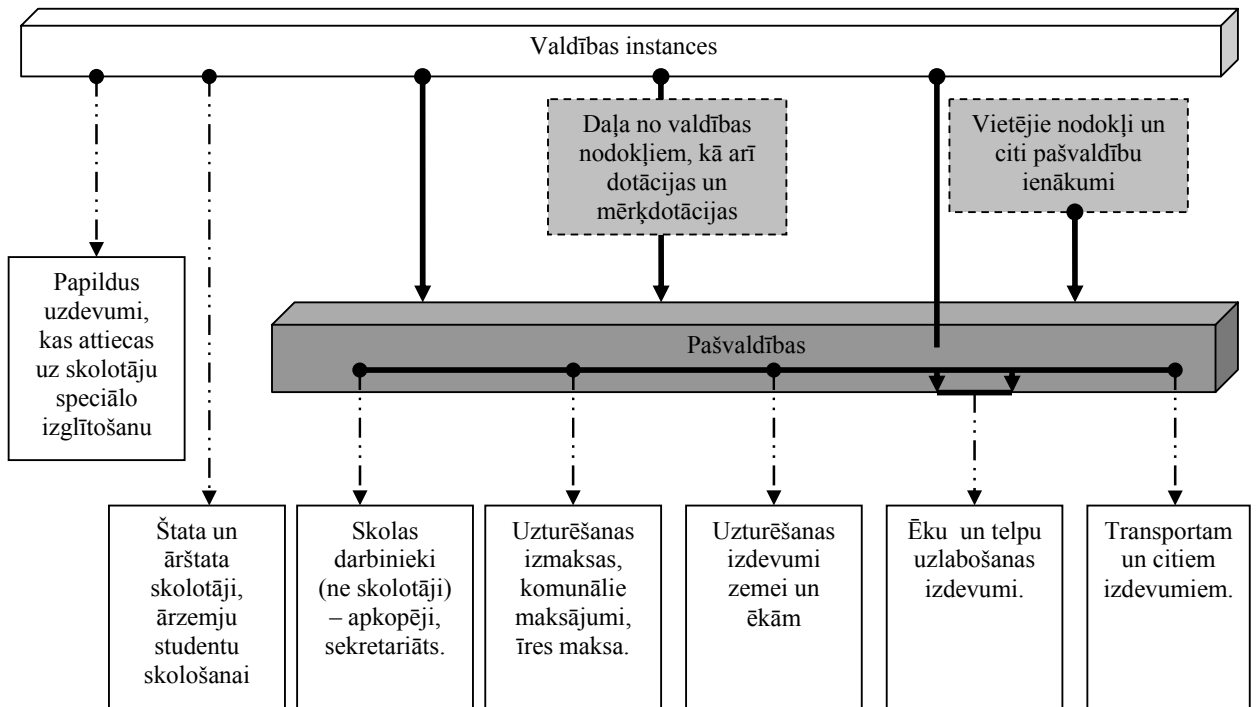
Valsts budžeta finansējums tiek piešķirts katru gadu un sadalīts pa rajoniem. Bieži vienā rajonā ir vairākas pašvaldības. Ja skolēns pāriet uz citu pašvaldību rajona robežās, tad

finansēšanas kārtībā nav izmaiņu, bet, ja skolēns pārceļas uz citu rajonu, tas ietekmē finansu aprēķinus nākamajam gadam. Ja skolēns maina mācību iestādi mācību gada vidū, tad attiecīgajā gadā netiek veiktas izmaiņas.

Vispārējās izglītības pamatskolas un vidusskolas ir pašvaldību pārziņā. Šo skolu pedagoģiskā personāla algām līdzekļi tiek iedalīti no valsts budžeta, bet uzturēšanas un komunālās izmaksas tiek segtas no pašvaldību budžeta.

Valsts nodrošina visu nepieciešamo finansējumu skolām, kas paredzētas bērniem ar īpašām vajadzībām, internātskolām, sociālās korekcijas skolām un klasēm.

Valsts ģimnāzijas saņem papildus līdzekļus, jo tās veic arī reģionālo metodoloģijas centru funkcijas un citas funkcijas skolotāju tālākizglītības jomā.

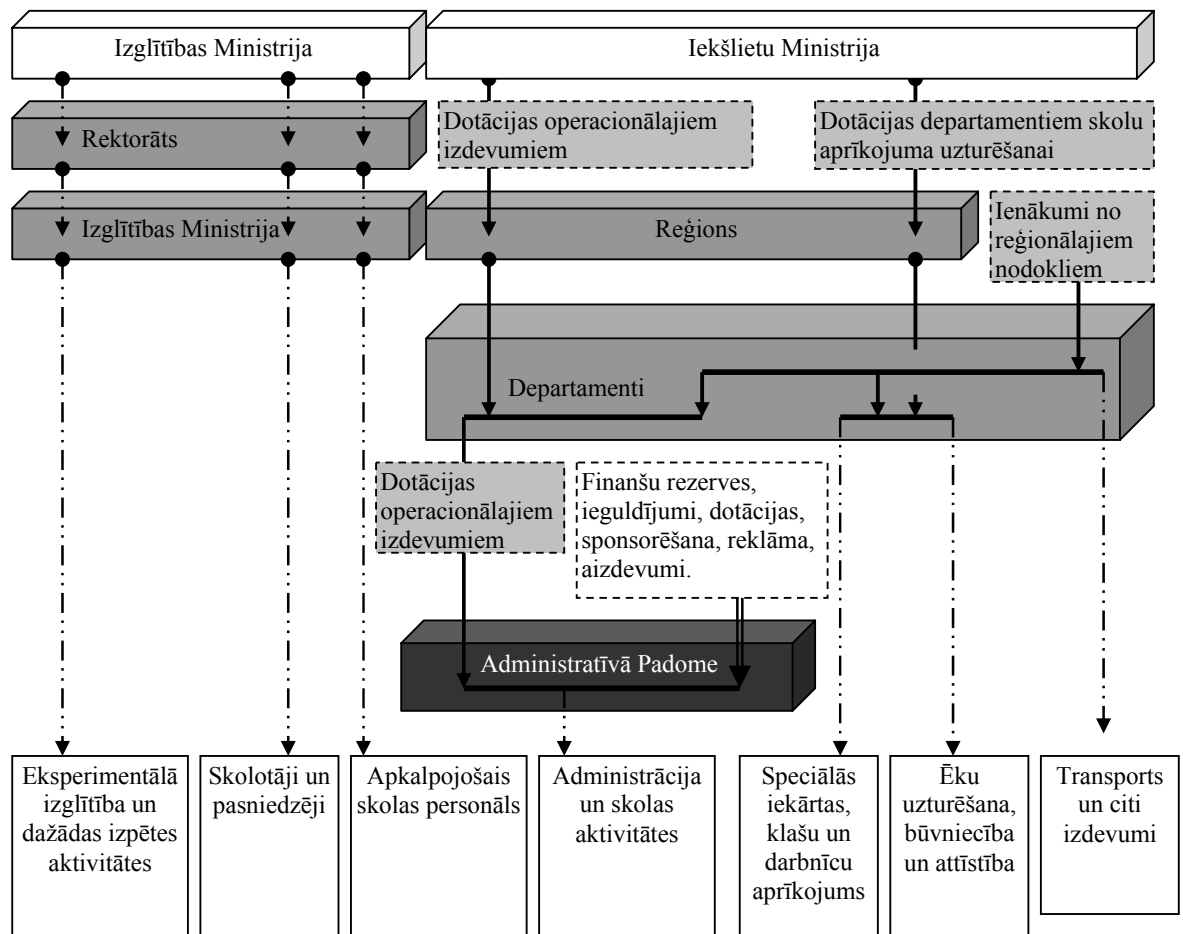
3.2.attēls Finanšu līdzekļu plūsma obligātās izglītības finansēšanai Vācijā [4.12]

3.2. attēlā attēlotais finansēšanas modelis pamatā attiecas uz valsts vai pašvaldību dibinātajām skolām. Ar publisko skolu uzturēšanu saistītos izdevumus parasti sedz pašvaldības. Tas nozīmē, ka pagasti un apriņķi ir atbildīgi par skolu iekārtošanu un uzturēšanu. Valsts un lielākā daļa federālo zemju aprobežojas ar tādu skolu finansēšanu, kuru nozīme sniedzas ārpus komūnas robežām, piemēram, mākslas vai sporta novirzienu, dažu profilu arodskolas, kā arī attiecīgās zemes finansētās specializētās skolas. Skolu finansētāja kompetencē ir ne tikai organizatoriskais darbs un skolu apgāde ar vajadzīgajām lietām, bet arī atbildība par pārvaldes

darbiniekiem, tas ir, ar mācību darbu nesaistīto personālu, turpretī par skolotājiem parasti atbild federālās zemes.

Visos gadījumos, saskaņā ar valsts budžetēšanas likumu, līdzekļu piesaiste no privātā sektora katrā pašvaldībā var atšķirties, bet pārsvarā valsts skolas var saņemt papildus līdzekļus no sponsoriem, sākotnēji šie līdzekļi ir pašvaldības īpašums, kas vēlāk tiek novirzīts skolām kā naudas pārskaitījumi vai ziedojumi. Tomēr ir jābūt stingri noteiktām garantijām, ka pabalsts skolu aktivitātēm būs lielāks nekā no piesaistīto sponsoru atvasinātajiem līdzekļiem.

Visu valsts skolu apmeklēšana Vācijā pamatā ir par brīvu. Daļa no skolēniem vajadzīgajiem mācību līdzekļiem tiek piešķirta bez maksas, daļa aizdota lietošanai. Ja mācību līdzeklis pāriet īpašumā, no vecākiem tiek prasīta daļēja atlīdzība atkarībā no viņu rocības.

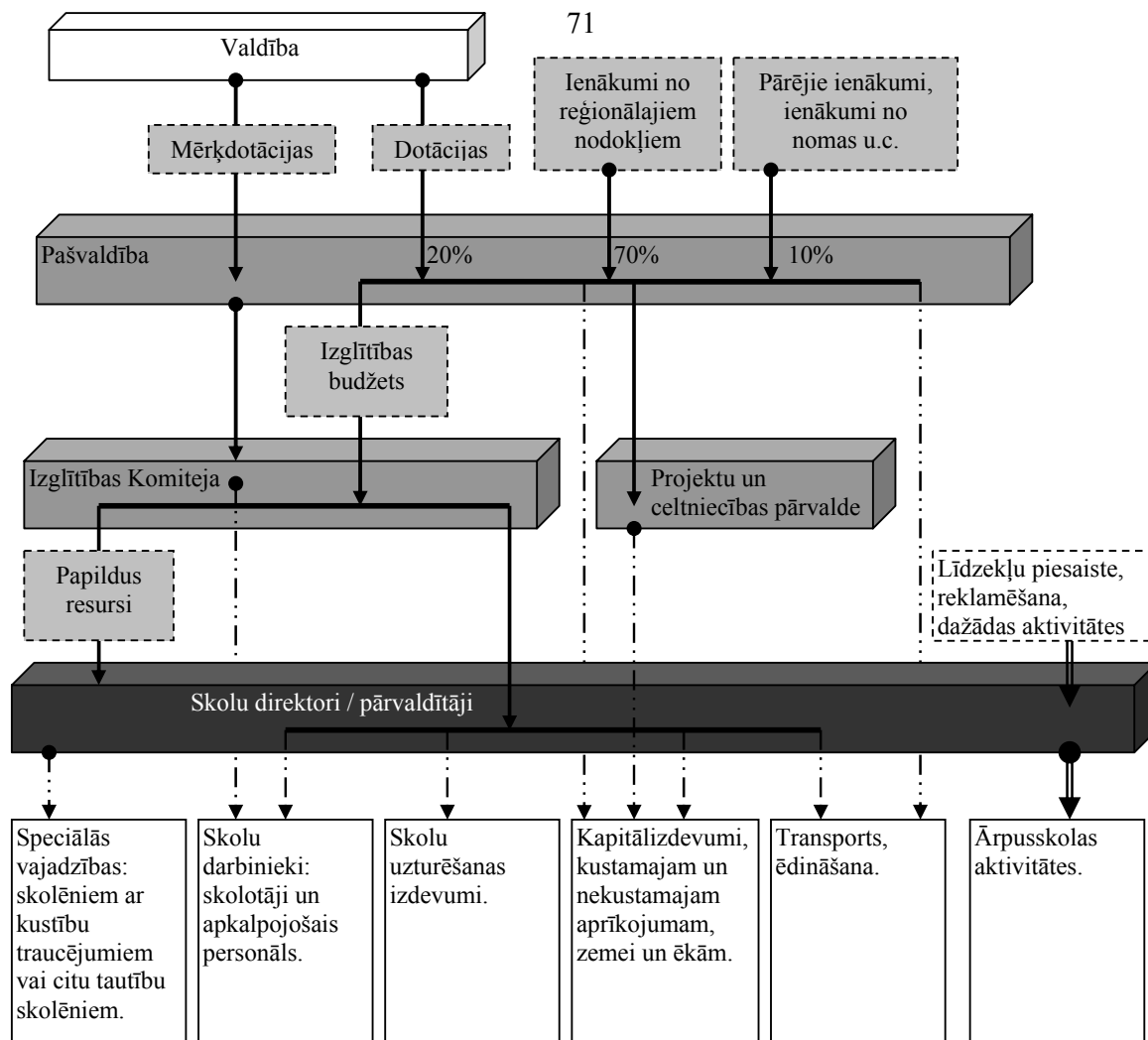
3.3. attēls Finanšu līdzekļu plūsma obligātās izglītības finansēšanai Francijas koledžās [4.12]

Francijas obligātās izglītības finansēšanas modelis koledžām ir daudz sarežģītāks, jo centrālajā līmenī ir divas instances – Izglītības Ministrija un Iekšlietu Ministrija, kas katra

atsevišķi novirza paredzētos izdevumus tālākajām izglītības finansēšanā iesaistītajām organizācijām, kas savukārt novirza finanšu līdzekļus pa noteiktajām resursu grupām atkarībā no to izlietojuma. Kā redzams 3.3. attēlā, Izglītības Ministrija novirza līdzekļus speciālajiem izdevumiem – izpētei un eksperimentālajai izglītībai, un darbiniekiem – gan skolotājiem, gan apkalpojošajam personālam.

Iekšlietu ministrija finansē kapitālizdevumus un administratīvos izdevumus, kas nav tieši saistīts ar izglītošanu. Francija (izņemot koloniālos apgabalus) ir sadalīta 22 reģionos, kuros katrā ir no diviem līdz astoņiem departamentiem.

Administratīvu mērķu labad pirmsskolas un pamatskolas (1.-5.klase) atrodas tiešā komūnu kontrolē, kuras šīs skolas izveido un pārzina to budžetu. Līdz ar to, lēmumus, kas attiecas uz skolām, pieņem vietējās pašvaldības iestādes. Tomēr, tā kā valsts atbild par jaunām skolotāju darba vietām un nodarbinātību, lēmumu izveidot jaunu skolu vai klasi nevar īstenot bez valsts pārstāvja piekrišanas. Tādejādi varu savā starpā daļa valsts un pašvaldības. Otrās pamatizglītības pakāpi (6.-9.klase) organizē un vada departamenti. Departamenti veic divējādas funkcijas: tie darbojas kā pašvaldības, ko pārstāv vēlēta sapulce, kā arī kā skolu pārvaldes iecirkņi, kuru pienākums ir nodrošināt skolu transportu un rūpēties par minētās izglītības pakāpes skolu izveidi un uzturēšanu. Savukārt reģioniem, sadarbojoties ar departamentiem, jāizstrādā kvantitatīvo un kvalitatīvo apmācības vajadzību, piemēram, visu izglītības pakāpju un veidu skolas aprīkojuma caurmēra vajadzību pārskats. Skolu pārvaldes iecirkņa vadītājs (Rektors) vai skolu pārvaldes iecirkņa inspektors uzdod reģionu izglītības inspektoriem sadarbībā ar attiecīgajiem ģenerālinspektoriem novērtēt un inspicēt pamatskolas un to skolotājus.

3.4. attēls Finanšu līdzekļu plūsma obligātās izglītības finansēšanai Zviedrijas pamatskolās [4.12]

Vispārējā atbildība par izglītību Zviedrijā ir valdībai un parlamentam (skatīt 3.4 attēlu). Visa izglītība un arodapmācība ir Izglītības un Zinātnes ministrijas jurisdikcijā. Bez Izglītības un Zinātnes ministrijas par izglītības nodrošināšanu atbild valsts, reģionālās padomes, pašvaldības un privāto skolu organizatori. Vietējai varai (lēņu padomēm un komūnām) ir pienākums ievērot likumus un noteikumus, lai nodrošinātu noteiktus pamata pakalpojumus, kuriem tie saņem valdības subsīdijas. Bez tam viņiem ir tiesības iekasēt ienākumu nodokli un uzlikt maksu par dažādiem pakalpojumiem. Praktiski visu šī līmeņa izglītību organizē un vada vietējās vara. Katra pašvaldība un lēņa padome izveido vienu vai vairākas komitejas, kas ir atbildīgas par izglītošanas atbilstību valsts noteikumiem un vadlīnijām un izglītības iegūšanas ārējo nosacījumu piemērotību maksimālai izglītošanas veicināšanai. Komitejai, kas atbild par skolām, ir jānodrošina, lai vajadzības gadījumā tiktu uzbūvētas jaunas skolas un lai skolā tiktu nodrošinātas vajadzīgās iekārtas un inventārs, lai darbā tiktu pieņemti atbilstošas kvalifikācijas skolotāji un pārējais skolu personāls, lai skolu personāls apgūst tālākizglītības kursus, lai tiktu paredzēts

pašvaldības fonds skolu darba nodrošināšanai, lai būtu iespējams sasniegt tos mērķus, kas paredzēti mācību plānā un lai tas saskanētu ar vispārējām vadlīnijām.

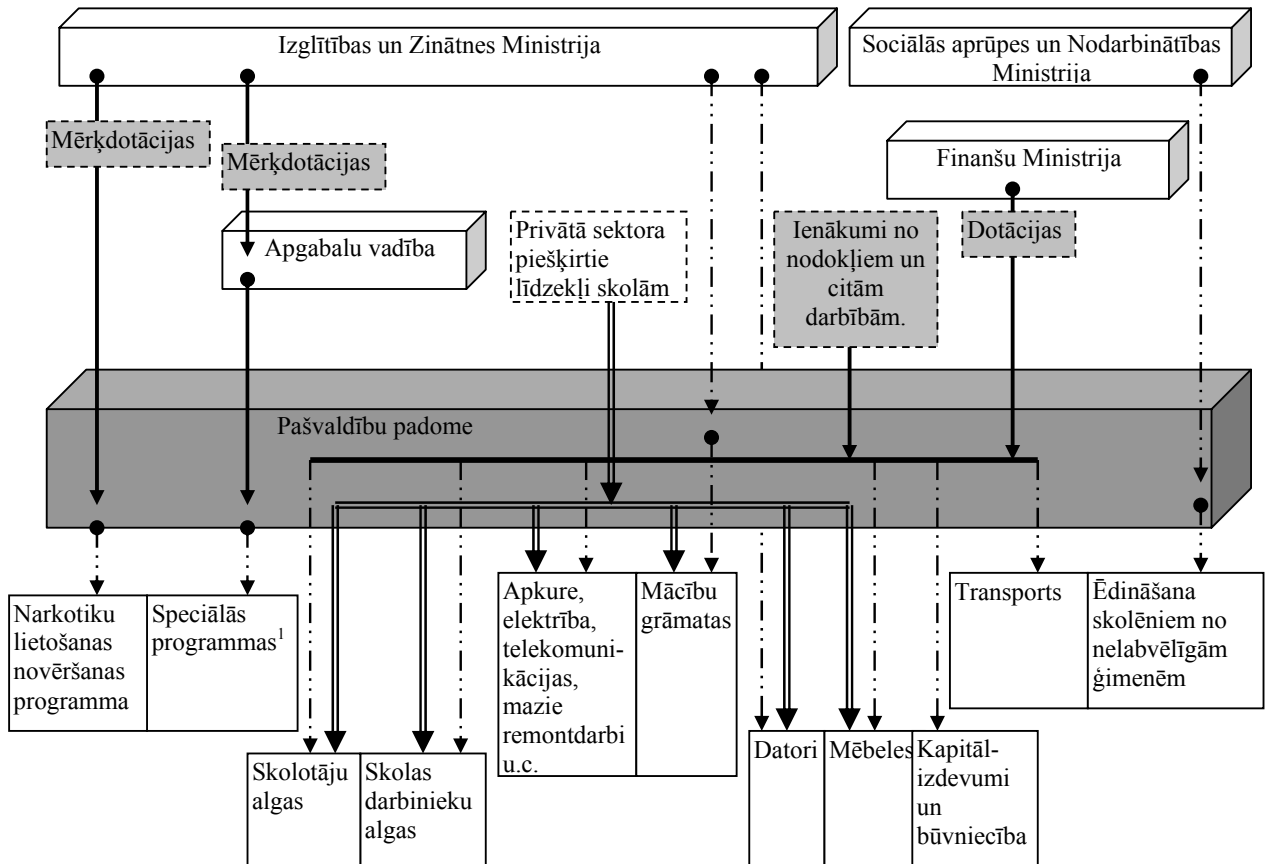
Zviedrijā obligātās izglītības iestādes, kā pašvaldību, tā arī privātās, tiek finansētas no pašvaldību grantiem, kuros tiek ieskaitīt līdzekļi no skolēnu pašvaldībām un valsts budžeta, tas nozīmē, ka skolas ir finansētas ar dotācijām un tās ir bezmaksas. Pašvaldību nodevas un nodokļi ir galvenais ienākumu avots pašvaldību budžetos. Neskaitot nodokļu ienākumus, kas sastāda lielāko daļu no izglītības finansēšanas pašvaldībās, pašvaldības arī saņem dotācijas no valsts, kas netiek piešķirts noteiktām aktivitātēm. Dotāciju struktūras lieluma noteikšanas pamatā ir pašvaldību iedzīvotāju skaits, blīvums un vecuma struktūra, sociālā struktūra un ieceļotāju skaits. Decentralizētā Zviedru sistēmā, katra pašvaldība nosaka piešķirto līdzekļu izlietošanu.

Izglītības jomā, pašvaldībām jārealizē saistības aktivitātes un kvalitātes uzlabošanai saskaņā ar Izglītības likumu. Pašvaldībām parasti ir sava vietējā izglītības pārvalde vai līdzīga iestāde, kas nosaka piesaistīto līdzekļu sadali pa atsevišķām pašvaldību skolām. Šī vietējā iestāde arī lemj par līdzekļu piešķiršanu privātajām skolām pašvaldībā. Valstī nav noteikta sistēma, kā šie līdzekļi tiek sadalīti pa skolām, katra pašvaldība izveido savu līdzekļu novirzīšanas sistēmu, jāpiebilst, ka tās ir diezgan vienkāršas. Bieži līdzekļi tiek aprēķināti uz vienu skolēnu, piešķirot papildus līdzekļus par katru skolēnu ar īpašām vajadzībām.

Pedagogu algu noteikšana ir decentralizēta skolu korporācijās un pedagogu arodbiedrībās. Pašvaldības un Zviedru reģionālās un vietējās varas institūciju apvienības pieņem darbā pedagoģiskos darbiniekus, kuri arī apspriež ar skolu korporācijām un pedagogu arodbiedrībām par pedagogu algām un galvenajiem darba noteikumiem un slodzi.

Kapitālizdevumi, skolu ēkām, pašvaldības izstrādā mazāk patstāvīgas shēmas. Dažas pašvaldības dod priekšroku decentralizēt atbildību par kapitālizdevumiem individuāli pašvaldību skolu starpā, kamēr citas saglabā saistības kapitālizdevumiem vietējo pašvaldību līmenī. Jāpiebilst, ka dažas pašvaldības izvēlas pārvaldīt kapitālizdevumus ar citām pašvaldībām, par piemēru – izveidojot plānošanas un celtniecības pārvaldes.

No 2001. līdz 2006.gadam Zviedrijas valdība bija asignējusi līdzekļus reģionālajām pārvaldēm skolas darbinieku atalgošanai. Lai saņemtos šīs dotācijas, reģionālajām pārvaldēm bija jāizpilda Nacionālās Izglītības Aģentūras noteiktās prasības. No 2006.gada šīs dotācijas tika iekļautas vispārējās reģionālo instanču dotācijās.

3.5. attēls Finanšu līdzekļu plūsma obligātās izglītības finansēšanai Lietuvas pamatskolās [4.12]

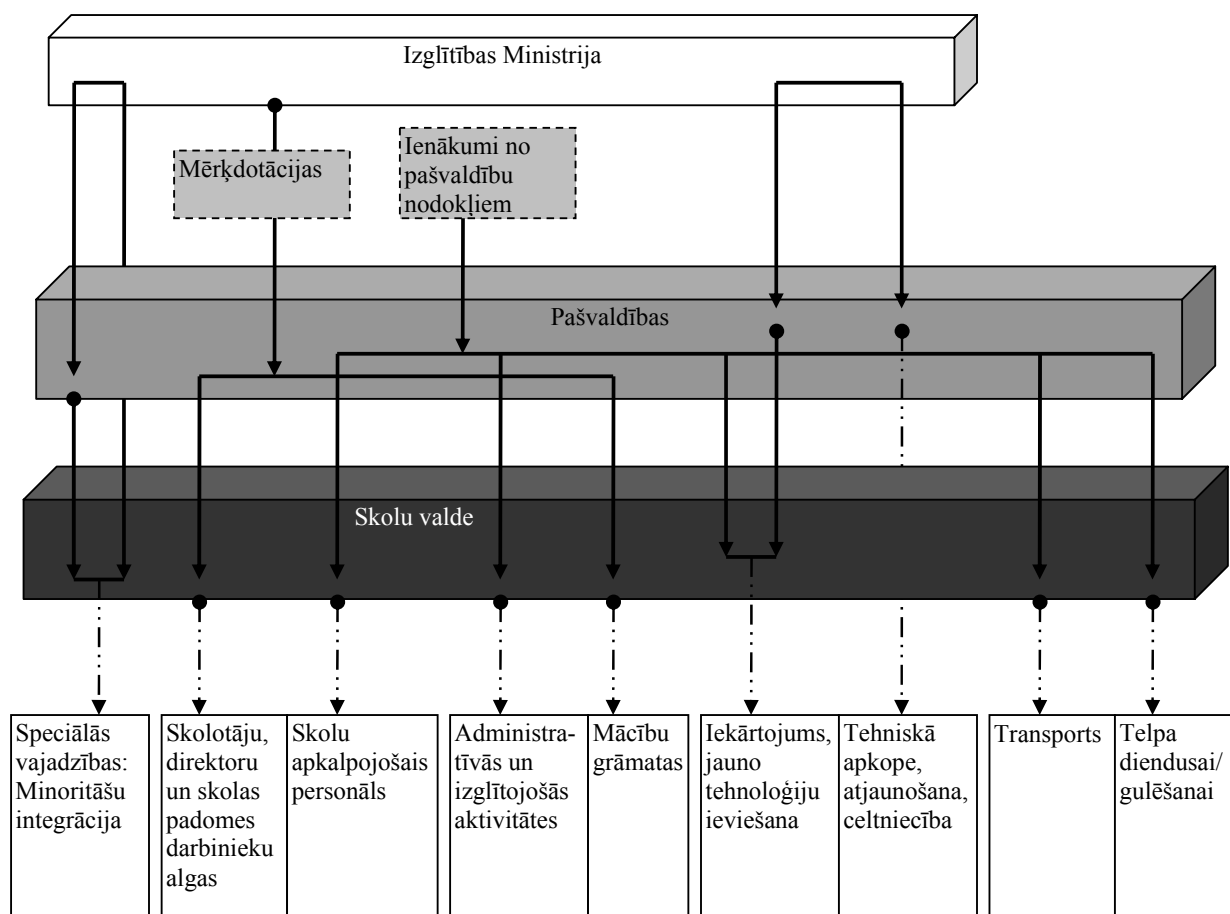
Lietuvas obligātās izglītības iestādes pilnībā vai daļēji finansē no valsts vai pašvaldību budžetiem, saskaņā ar attiecīgo vadību apstiprinātām tāmēm (3.5. attēls). Skolas var saņemt līdzekļus no privātā sektora, kā, piemēram, no skolu telpu īres, fizisko un juridisko personu ziedojumi, ienākumi no papildus rīkoti kursiem vai aktivitātēm. Šo līdzekļu izlietošanu nosaka valsts normatīvi.

Profesionālās valsts izglītības iestādes tiek finansētas no valsts budžeta. Privātā sektora finanšu līdzekļi iekļauj:

- 1) Ienākumi no Lietuvā reģistrēto vai ārvalstu uzņēmumiem, organizācijām par sniegto speciālo apmācību un pakalpojumiem.
- 2) Ienākumi no skolu telpu un aprīkojuma īres.
- 3) Ienākumi no sniegtajiem kursiem un citiem pakalpojumiem.
- 4) Dotācijas un ziedojumi no Lietuvas un ārvalstu organizācijām, fondiem un privātpersonām.

Galvenās finansēšanas instances ir ministrijas, kuras novirza līdzekļus tālāk Apgabalu padomēm vai pašvaldībām, tomēr ir jāatzīmē, ka no apgabalu padomēm līdzekļi tiek novirzīti pašvaldībām, no tā varam secināt, ka pašvaldības ir galvenās līdzekļu pārdalē pa izglītības iestādēm. Pašvaldības var piešķirt līdzekļus visām vai dažām skolām, kas ir tās pakļautībā, uzturēšanas, iekārtu iegādes, transporta un ēdināšanas izdevumu segšanai, atkarībā no izglītības administrācijas departamenta novērtējuma, skolu direktori / pārvaldītāji šos līdzekļus sadala procentuāli pa resursu kategorijām. Dažās pašvaldībās līdzekļi tiek novirzīti no pašvaldību budžetiem uz skolu budžetiem, kur tālāk tos sadala skolu valde. Pašvaldības ar pietiekamiem budžeta resursiem apgādā skolas ar mācību grāmatām.

Pašvaldību padome nosaka arī privātā sektora fondu līdzekļu ieguvi un izlietošanu tālāk pa izdevumu kategorijām, tomēr tie tiek iekļauti skolu budžetos un pārsvarā šo resursu izlietošanu sīkāk nosaka skolu valde.

3.6. attēls Finanšu līdzekļu plūsma obligātās izglītības finansēšanai Igaunijas pašvaldību pamatskolās [4.12]

Izglītības finansēšana Igaunijā ir atkarīga no izglītības iestādes dibinātāja (3.6.attēls). Igaunijā pastāv valsts, pašvaldību un privātās izglītības iestādes. Visi izdevumi valsts dibinātajām skolām tiek segti no valsts budžeta. Pašvaldību izglītības iestādes tiek finansētas no

valsts un vietējā budžeta. Papildus līdzekļi no fondiem, dotācijām un ienākumiem no sniegtajiem pakalpojumiem var tikt ieskaitīti gan valsts, gan pašvaldību skolu budžetos. Izdevumi privātajās izglītības iestādēs tiek segti no to dibinātāju līdzekļiem, bet noteiktos gadījumos no valsts budžeta. Izdevumi, kas saistīti ar privāto pirmsskolu, skolu un profesionālo izglītības iestāžu pedagogu kvalifikācijas celšanu, pedagogu algu un mācību grāmatu iegādi, tiek finansēti no valsts budžeta. Tā pat arī no valsts budžeta tiek piešķirti līdzekļi studentu stipendijām, kas mācās privātajās profesionālās izglītības iestādēs.

90 % no vispārīzglītojošajām izglītības iestādēm ir pašvaldību dibinātas, 5% ir valsts un 5% ir privātpersonu dibinātas. Pedagogu algas, 3% no pedagogu algas, kas paredzēti pedagogu kvalifikācijas celšanai un izdevumiem, kas ir saistīti ar pamatskolu un vidusskolu mācību līdzekļiem, visās vispārīzglītojošajās izglītības iestādēs tiek finansēti no valsts budžeta. No 2005.gada tiek rēķināti izdevumi kapitālieguldījumiem uz vienu cilvēku. Izglītības iestāžu dibinātāji sedz izdevumus, kas saistīti ar kārtējiem izdevumiem – administratīvās izmaksas, skolas darbinieku (ne pedagogu) algas, mācību līdzekļu un aprīkojumu (izņemot mācību grāmatu) iegādes izdevumus. Arī izdevumus, kas saistīti ar slēgto mācību iestāžu aprīkojumu, sedz no valsts budžeta. Sociālās korekcijas klases, klases skolēniem ar kustības vai citām speciālām vajadzībām, nodarbības ar nesekmīgajiem un klases pirmsskolas vecuma bērniem, kas ir izveidotas vispārīzglītojošajās skolās ar tā dibinātāja piekrišanu, tiek finansētas kā visas pārējās klases.

3.2.3 Vidējās izglītības finansēšana

Visās turpmāk aplūkotajās valstīs vidējās izglītības finansēšanas sistēmas būtībā ir līdzīgas – tās administrē pašvaldības. Atšķirības ir vērojamas resursu attiecību noteikšanas tradīcijās.

Zviedrijā visi skolēni vecumā no 16 līdz 20 gadiem, kuri iegūst augstāko vidējo izglītību, saņem valsts pabalstu mācībām. Šo pabalstu saņem arī tie skolēni, kuri mācās privātās skolās, ja tās ir valsts pārraudzībā. Mācību pabalsts augstākā posma vidējā izglītībā sastāv no vispārējās mācību dotācijas, kas uzskatāma par bērna pabalsta turpinājumu, kuru izmaksā visiem bērniem vecumā līdz 16 gadiem; otra pabalsta daļa ir atkarīga no ienākumiem ģimenē un paredzēta mācību izmaksām un ceļa izdevumiem. [4.11]

Austrijā vidējā un augstākā sekundārā līmeņa skolās visas izmaksas, arī skolotāju darbu apmaksā, ir federālās zemes kompetencē. Skolotājiem ar skolu nav darba attiecību, darba devējs ir federālā zeme. Bezmaksas mācības, transports un mācību grāmatas pienākas obligātās

izglītības skolām (1.-9.klase). Skolu rīcībā Austrijā ir visai niecīgi budžeta līdzekļi. Tiek izmēģināti modeļi finansiālās autonomijas paplašināšanā. [4.11]

Īrijā 95% vidusskolu iesaistās bezmaksas izglītības programmā, kuras mērķis ir nodrošināt izglītības iespēju visiem jauniešiem, neatkarīgi no viņu ģimenes apstākļiem. Lai gan vidusskolu vadība ir privāta, tās saņem ievērojamu finansiālo atbalstu no Izglītības departamenta, kurš gandrīz pilnībā nodrošina algas skolotājiem un pabalstu skolēniem, sedz 90% ēku uzturēšanas un aprīkojuma izmaksu, izmaksā galvasnaudu katram sekmīgam skolēnam, kā arī pabalstus iestāšanās maksas segšanai skolām, kas piedalās bezmaksas izglītības programmā. Lielākā daļa skolu aicina skolēnu vecākus brīvprātīgi ziedot līdzekļus. [4.11]

Somijā par izglītības nodrošināšanu un izglītības sistēmas veidošanu un finansēšanu atbild valsts un pašvaldības. Atsevišķs likums nosaka, kas finansiāli atbild par vispārīzglītojošajā, skolā, augstākajām vidusskolām un profesionālās izglītības iestādēm. Neatkarīgi no mācību iestādes īpašnieka valsts finansēšanas principi ir vienādi. Pašvaldībām un citām organizācijām, kas uztur skola un mācību iestādes, ir tiesības saņemt arī valdības dotācijas izglītības iestāžu dibināšanai un ekspluatācijas izmaksu segšanai. Valdības subsīdijas tiek aprēķinātas tā, lai 25-70% dibināšanas izmaksu un 45-60% ekspluatācijas izmaksu. Galvenie faktori, kas nosaka valsts subsīdiju lielumu, ir skolēnu skaits un attiecīgās pašvaldības finansiālās iespējas. Valdība nepiešķir subsīdijas kādu noteiktu izmaksu segšanai. Skolotājiem algas maksā skola vai skolu īpašnieks, kas parasti ir pašvaldība. Vispārīgā izglītība skolniekiem ir bezmaksas maltītes, transporta izdevumu kompensācijas, bet par mācību materiāliem skolniekiem ir parasti jāmaksā. Valdība atbalsta vidusskolēnus un augstskolu studentus, piešķirot tiem stipendijas, mācību kredītus un procentu aizdevumus. [4.11]

Norvēģijā visas valsts un – noteiktā apjomā – arī visas privātās izglītības un profesionālās izglītības iestādēs finansē centrālā vara. Saistībā ar izglītību svarīgs kritērijs ir iedzīvotāju skaits vecumā līdz 15 gadiem (municipalitātēs) un iedzīvotāju skaits no 16 līdz 18 gadiem (provīncēs). Vietējām pašvaldībām un provīncēm ir lielāka autonomija, un tām ir vieglāk plānot saimniecību. Vidusskolas pakāpi (10.-12.klase) galvenokārt finansē provīncis, pie tam katrā provīncē finansēšanas sistēma būtiski atšķiras. Valsts finansējums nosedz izdevumus par papildklasēm 16-18 gadus veciem jauniešiem. Lai izvairītos no nevienlīdzības starp reģioniem (noteiktas saimniecības programmas, skolas bērniem ar īpašām vajadzībām, ko nevar nodrošināt katrā reģionā), valsts piešķir papildus subsīdijas. [4.11]

3.2.4. Profesionālās izglītības finansēšana

Pasaules pieredze rāda, ka parasti profesionālās izglītības nodrošināšana un finansēšana ir valdības pārziņā. Profesionālā izglītība parasti tiek administrēta un finansēta kā daļa no nacionālās izglītības sistēmas. Salīdzinājumā ar citām, profesionālā izglītība ir vismazāk decentralizēta Profesionālās izglītības un apmācības sistēmā. Profesionālās izglītības finansēšanu var iedalīt piecās shēmās, iesaistot atšķirīgus decentralizācijas līmeņus. [4.11]

1. Centrālās valdības izglītības budžets. Šī shēma paredz, ka izglītības budžetu palielina centrālā valdība, izmantojot vispārējos ieņēmumus (no nodokļiem). Šo finansējumu var administrēt centrāli vai ar daļēju zemāko varas iestāžu līdzdalību.
2. Profesionālās izglītības un apmācības fondus rada katrā valdības līmenī. Tas nozīmē, ka arī valdības līmeņiem bez centrālā, ir dotas tiesības aplikt ar nodokli ienākumus, lai palielinātus ienākumus, kas veido izglītības budžetu. Zemākie varas līmeņi var brīvi nodrošināt grantus izglītības institūcijām.
3. Valsts naudas līdzekļus administrē uzņēmēju vadītas organizācijas. Šis modelis paredz, ka centrālā valdība finansē PIA caur speciāli nodarbinātām nevalstiskām organizācijām. Svarīgi atzīmēt, ka šādā sistēmā vietējām varas iestādēm ir maza vai vispār nav lomas finansēšanā un kontrolē. Tā kā starpniek organizācijas ir reģistrētas kā uzņēmumi, kas darbojas uz valdības noslēgtu līgumu pamata, to līdzdalība samazina birokrātiju, palielina valdības kompetenci un uzlabo valsts PIA fondu novērtējumu (Apvienotā Karaliste).
4. Trīsplūsmu finansēšana duālajā apmācības sistēmā. Vācijā, Austrijā un Dānijā, kur pielieto tā saucamo duālo PIA sistēmu nacionālajā mērogā, praktiskā apmācība tiek apvienota ar nepilna laika skolas izglītību. Tas nosaka arī duālās sistēmas finansēšanu, kura apvieno darba devēja ieguldījumu – visas praktiskās apmācības izmaksas – ar paredzēto valdības izglītības budžetu apmācību skolām. Praktikantu devums parasti ir viņu pamatdarbs. Ņemot vērā tās priekšrocības, šāda sistēma šķiet viena no daudzsološākajām. Tomēr daudzi mēģinājumi ieviest šādu sistēmu citās valstīs ir piedzīvojuši neveiksmi, jo nav saskaņots finansēšanas mehānisms.
5. Neatkarīgo skolu finansēšana, pamatojoties uz to darbības novērtējumu. Atsevišķas valstis, piemēram, Apvienotā Karaliste un Dānija lielāko daļu vadīšanas pilnvaru ir piešķirušas koledžām. Atbildība par profesionālo izglītību paliek Izglītības ministrijas ziņā, taču starp Ministriju un apmācības iestādēm nav starpnieku.

3.2.5. Pieaugušo izglītības finansēšana

Šajā nodaļā dots īss ieskats Francijas, Dānijas, Norvēģijas un Somijas pieaugušo izglītības finansēšanas sistēmās.

Pieaugušo izglītību Francijā finansē privātie uzņēmumi, valsts, pašvaldības un mājsaimniecības. Galvenais valsts finansējuma nodrošinātājs ir Darbaspēka un Solidaritātes Ministrija, kas dod līdzekļus darba meklētāju izglītības aktivitātēm. Valsts Izglītības finansējums apmācībām galvenokārt tiek piešķirts no Profesionālās apmācības un sociālā atbalsta fonda. Citi finansējuma avoti ir Nacionālais Nodarbinātības fonds, Sociālo aktivitāšu fonds un Nespējīgo integrācijas fonda administrēšanas asociācija. Šo finansējumu var papildināt ar līdzekļiem no Eiropas Sociālā Fonda. Pašvaldību finansējums apmācībai ir paredzēts galvenokārt apmācību līgumu slēgšanai ar reģionālajām padomēm. Valsts un privātie uzņēmumi ir galvenie finansējuma nodrošinātāji tālākizglītībai. [4.11]

Dānijā pieaugušo izglītību lielā mērā nodrošina valdība. Parlaments un valsts pieaugušo izglītībai izstrādā noteikumus apmācībai un tās finansēšanai. Finansēšanas funkcija tiek sadalīta starp valsti, pašvaldībām kā arī audzēkņiem. Ir izstrādāti arī dažādi atbalsta mehānismi, kurus var piemērot pieaugušo izglītībai.

Dānijas Valdības izglītības grantu un aizdevumu shēma

- Pieaugušo izglītības atbalsts.
- Apmācības iespējas bezdarbniekiem un apmācības iespējas darba tirgus apmācībuursos.
- Bezdarbnieku pabalsti.
- Sociālie pabalsti.[4.14]

Norvēģijā atbildība par pieaugušo izglītību tiek sadalīta starp valsts iestādēm un pieaugušo izglītības asociētājam un Strādājošo izglītības asociāciju. Valsts subsidē pieaugušo izglītību, pamatojoties uz Pieaugušo izglītības aktu. Pašvaldības ir atbildīgas par pieaugušo izglītības pirmo un zemāko vidējo līmeni, kā arī par apgabala iedzīvotājiem, kas mācās augstākajā vidējā līmenī. Pašvaldību atbildība par finansu resursiem ir atkarīga no nodrošinātās izglītības līmeņa un veida. Pieaugušo izglītības pirmā un otrā līmeņa izmaksas sedz pašvaldību vai apgabalu iedzīvotāju izglītības varas iestādes. Augstākajā vidējās izglītības līmenī šīm iestādēm ir jāsedz izmaksas par mācību grāmatām, kā arī eksāmenu (rīkošanas) maksas gan zemākajā, gan

augstākajā vidējās izglītības līmenī, kā arī izmaksas, kas saistītas ar pieaugušo imigrantu izglītību. Reģistrācijas maksu tautas augstskolās sedz gan audzēkņi paši, gan valsts granti. Maksa tiek iekasēta par neklātienes studijām un kursiem, kurus organizē un piedāvā pieaugušo izglītību asociācija. Arī šie kursi saņem valsts atbalstu.[4.11]

Somijā Valdība vai Izglītības ministrija piešķir dotācijas pieaugušo izglītības institūciju nodibināšanai, kā arī izlemj, vai tās saņems Valsts finansiālo atbalstu neatkarīgi no to īpašumu formas. Pieaugušo izglītības organizācijas pieder Valstij, pašvaldībai, apvienotām pašvaldību padomēm, kā arī privātām organizācijām, piemēram, asociācijām, fondiem un uzņēmumiem. Valsts galvenokārt regulē pieaugušo izglītībai paredzēto finansējuma apjomu, jo institūcijas, kas nodrošina pieaugušo izglītību, savas aktivitātes finansē no valsts subsīdijām. Tās sedz gan dibināšanas, gan operatīvās izmaksas. Valsts subsīdijas operatīvajām izmaksām tiek piešķirtas uz vienības cenas kalkulācijas pamata, kas ikgadēji tiek apstiprināta un vienu studentu, mācībstundu vai citu rādītāju. Citi finansējuma avoti ietver audzēkņu dzīves vietas pašvaldību iemaksu, kā arī studentu maksājumus un maksu par kursiem. Dažas pieaugušo izglītības iestādes finansē savu darbību, pārdodot pakalpojumus valsts un privātajam sektoram. Izglītības pakalpojumi tiek pirkti, lai organizētu, piemēram, mācekļu un bezdarbnieku apmācību. Mācekļu apmācība tiek finansēta tieši no valsts: mācekļu apmācības piedāvātājiem piešķir valsts subsīdijas. Bezdarbnieku apmācību pērk nodarbinātības valsts iestādes un finansēšana notiek caur Darbaspēka Ministriju.

Par kvalifikācijas celšanas finansēšanu valsts neatbild; izdevumus sedz darba devējs. Darbinieki, kuri mācās, lai paaugstinātu savu kvalifikāciju, par laiku, kas pavadīts apmācībās, saņem darba devēja noteikto atalgojumu.[4.11]

3.2.6. Augstākās izglītības finansēšana

Vācijas augstskolās, izņemot dažas privātās augstskolas, no vācu un ārzemju studentiem netiek iekasēta maksa par reģistrāciju, studijām un eksāmeniem. Turpretī visiem studentiem jāmaksā sociālie maksājumi, respektīvi, līdzdalības maksa par studentu sociālo pārvalžu izmantošanu. Tā katrā augstskolā ir savs studentu pārvaldes orgāns – Vispārējā studentu komiteja, uzkrājas studentu biedru naudas iemaksas, kas vai nu tiek ieskaitītas, vai arī izmaksātas atsevišķi

Studentiem, kuriem nav studijām un iztikai vajadzīgo līdzekļu un kuri tos nevar iegūt citur (pirmkārt no vecāku ienākumiem), līdzekļi studijām tiek piešķirti saskaņā ar Izglītības

veicināšanas likumu, veicināšanas laiks vienmēr noteikts ar attiecīgu lēmumu. Izmaksātās summas lielums mēnesī atkarīgs no studenta materiālajiem apstākļiem, ģimenes stāvokļa un vecākiem. Puse no šīs naudas tiek izmaksāta pabalsta jeb bezprocentu aizdevuma veidā. Aizdevuma atmaksāšanas kārtība ir atkarīga no sociālajiem apstākļiem un ienākumiem. [4.11]

Francijā universitātēm 1984.gada 16.janvāra likums nodrošina administratīvu, finansiālu, pedagoģisku un akadēmisku autonomiju. Tradicionālos ikgadējos resursus un aprīkojuma pabalstus, ko piešķir centrālā valdība, ir nomainījuši četru gadu līgumi starp valsti un iestādēm. Šīs politikas mērķis ir piešķirt reālu nozīmi universitāšu autonomiju un dot valstij iespēju īstenot tās atbildību izglītības veicināšanā un izglītības sistēmas iekšējās sasisties nodrošināšanā. Katra augstskola izstrādā attīstības plānu, kas domāts gan valsts izglītības politikas mērķu, gan vietējo izglītības vajadzību apmierināšanai. Šo plānu, kurā iekļautas visas augstskolas darbības jomas, iesniedz novērtēšanai ministrijā. Pēc pārrunām tiek parakstīts līgums uz četriem gadiem, kurā paredz, ka valsts garantē augstskolai noteiktu līdzekļu apjomu.

Iestāšanās maksu augstākajās mācību iestādēs nosaka ar ministrijas dekrētu. Augstākās izglītības ministrijas pārziņā esošajās valsts izglītības iestādēs studiju maksa nav augsta. Studentiem ir tiesības pieteikties uz pabalstu – augstākās izglītības stipendijām, ko piešķir uz sociālu kritēriju pamata, pašas universitātes stipendijām un procentu aizdevumiem, kas jāatmaksā ne vēlāk kā desmit gadu laikā pēc studijas beigšanas. [4.11]

Zviedrijā augstāko izglītību tiešā veidā finansē valsts. Līdzekļu piešķiršana universitātēm un universitāšu koledžām balstās uz valsts pasūtījumiem, un Parlaments veic maksājumus tieši katrai iestādei. Līdzekļu sadalījuma pamatprincips ir līdzekļu piešķiršana kā kompensācija par sasniegtajiem rezultātiem, ko vērtē pēc no studentu „nopelnīto” kredītpunktu summas (apmēram 60%) un pilna laika studentu ekvivalenta skaita, kas mācās augstskolā. Universitātei vai universitātes koledžām piešķirtā naudas kopsumma balstās uz trīs gadu izglītības uzdevumu kontraktu. Augstskolas, kuras pārvalda vietējā vara, tas ir, veselības zinību koledžas, saņem valsts subsīdijas. Katra reģionālā pašvaldība un municipalitāte ir atbildīga par pārējo izdevumu segšanu. Augstākā izglītība Zviedrijā ir bezmaksas. Pēc vidusskolas studiju palīdzības shēma attiecas uz studentiem universitāšu koledžu un citu iestāžu pamata studijās, kā arī uz studentiem, kas 20 un vairāk gadu vecumā apmeklē augstākā posma vidusskolas un citas augstākā posma vidējās mācību iestādes. Šī studiju palīdzība sastāv no neatmaksājamas stipendijas un lielāka atmaksājama aizdevuma, kuru var saņemt gan pilna, gan nepilna laika studijām. Valsts studentu palīdzības padome ir atbildīga par to, lai tiktu administrēta, novērota un izvērtēta finansiālā palīdzība tiem studentiem Zviedrijā un ārzemēs, kas studē līmenī, kas augstāks par obligāto izglītību. [4.11]

Finansiālā atbalsta modeļi augstākās izglītības līmenī.

Finansiālā atbalsta sistēmas daļa pēc diviem kritērijiem: pirmais ir, vai *saņēmējs* ir tikai students, vai – students un viņa vecāki; otrs – vai studiju finansēšana un atbalsts studentiem ir savstarpēji saistīti vai pavisam atdalīti 3.5. tabulā ir attēlots valstu sadalījuma pēc abiem kritērijiem.

3.5. tabula

Finansiālā atbalsta sistēmu divkāršs iedalījums Eiropas Savienības valstīs

		Attiecības starp izglītības izmaksu finansēšanu un studentu atbalstu	
		Ir kopsakarība	Nav kopsakarības
Atbalsta saņēmējs	Students un viņa/-as ģimene	Beļģija, Spānija, Francija, Itālija, Portugāle	Vācija, Grieķija, Austrija
	Tikai students	Īrija, Nīderlande, Apvienotā Karaliste	Dānija, Somija, Zviedrija, Norvēģija

Secinājumi

Mūsdienu Latvijas izglītības sistēma cieš ne vien no nepietiekama finansējuma, bet arī no neefektīvas esošo resursu izmantošanas.

1. Izglītības sistēmas decentralizācija – augstskolu autonomija, skolu nodošana pašvaldību aprūpē, Izglītības un zinātnes ministrijas atteikšanās no tiešas izglītības iestāžu darba regulēšanas un pārraudzības – bija nepieciešams solis izglītības sistēmas decentralizācijas virzienā, taču tas ir mazinājis konsekventi īstenot vienou izglītības politiku Latvijā. Izglītības sistēma ir sadrumstalojusies, kļuvusi nepārskatāma un līdz ar to grūti vadāma. Lai pārvērstu šīs tendences, nepieciešams mehānisms, kas nodrošinātu atgriezenisko saisti ar Izglītības un zinātnes ministriju, taču tas nav izveidots. Izglītības un zinātnes ministrijā nav pat pietiekama apjoma operatīvā informācija par to, kas patiesība notiek izglītības iestādēs dinamiskajā pārmaiņu laikā. Līdz ar to nav iespējams iegūt priekšstatu par pārmaiņu procesa norisi un virzību izglītības sistēmā kopumā, analizēt un vērtēt šo procesu, kā arī pieņemt racionālus lēmumus, lai sakārtotu izglītības sistēmu.
2. Neatkarības gadu laikā un arī pašlaik tiek turpinātas daudzas un dažādas izglītības reformas, kas vairumā gadījumu pat kļuvušas par pašmērķi, ne vienmēr tas ir pietiekami labi sagatavotas, nereti tās tiek uzsāktas, bet netiek līdz galam veiksmīgi īstenotas, netiek analizēta un izvērtēta šo reformu gaitis, iegūtie rezultāti, iecerēto mērķu atbilstība sasniegtajiem rezultātiem. Reformas nav arī savstarpēji saskaņotas, ar tām netiek iepazīstināta sabiedrība. Plaši izplatīta tieksme ir izmantot ārvalstu pieredzi, bet nepietiekama ir vēlme balstīties uz vietējām tradīcijām un kultūras īpatnībām. Reformas tiek inspirētas no ārpuses un „no augšas”, maz ir tādu pārmaiņu, kad iniciatīva nāk no pašas izglītības sistēmas, no „apakšas”. Tāpēc veidojas situācija, kad katra nākamā reforma tiek uzsākta vai arī tiek turpināta neatpazītā un neskaidrā vidē, kas iespēju sasniegt iecerētos rezultātus padara arvien neskaidrāku un neprognozējamāku. Arī šī iemesla dēļ izglītības politika ir kļuvusi nekonsekventa un līdzšinējās izglītības reformas nav principiāli ietekmējušas tautsaimniecības attīstību un dzīves kvalitāti Latvijā.
3. Nekonsekventi īstenotā pedagogu darba samaksas reforma sabiedrībai izmaksā dārgāk nekā mērķtiecīga skolotāju algu palielināšana, ko izskaidro izglītības darbinieku

streiki, kvalificētu skolotāju aiziešana no darba skolā un jauno pedagogu izvairīšanās no darba skolās pēc augstskolas pabeigšanas.

4. Trūcīgo izglītības finansiālo resursu neefektīvu izmantošanu veicina arī nesakārtotais izglītības tīkls, komunālo maksājumu slogs un izglītības programmu dublēšanās.
5. Latvijas izglītības sistēmas finansējuma un nodrošināšana ilgtspējīgai attīstībai nepieciešamo līdzekļu īpatsvars Iekšzemes Kopproduktā samazinās šobrīd tas ir 4,8%, normāli tam jābūt virs 5%.
6. Ierobežoto budžeta līdzekļu dēļ pēdējos gados no valsts budžeta piešķir tikai bāzes finansējumu ar nelielu ikgadējo pieaugumu. Tas, protams, neveicina kompleksu izglītības nozares pilnveidošanu. Lai gūtu vērā ņemamus rezultātus, bāzes un attīstības izdevumu proporcijai jābūt vismaz līdzvērtīgai.
7. Valstī nav nodrošināta vienlīdzīga izglītības iespējas pilsētās un laukos, jo dažām pašvaldībām nepietiek līdzekļu pirmsskolas izglītības iestāžu un skolu uzturēšanai, ņemot vērā to, ka samazinoties iedzīvotāju skaitam valstī izglītības izmaksas ārpus lielpilsētām paaugstināsies.
8. Ir divi galvenie šķēršļi, kas traucē līdzsvarotu sākotnējās profesionālās izglītības finansēšanu – sistēmas sadrumstalotība pa ministrijām un tas, ka nenotiek saskaņota audzēkņu skaita plānošana pa izglītības programmu veidiem, kas balstīta uz sabalansētību pa teritorijām.
9. Pašreizējā situācijā nav iespējams nodrošināt metodiski konsultatīvu darbu vispārējās izglītības iestādēs integrētajiem izglītojamajiem, viņu vecākiem un pedagogiem, jo valstī nav izveidota speciālās izglītības atbalsta sistēma. Izglītības iestādēs nav pietiekama atbalsta bērniem ar tādām īpašām vajadzībām kā prasības pēc speciāla uztura, kā arī redzes, dzirdes u.c. traucējumu gadījumos.
10. Attīstība nenotiek atbilstoši valdības noteiktajiem ilgtermiņa mērķiem un kopš 2004.gada pieaug bērnu skaits, kuri nemācās un pamatizglītību neiegūst, neskatoties uz izglītības pieejamību
11. Mūža izglītības sistēmas pilnveidošana ļauj darba ņēmējam būt nodarbinātam visā darbaspējas laikā. Taču vienlaicīgi jābūt modernai sociālās drošības sistēmai, kas bezdarba gadījumā iedzīvotājiem sniegtu adekvātu palīdzību, kā arī veicinātu mobilitāti un drīzāku atgriešanos darba tirgū.

Priekšlikumi

1. Lai uzlabotu izglītības sistēmas finansējumu un nodrošinātu ilgtspējīgai attīstībai nepieciešamo izglītības īpatsvaru iekšzemes kopproduktā, ne mazāk kā 5%, nepieciešams palielināt piešķirto līdzekļu daudzumu izglītībai gan no valsts un pašvaldību budžeta, gan veicināt finansu līdzekļu atsevišķu izglītības veidu finansēšanai no citiem avotiem.
2. Jālīdzsvaro izglītības (pirmsskolas un vispārējās pamata un vidējās izglītības) finansēšana pilsētās un laukos ar mērķi nodrošināt vienlīdzīgākas izglītības iespējas, paredzot valsts papildus finansējumu pirmsskolas izglītības iestāžu un skolu uzturēšanai pašvaldībās, kurām nav pietiekami daudz līdzekļu. Jo jūtami ietekmēt izglītības finansējumu spēj tikai bagātās pašvaldības (Rīgas, Ventspils u.c.), līdz ar to pastāv izglītības pieejamības un izglītības kvalitātes reģionālās atšķirības.
3. Pašvaldības tiek pārāk noslogotas, jo Latvijā pārsvarā viss tiek novelts uz pašvaldību „pleciem”, arī izglītības finansēšana un valsts mērķdotāciju un dotāciju pārdalīšana. Ir jāatvieglo pašvaldību darbība, lai sekmētu izglītības finansēšanas sistēmas kvalitātes uzlabošanu, piešķirot mērķdotācijas katrai pašvaldības skolai - daļu no uzturēšanas izdevumu segšanas atkarībā no skolu platības un uz vienu skolēnu, ņemot vērā, cik reāli skolas tērē viena skolēna izglītošanai, kur pēdējais ir jāveic saskaņā ar Pašvaldību finansēšanas izlīdzināšanu, jo nereti skolēni, kas pāriet uz citas pašvaldības izglītības iestādi izmaksā vairāk, nekā tiek finansēti ar starp pašvaldību norēķiniem.
4. Ir jācinās par mazo skolu nākotni laukos, jo ne vienmēr vecākiem ir iespēja vai līdzekļi nogādāt savus bērnus uz izglītības iestādēm. Ir jāmeklē attīstības iespējas, lai pašvaldības un pašu skolu valdes būtu ieinteresētas saglabāt mazās skolas. Šo varētu realizēt teritoriālās pašvaldību reformas ietvaros. Mazajos pagastos, kur iedzīvotāju skaits nepārsniedz 1000, vairāk kā 30% pašvaldības budžeta tiek izlietoti pašvaldību administrācijas uzturēšanai. Pašvaldības ar vairāk kā 2000 iedzīvotāju administrācijai izmanto tikai 15% no pašvaldību budžeta. Apvienojot mazos pagastus, varētu atbrīvoties finanšu līdzekļi izglītībai. Tas ir ļoti svarīgi, jo apmēram 90% visu skolēnu mācās pašvaldību skolās.
5. Ir jāizveido precīzāka izdevumu notiekšanas sistēma. Lai apmierinātu skolu direktoru un pašvaldību vadītāju prasības, ir noteikti skolu materiāltehniskās uzturēšanas standarti. Šie standarti nosaka minimālo aprīkojumu daudzumu, kāds ir nepieciešams

mācību procesa realizēšanai. Tas ļauj noteikt, cik daudz no nepieciešamā aprīkojuma patiesi nonāk līdz skolām, un ar akreditācijas procesa palīdzību pašvaldības tiek mudinātas iedalīt izglītībai lielāku daļu no sava budžeta, tomēr dažas pašvaldības šo nevar atļauties un skolas tiek slēgtas. Tādēļ, valstij ir jānodrošina šo materiāltehniskās bāzes pamati, lai skolas spētu pastāvēt.

6. Skolēniem un viņu vecākiem ir jādod tiesības brīvi izvēlēties skolu. Ja bērni, kuri dzīvo vienā pašvaldības teritorijā, apmeklē skolu citā pašvaldībā abām pašvaldībām ir jāvienojas par savstarpējiem norēķiniem, nevis, kā tas bieži notiek, pašvaldības pārskaita viena otrai minimālo summu, ko finanšu ministrija ieskaita katrai pašvaldībai par vienu izglītojamo. Neskatoties uz šo apstākli, pašvaldības tomēr ir ieinteresētas, ka tās teritorijā dzīvojošie bērni apmeklē vietējās mācību iestādes, un iespējams centīsies nodrošināt labāku mācību vidi.
7. Jāturpina izglītības sistēmā nodarbināto darba samaksas paaugstināšana, līdz tā sasniedz vismaz sabiedriskajā sektorā strādājošo vidējo darba samaksu, un jālīdzsvaro pedagogu slodze. Jārēķina skolēnu papildījums skolās, nevis klasēs, tad skolām būtu lielāka iespēja attīstīties, jo pašvaldības nereti tērē lielākus līdzekļus par citu pašvaldību izglītojamiem nekā viņiem tiek pārskaitīt līdzekļi no šo izglītojamo pašvaldību budžetiem, šis daļēji ir jāizskata pašvaldību finanšu izlīdzināšanas fonda ietvaros.
8. Pedagogu darba samaksa ir jāiekļauj valsts sektorā nodarbināto vienotajā darba samaksas sistēmā, jo valsts darbs ir pievilcīgāks jaunajām paaudzēm – ar nodrošinātajām sociālajām garantijām, tādā veidā piesaistot jaunos skolotājus, kas pēc augstskolas beigšanas atsakās stāties darbā izglītības iestādēs. Šādā sistēmā pedagogu algas būtu arī vieglāk administrēt atbilstoši darba likumā noteiktajai slodzei. Ministru kabinets katru gadu apstiprina profesiju sarakstu un speciālistu skaitu, kuriem kredītu par studijām var dzēst no valsts vai pašvaldību līdzekļiem. Par katru pilnu nostrādāto gadu attiecīgajā valsts vai pašvaldības iestādē kredīta ņēmējam dzēš 10% no kopējās kredīta summas. Šo profesiju sarakstā katru gadu vajag būt izglītības iestāžu mācībspēkiem.
9. Jāveic privāto līdzekļu piesaistīšana izglītības finansēšanai, šim nolūkam nepieciešams atvieglot uzņēmēju no nodokļu maksājumiem par savu darbinieku izglītošanu, kas studē valsts augstskolās, ņemot vērā studiju maksu, piemēram, pie Uzņēmuma ienākuma nodokļa pārrēķina, ņemt vērā studiju maksu par darbiniekiem. Pamatojoties uz to, ka valsts piešķirto stipendiju (budžeta vietu) apjoms samazinās ar katru gadu,

nodokļu atvieglojumi valstij varētu izmaksāt mazāk, nekā pilna budžeta vietu nodrošināšana studentiem.

10. Ir jāfinansē privātās izglītības iestādes, kas realizē 5 un 6 gadīgu bērnu pirmsskolas izglītību, tikai tādā gadījumā, ja šo klašu izglītības programmas ir valsts akreditētas. Kā arī ir jāpaplašina privāto skolu tīkls, kas piesaistītu finansējumu no ārpus budžeta resursiem.
11. Veiksmīgāka skolēnu ar īpašām vajadzībām integrācijas procesa nodrošināšanai vispārizglītojošās skolās, kas ir viens no ilgtspējīgas attīstības mērķiem, ir nepieciešams apmācīt pedagoģiskās augstskolās studējošos darbam ar bērniem, palielināt izglītojošo iestāžu pieejamību bērniem ar speciālajām vajadzībām.

Izmantotās literatūras un avotu saraksts

1.Likumi un Ministru Kabineta noteikumi

1. Augstskolu likums, „Latvijas Vēstnesis”, Nr.48, R.:2006.gada 2006.gada 23.marts;
2. Izglītības likums, Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta „Ziņotājs”, Nr.17., R.:1999.;
3. Ministru Kabineta noteikumi Nr.444, Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta „Ziņotājs”, Nr.21, R.:2003.;
4. Ministru Kabineta noteikumi Nr.458, „Latvijas Vēstnesis”, Nr.116, R.:2003.;
5. Ministru Kabineta noteikumi Nr.347 „Noteikumi par prasībām pedagogiem nepieciešamai izglītībai un profesionālajai klasifikācijai”, „Latvijas Vēstnesis”, Nr.207, R.:2006.;
6. Likums „Par pašvaldību budžetiem”// 1.nodaļa „Vispārīgie noteikumi” 2.pants, „Latvijas Vēstnesis” Nr.10, R.:1995.gada 18.aprīlī;
7. Likums „Par valsts budžetu 2005.gadam”, Latvijas Vēstnesis”, Nr.206 (3154), R.:2004.gada 24.decembrī;
8. Likums „Par valsts budžetu 2006.gadam”, „Latvijas Vēstnesis”, Nr.179 (3337), R.:2005.gada 9.novembrī;
9. Likums „Par valsts budžetu 2007.gadam”, „Latvijas Vēstnesis”, Nr.207(3575),2006.gada 29.decembrī;
10. Likums „Par budžetu un finansu vadību”// 1.pants „Budžets un tā mērķis”, Latvijas Vēstnesis Nr.41(172), R.:1994.gada 6.aprīlī;
11. Likums „Par valsts budžetu 2008.gadam paskaidrojumi”// 5.3 nodaļa „Valsts pamatbudžeta un speciālā budžeta izdevumi”// 2.3 nodaļa „Pašvaldību budžets”, www.fm.gov.lv (apskatīts 2008.gada 24.martā)
12. Likums „Par pašvaldībām” Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, Nr.11, R.:1994.;
13. Profesionālās izglītības likums, „Latvijas Vēstnesis”, Nr.213/215, R.:1999.gada 30.jūnijs;
14. Vispārējās izglītības likums, „Latvijas Vēstnesis”, Nr.99 R.:2005.gada 28.jūnijs;

2. Statistikas datu avoti

1. LR Izglītības un Zinātnes ministrijas gada pārskats 2004, Izglītības un zinātnes ministrija, R.:2004.;

2. LR Izglītības un Zinātnes ministrijas gada pārskats 2005, Izglītības un zinātnes ministrija, R.:2005;
3. LR Izglītības un Zinātnes ministrijas gada pārskats 2006, Izglītības un zinātnes ministrija, R.:2006;
4. LR Izglītības un Zinātnes ministrijas gada pārskats 2007, Izglītības un zinātnes ministrija, R.:2007;
5. Ziņojums par Latvijas tautsaimniecības attīstību 2006.gadā, LR Ekonomikas ministrija, R.:2006.gada decembris;
6. Latvijas Republikas Valsts konsolidēto budžetu pārskati 2005., 2006. un 2007. gads, <http://www.fm.gov.lv> (apskatīts 2008.gada 13.aprīlī);
7. Latvijas statistikas gadagrāmata 2006. LR Centrālā statistikas pārvalde R.:2006;
8. Latvijas statistikas gadagrāmata 2007. LR Centrālā statistikas pārvalde R.:2007;

3. Grāmatas

1. Eglīte P., Cīce A.M., Markusa I.M., „Apcerējumi par Latvijas iedzīvotājiem”// Nr.5 Latvijas darba potenciāls un tā atjaunošanas iespējas XX-XXI. g.s. mijā, LZA Ekonomikas institūts, R.:1999.;
2. Melnis A., „Augstākās izglītības finansējums”, R.:2006
3. Lesser B. „Latvijas ekonomisko situāciju analīze – 2”, Valsts administrācijas skola, R.:2000. (24-29.lpp)
4. Financial Management of Local Authorities. Strasbourg: Council of Europe, Publishing and Documentation Service, 1993.

4. Raksti masu informācijas līdzekļos

1. Deklarācijas pa Aigara Kalvīša vadītā Ministra kabineta iecerēto darbību 2007.gadā; <http://www.politika.lv> (apskatīts 2008.gada 17.martā)
2. Deklarācija par Ivara Godmaņa vadītā Ministru Kabineta iecerēto darbību 2008.gadā; <http://www.politika.lv> (apskatīts 2008.gada 17.martā)
3. Izglītības un zinātnes ministrijas valdības rīcības plāna izpildei: visu izglītības pakāpju attīstība un līdzekļu efektīva izmantošana; <http://izm.izm.gov.lv> (raksts publicēts 2008.gada 29.janvārī)
4. Izglītības attīstība pamatnostādnēs 2007.-2013. gadam, Ministru Kabineta rīkojums Nr.724, 2006.gada 27.septembrī; <http://izm.gov.lv> (apskatīts 2008.gada 20.martā)

5. LSP un Izglītības un zinātnes ministrijas 2007.gada 20.augustā parakstīts protokols, <http://www.kase.gov.lv> (apskatīts 2008.gada 23.martā)
6. Izglītības un zinātnes investīciju programma 2005.-2009.gadam, Izglītības un zinātnes ministrija, R.:2005.;
7. Latvijas Nacionālās observatorijas 2007.gada ziņojums Eiropas Izglītības fondam „Par profesionālās izglītības sistēmu un valsts un privātajiem nodarbinātības dienestiem”, <http://www.aic.lv> (apskatīts 2008.gada 15.aprīlī)
8. Ziņojums par Latvijas tautsaimniecības attīstību un kopbudžeta izpildes gaitu 2006.gadā; LR Finanšu ministrija, R.:2007.gada marts;
9. „Kā dzīvosim Latvijā 2015.gadā?” Ziņojums par Tūkstošgades attīstības mērķiem Latvijā. Statistiskais pielikums; R.:2005.gads
10. Eiropas Savienības gadagrāmata 2006./2007.gads, Finanšu ministrija, R.:2007.;
11. Eurydice; European Commission. The Financing and Management of resources in compulsory education. Key Topics on Education, vol.2. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2006.
12. Eurydice, The Information Database on Education System in Europe, <http://www.eurydice.org>;
13. Key Figures on Europe 2008/2008 Edition; Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2008;
14. World Development Report 2004/2005. World Bank, 2005 www.worldbank.org (apskatīts 2008.gada 13.februārī)

Izdevumi izglītības vajadzībām rajonos 2000.gadā un 2006.gadā

Teritorijas	Izglītība teritorijas iedzīvotājiem Ls			Izglītība teritorijas iedzīvotājiem, % no izdevumiem			Iedzīvotāju skaits			Izglītībai uz vienu iedzīvotāju, Ls		
	2000	2006	% ¹	2000	2006	%	2000	2006	%	2000	2006	%
Republikas pilsētās kopā	90 070 377	188 651 428	109,4	45,2	42,4	-2,8	1 214 029	1 125 116	-7,3	74,2	167,7	126,0
Aizkraukles rajons	4 429 702	8 995 899	103,1	60,9	51,3	-9,6	41 841	40 568	-3,0	105,9	221,7	109,5
Alūksnes rajons	2 827 944	5 870 788	107,6	60,7	55,3	-5,4	26 860	24 746	-7,9	105,3	237,2	125,3
Balvu rajons	2 965 826	6 573 556	121,6	56,3	47,3	-9,0	30 629	27 753	-9,4	96,8	236,9	144,6
Bauskas rajons	5 315 403	10 768 864	102,6	60,5	51,4	-9,1	51 264	51 286	0,0	103,7	210,0	102,5
Cēsu rajons	6 541 724	14 474 110	121,3	55,6	46,0	-9,6	61 195	57 228	-6,5	106,9	252,9	136,6
Daugavpils rajons	3 065 814	5 564 268	81,5	42,3	37,8	-4,5	43 791	40 069	-8,5	70,0	138,9	98,4
Dobeles rajons	3 517 207	7 753 223	120,4	55,3	44,6	-10,7	40 652	38 414	-5,5	86,5	201,8	133,3
Gulbenes rajons	2 438 254	6 303 047	158,5	57,6	58,2	0,6	28 867	26 681	-7,6	84,5	236,2	179,7
Jelgavas rajons	3 182 911	6 316 261	98,4	57,6	44,8	-12,8	34 640	37 049	7,0	91,9	170,5	85,5
Jēkabpils rajons	4 365 507	9 276 135	112,5	48,8	48,7	-0,1	56 843	53 004	-6,8	76,8	175,0	127,9
Krāslavas rajons	2 768 260	5 892 980	112,9	54,7	44,3	-10,4	37 205	33 967	-8,7	74,4	173,5	133,2
Kuldīgas rajons	4 044 671	7 745 552	91,5	49,8	48,4	-1,4	37 841	36 236	-4,2	106,9	213,8	100,0
Liepājas rajons	4 167 977	8 999 384	115,9	52,4	48,3	-4,1	49 264	44 297	-10,1	84,6	203,2	140,1
Limbažu rajons	3 936 167	7 741 174	96,7	53,9	45,4	-8,5	40 344	38 261	-5,2	97,6	202,3	107,4
Ludzas rajons	3 169 211	7 574 307	139,0	60,1	60,4	0,3	36 126	31 939	-11,6	87,7	237,1	170,3
Madonas rajons	4 442 976	10 496 850	136,3	57,0	52,4	-4,6	47 108	43 543	-7,6	94,3	241,1	155,6
Ogres rajons	5 949 689	12 085 329	103,1	60,5	43,0	-17,5	63 880	63 536	-0,5	93,1	190,2	104,2
Preiļu rajons	3 972 832	8 962 465	125,6	53,5	55,2	1,7	40 903	38 900	-4,9	97,1	230,4	137,2
Rēzeknes rajons	4 265 172	8 136 185	90,8	62,1	53,3	-8,8	42 984	41 006	-4,6	99,2	198,4	100,0
Rīgas rajons	13 736 118	29 049 499	111,5	51,6	46,1	-5,5	147 297	156 883	6,5	93,3	185,2	98,6
Saldus rajons	3 881 017	9 570 734	146,6	53,3	57,2	3,9	38 451	37 124	-3,5	100,9	257,8	155,4
Talsu rajons	4 413 652	10 511 543	138,2	48,1	49,8	1,7	49 107	47 062	-4,2	89,9	223,4	148,5
Tukuma rajons	5 989 796	13 762 970	129,8	55,8	47,2	-8,6	54 772	55 088	0,6	109,4	249,8	128,5
Valkas rajons	2 843 869	6 673 577	134,7	52,4	45,0	-7,4	34 503	32 126	-6,9	82,4	207,7	152,0
Valmieras rajons	5 995 802	13 504 265	125,2	43,3	44,8	1,5	59 835	58 715	-1,9	100,2	230,0	129,5
Ventspils rajons	1 351 043	2 571 040	90,3	50,4	45,9	-4,5	13 919	13 993	0,5	97,1	183,7	89,3
Kopā valstī:	203 648 921	433 825 433	113,0	49,6	48,7	-0,9	2 424 150	2 294 590	-5,3	84,0	210,2	150,3

¹ Salīdzinājums ar 2000 gadu %

Diplomdarbs „Izglītības finansēšana Latvijā un Eiropas Savienībā” izstrādāts LU Ekonomikas un vadības fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autors: Agnese Celmiņa _____

(paraksts, datums)

Rekomendēju darbu aizstāvēšanai

Vadītāja: M.ekon., lektore Līga Leitāne _____

(paraksts, datums)

Recenzents: Dr.ekon., docente Svetlana Saksonova _____

(paraksts, datums)

Darbs iesniegts Finanšu institūtā _____

Lietvede: Ilze Mozule _____

Darbs aizstāvēts Valsts pārbaudījumu komisijas sēdē

_____ Prot. Nr. _____ vērtējums _____

Komisijas sekretāre: M.ekon., Finanšu institūta lektore Vineta Šņepste _____

Filename: Celmina_Agnese_EkFM020164.doc
Directory: C:\Documents and Settings\students\Desktop
Template: Normal.dotm
Title: /Noslēguma darba vāka paraugs/
Subject:
Author: EVF
Keywords:
Comments:
Creation Date: 2008.05.15. 22:32:00
Change Number: 212
Last Saved On: 2008.05.19. 10:46:00
Last Saved By: Linda
Total Editing Time: 854 Minutes
Last Printed On: 2008.05.19. 11:50:00
As of Last Complete Printing
Number of Pages: 91
Number of Words: 112 543 (approx.)
Number of Characters: 64 151 (approx.)